Володимир ЛУЧУК

ДОВІР'Я

Вибрані вірші

З м і с т

Передмова

Із збірки «ДОВІР'Я» (1959)

Довір'я
Ровесник
«Клубок доріг дочиста розмотаю...»
Всяка нам з руки робота
У зелених таборах (*Цикл*)
Пролог
Каменяр
Дружба
Ботєв
Рядовий до останку
Осіннє
«Не тому я пригадую завше…»
Ярославна
«Розридалась зима під ногами…»
Я розбудив весну
Сонце
«Протоптав не вітер стежку у саду…»
«Осоку хитнувши, вітер…»
Дощ
«Травень очі голубі…»
«На холоді стоїть калина…»
Ніжність
«Ти кажеш: не цілуй у брамі…»
Ревнощі
«У гіллі соки клекочуть…»
Вірність
«Сміливі? Що ж! Я розумію…»
Чекання
Зустріч
«Розтане сніг… Впадуть дощі…»
«Чи для того дуб роззеленівся…»
«За вітром, за бабиним літом…»
«Людей підхоплю під руки…»
«Ех, який я ненаситний…»

Із збірки «ОСОННЯ» (1962)

Осоння
Вогнища на шляху
«Ти мені очі дала...»

Підкова
Барви тіней
«Бувають же щасливі люди...»
Яблуня сонце п’є
Серце і море
«І тут, і там, і навкруги...»
Їздовий
Світанок
Коли сумно мені
«Розумію клена: він не хоче...»
Карпатський сонет
Відпочинок лісорубів
Гори димлять
Дністер згори
Поезія
Доля
Материнська любов
«Ти шепчи мені, річко, казку...»
Проходить людина
12 квітня 1961 року: *Поема*
Перед пам’ятником Тарасові Григоровичу Шевченку в Києві
Шевченко малює Пушкіна
Пожар у Прилуках (1846)
Напис на скелі
Кобзар у Німеччині: *Диптих*
Гаврилюк над «Кобзарем»
Кременець
Смерть Бетховена
Чехов
Розстріл
Щоб сонце в серце перелить
Стала вірність моя
«Я не міг би співати без тебе...»
«Як день за сонцем, я біжу...»
«Є на ніжність не щедрі люди...»
Вино
Довір’я до сонця веде
«Дивлюся я на плесо з берега...»
Вимір
«Крильми лелек одлопотіла осінь...»
«Було усе: вербові тіні...»
«Я іду... а луги некошені...»
«В горах Карпатах б’ють з-під землі джерела...»
«Я не вірю ні в чорта, ні в бога...»

Із збірки «ПОЛУМ’Я МЕНЕ ОВІЮЄ» (1963)

«На вітрі клен горить...»
Моє небо
Прометеї і пігмеї
«Я живу на долоні сторіч...»
Родильний будинок
Сніжички

Роси
«У небі в’ється білий голуб...»
Роздум про сиві коси
«Ні, той таки не бачив неба...»
На току
Поле
«З-під долонь зелених синьо...»
Журавлі
Сповідь Маркіяна Шашкевича перед майбутнім
Франко на вулиці
Співакова слава
Епітафія
Велет і деревце
Краплина
Так зустріну весну
Водопад
Первоцвіт
«Я назавжди тому охмелів...»
Мжичка
Якби
Скрипка
«На варті біля мого серця...»
«Повернусь на село до мами...»

Із збірки «ОБРІЙ НА КРИЛАХ» (1965)

Журавель над криницею
Повня
Вільний вітер
Жінка поливає квіти
Диптих про безум
Балада простягнутих рук
Балада про хвилю
Наступ на Західному Бузі
Квіти
Ідоли падуть (*Легенда*)
Золота рибка
«Я лихо — шапкою в підлогу...»
Зелені сни
Віра в казку
«Мені одкривалось море...»
Посадка без парашута
Жести
Триптих сутності
Шевченко в Етель Войнич
Балада про диво-птаху
Мандри Ольги Кобилянської в буковий ліс
Він і сонце
Вічність Антонича
Руки
Ранок у Празі
Болгарські мотиви
Леся Українка в Болгарії

Білі птахи
Кажани серед зорепаду
Спокута над Дездемоною
Дімчо Дебелянов
Латвійські мотиви
Чак
Даугавський етюд
Ризькі липи
Зозуля
Вокзали
Чистота
«До хмарки доторкнусь губами...»
Напровесні
«Дівчат — як зір...»
Знаю
«Любов — вона любить жертви...»
Балада про Афродіту
«Наче повінь, мине розлука...»
Ти надійсь
«Поміж зорями і травою...»
«Не втручайся в розмову на теми...»
«Ти сьогодні така, як ніколи...»
Якби то так...
«Налетіла птаха на поле...»
«Не жебрак я, просить не буду...»
«Одійду від тебе у далеч...»
«Чи буду іншу цілувати...»
«Я так хотів тебе забути...»
Кольори
Яблунева розмова
Скеля вірності

Із збірки «ВАГОМІСТЬ» (1967)

Вагомість
Лускання горіхів
Магія слова
Ритм з мораллю
«...А якби мені тільки руки...»
Пейзаж з вітряком
«Я виходжу на вулицю мовчки...»
Кругообіг
Імперіалістичний торг
Військове
Повоєнна вірність (*Балада*)
Птахи
Петриківська тарель
«Корова вигризала з-під землі...»
Вірш над студнею
Шаблон скверів
Поспіх на пошті
Януси

Балада про килим (*За народними піснями*)
Старий мотив
Шандор Петефі
Ян Райніс
На мотив Яна Райніса
Коло мрій
Диптих спекулянтам
Бабуся з Карлових Вар
«В небі блискавки зигзагами...»
«Наливаюся соком кохання...»
«Овію димом цигарковим...»
Голуб
«Гірший я, ніж про себе думаю...»
Прекрасна мить
«Я буду злим, як грім весною...»
«...Я ще такий, як день вночі...»
Цвіркун за пазухою
Ноктюрн
«До мене ніч прийшла...»
Більмо
Мед
«Убрід переходжу сумніви...»
Сміх
Жартома про начало начал
«Тримай мене...»
Мінорний акорд
«Зоре, в долоні впади!..»
Спогад наївності
Магічна балада

Із збірки «ПОЕЗІЇ» (1968)

«Постійність — завжди ненадійність...»
Вбивці часу
Очима в очі
Навпаки
Фламінго
Цілинний пейзаж
Незакінчений монолог
Відповідь циганки
Логіка
Біблійне
Болгарські фрески
Азбука
Спаситель
Непорочний гріх
Герць
Розп’яття
Монолог з-поза фресок
Мечі на фресках
Могила Олеся
Легенда
Балада початку

Суд Марусі Чурай
Яворницький

Із збірки «БРАТНІ ЛУНИ» (1974)

Дивлячись на сфінкса
У Літньому саду
Клодтові коні
Річка Чорна. Пушкін
Таня Савичева
Мандрівка катером. 1967
Чистий погляд
Співуни
Склодув
В нове гніздо
Обжинки
Садівник
Фреска-видиво
Сніг: *Ліричне інтермеццо*
Концерт Степана Турчака
Жаль далекої мандрівки
Співуче серце Соломії
Пісні з рідного села
Зустріч з воскреслою Галькою
Еврідіка в опері Глюка
Над ставом у Білій
Там, де вона співала...
Барельєф з вишневої кісточки
Світязь
Страта Калиновського. 1864
Будівельний ескіз
Русокоса голубінь: *Пейзаж*
У білоруському лісі
Миколі Костенку
Будови
Співачка Марія Чеботар
Давид Гурамішвілі
Шевченкове століття. 1914
Криця
Слухаючи Карла Каладзе
Вірш про мою Вірменію
Шевченкова верба у Казахстані
Айтис (*Жартівлива фреска*)
Киз куу
В літаку до Мордовії
Вишивальниці
Мордовський Роден
Межелайтіс на перевалі
Сосни Райніса
Співуче поле

Із збірки «ДИВОВИД» (1979)

З іменем Франковим

Балада про голуба
Художник малює коней
Водяні лілеї
Солов'їне тріо
Світ у красі
Диригент
Гарлачыкі
Картинки з Прибалтики
Для мене Каунас — Чюрльоніс
Етюд-зеленокрил
Легенда озера Талсі, почута від Маріса Чаклайса
Рибачки з Сааремаа
Орфеєві Родопи
На березі моря
Квіти
Ностальгійний пейзаж
Зелені семафори
Голубі голуби
Блакитний сон
Пожовтіли клени...
Сніг
Весела дівчина
Зимою в лісі. Двоє
«Я вірю лиш в таку любов...»
Не-зустріч
«До мене ти прийшла. Черлений...»
«Я волошок нарвав на асфальті...»
Лист
«Ти перед мною ненароком...»
Пейзаж з дівчиною. Наголос
«Не сталось все одразу, ні...»

Із збірки «Навстріч» (1984)

«Усе несхибно важать терези...»
Родовід
«Не одверни мене» (До музики Максима Березовського)
До теми: у Вільно
В гостях у земляків
Огненна фреска
Овідій
Пам'яті Галини Гурської
Плуг Юліана Пшибося
Вітражі Виспянського
В музеї карет
Бескидська балада
Ясень-Плєснярович
Ars poetica
Двоїна
Перекотиполе
Розквітлі хвилі
«Я затаю твоє ім'я...»
Ти і я

«Ми шлях пройшли з тобою...»
«Таїну криниць пили удвох...»
«Твоїх кіс золота імла...»
Глум
Пісня про Галю
Мандрівка в Лужицю
Співучі дрозди в Будишині
Сад Мєрціна Новака
Дорожній концерт у Слєпо
Віртова ніч
Коріння Юрія Брєзана

Із збірки «КОЛОБІГ» (1986)

Іван Котляревський: *Гобелен*
До Івана Франка
Грудка землі з могили Драгоманова, конфіскована на кордоні
Голос
Голуби Сантьяго
Початок Якуба Коласа
Карпатський етюд
Не тільки про сніг
Празький спомин
Вигнання з раю
Силует
З уламків амфор
Амвросій Ждаха
Асоціації з-над Бугу
Дівча з сарничкою
Зіновій Кецало малює стару липу в Седневі
Озимки
Просто вірш про соняшник
Згадка
Жива вода (*Балада*)
Монотонно про монтера (*Балада*)
Окупаційна балада
Виставка карет у Ланцуті
Роздум про польське поле
«На вулиці Коперніка у Львові...»

Вірші поза збірками

Колоски
«Від'їду знов. Не плаче мати вже...»
Захід сонця
Михайло Яцків (*Дружній шарж*)
«Летить ракета в синім небі...»
«Я бачу: ранок білими руками...»
«Нам не йти на шляхи протоптані...»
«Корабель заревів, як ведмідь...»
«Море любить відважних...»
«Соком п'янким бродили...»

Пародії та епіграми
Всесвітній Дон-Жуан
Для найменших
Коні не винні
Таємниці
«На серці важко-важко, бо воно...»
Вересень львівських левів
Крик у тиші
Вишивала Валя мережку
Дощ на Прашиці
Байченята
Скульптура
Устияновича криниця, що в Миколаєві під Львовом
Пророк
До спецсемінару: Горький і Україна
Допит Василя Бобинського
Візія Валер'яна Поліщука
Велик день Антонича
Думний Славосвят
Плач Міни Віткойц
Відлуння Погоні

Недруковані вірші

«Коли зустрінемось в гаю...»
«Чорний змій під ногами в'ється...»
«Нас ніхто не зрозуміє...»
«Берег. Зóрі. Тут стояли ми...»
«Той червоний собор...»
«Я прийду непрошений до тебе...»
Осінь іде...
Молоді літа Миколи Некрасова
У кнайпі
«Найнудніше — це вірші, в яких...»
«Я не думав ніколи про те...»
«У селі на дахах черепиця...»
Деталь
Сльози
«Чи сутінь ночі...»
Вигнання з раю (*Перша редакція*)
Коли мовчать поети
«Сяють в небі Стожари...»
«Так тільки в юності буває...»
«Не сподобався ворон вороні...»
«Виріс клен високо...»
Весняний грім
Вірш про колорадського жука
Пам'яті Іванни Блажкевич
Лужицька візія, I
Лужицька візія, II

Коментарі

ДОВІР'Я

Марив травнем…
Хмари пропливали,
наді мною волочили просинь.
З клена тихо листя опадало,
умирала пожовтіла осінь.

Біля мене з немовлятком мати
стомлено присіла на хвилину.
Немовля хотіло розмовляти,
лепетало ніжно без упину.

Простягло до мене ручки білі
і пішло, довірливе, од мами.
На коліна взяв його невміло,
забавляв кленовими листками.

Хай, дитя, твоє довір'я чисте
до людей не згубиться, не згине.
Все життя одверто, не навмисне,
чесні руки простягай людині!

РОВЕСНИК

В світ широкий, у світ безмежний
навпростець я іду збентежений.
І цілую берізки й рожі —
як вони на кохану схожі!

І стрічаю ранок, мов брата, —
перед мною ж доріг багато!
Треба потом лице обмити
і, співаючи, не тужити.

Що — пустелі? Їх орошу я!
Що — болото? Його осушу я!
Я ж не той, що нічого не вміє:
не будує, не жне, не мріє..

Ще малого навчала мати
у невтомнім труді зростати.
І напучував батько: — Сину!
Не лінуйсь, бо дарма загинеш.

Не забуду ті заповіти,
щоб від сорому не червоніти.
На людські мозолі робочі
я не жив і жити — не хочу!

■■■

Клубок доріг дочиста розмотаю
і горизонту грань переступлю.
Пізнаю те, чого іще не знаю,
і те, чого невистача, зроблю.

Я гордо йду крізь роки творчі
і відчуваю неповторне враз:
неначе квіти, розцвітають очі,
юнацька сила ллється в кожен м’яз!

ВСЯКА НАМ З РУКИ РОБОТА

Хай чоло роситься потом, —
не відступимо таки!
Всяка нам з руки робота,
кожна пісня нам з руки.

Перетворим в дійсність казку,
мрії квітом зацвітуть.
Мужність, чесність, віру, ласку
нам батьки передають.

Білоручить хто там обіч,
в холодочок утіка?
Це кому не до вподоби
ця долоня шкарубка?

Хто ще там не вірить потай,
усміх корчить залюбки?
Всяка нам з руки робота,
кожна пісня нам з руки.

Із збірки «Довір'я» (1959)

У ЗЕЛЕНИХ ТАБОРАХ
Цикл

1

Ми розлучалися. Мовчали.
А потяг їхати гукав.
У тебе очі заблищали,
сльоза упала на рукав.

Упала — і не розтавала…
— Не плач. Не плач. Вернуся за… —
Неначе сонце, засіяла
з очей загублена сльоза.

2

Ліс шепоче зеленими кронами.
Напнуто зелені намети.
Ми хизуємося погонами,
справ цивільних вчорашні поети.

А над обрієм — хмари розгублені
і до сонця двері відчинені…
Доторкається тихо до губ мені
доброзичливе листя ліщини.

3

До всього звикне людина,
до дисципліни так само.
Копали при місяці глину,
атаки вели ночами.

Оточували “синіх”,
долали гірські перевали…
Нелегко приходить вміння
військової справи.

4

Ниють ноги намуляні, та
не поскаржишся матері слізно…
І здається: до рук прироста,
прикипає до рук залізо.

І, стискаючи автомат,
можу все у поході здолати…
Довелося б — сто літ підряд
не хотів би відпочивати.

5

А коли на варті стоїш
і світанок розмружує очі, —
в серце лізе настирливо вірш,
відступати назад не хоче.

І римуєш з овалом губ
(попираєш статути точні)
несмаковане слово “шлюб”,
пригадавши кохані очі.

6

Бували розлуки довгі,
бували розлуки вічні.
В мозольні долоні вдóви
донині виплакують вічі.

Чекає мама на призьбі:
поверне додому воїн…
Таїться у грудях пізьма
до воєн.

7

Краю чудесний мій,
вмію стріляти, щоб,
як нападе палій,
цілити прямо в лоб.

Вийшовши на двобій,
не промахнуся, ні.
І проросте пирій
не на мені!

ПРОЛОГ

Мій поклик: праця, щастя і свобода,
Я є мужик, пролог, не епілог.
Іван Франко

Холонуло тіло,
і губи
востаннє шептали тоді,
що він Україну любить
у радості,
у біді.

За неї,
щоб стала могуча,
уперто
на сто Голгоф
піде він –
мужик робучий –
із ношею
зброї-строф.

Хоч смерть,
що стоїть на порозі,
йому загороджує путь, –
він вийде
з народом
у грози,
пліч-о-пліч,
як браття йдуть...
І сталось:
мільйонно на площі
іде революціонер.
Знаменами
вітер полоще,
пробуджує
кожний нерв.

Чи ж сморід воєнний
Європу
зачавить,
як муху павук?
Єднайтесь,
робочі, хлопи,
зривайте
кайдани з рук!

...Холонуло тіло,
а губи
шептали, –
хай чують скрізь! –
що кожен,
хто матір любить,

в долонях
затисне кріс!

КАМЕНЯР

Де над гранітом буйні клени
лиш верховіттям хить та хить, —
на землю пада тінь зелена,
у тіні пам’ятник стоїть.

Я — ще підлітком — мріяв завше:
вірш на могилу принести,
де, молота навідліг взявши,
навіки каменяр застиг...

Але поет не слова хоче,
не прагне, щоб — вінки, вінки...
Жде більше дій, в яких пророчі
його нескорені думки!

ДРУЖБА

Пам'яті Адама Міцкевича

Стояв самотній над Невою,
вдивляючись в густий туман.
А очі — налились журбою,
а серце — затягнув аркан:
примарилась вітчизна мила,
почувся з Вісли плескіт хвиль.
І вітер пахощі на крилах
немов приніс із рідних піль.
Там залишились друзі щирі,—
коли то їх зустріне знов...

Нечутно — чи з землі він виріс —
поет російський підійшов.
Стиснули руки міцно-міцно.
Б'є в груди радість джерелом...
Разом з причалу човен звично
штовхнули — сплеснуло весло...
Пливуть... Світанок їм настрічу,
в промінні гине ночі мла...

Чи не тоді любов одвічна
у світ легендою пішла?

БОТЄВ

Ми вірим, що дійдем до щастя,
і всіх уперед закликаєм.
Христо Ботєв

Не оплакувати лихо...
бій за волю на порі! —
Шаблі вихоплено з піхов,
стяг і пісня угорі.

І нема в серцях зневіри,
клекотить одвічний гнів:
упадуть турецькі звірі,
що уярмлюють братів!

За майбутнє варто вмерти!
(Куля в груди — і падеш).
Не було борні без жертви,
крізь борню добро іде ж.

І твоє, поете, місце
в перших месників рядах.
Грізне, певне, юне, віще
слово на твоїх устах.

Кинь його в юрбу ворожу,
кинь на голови, як грім!
Наша віра переможе,
гляне сонце в кожен дім.

Тож доволі: сльози... лихо —
бій за волю на порі!
Шаблі вихоплено з піхов,
стяг і пісня угорі.

Із збірки «Довір'я» (1959)

РЯДОВИЙ ДО ОСТАНКУ

Пам'яті Христо Смирненського

Сині стоять Балкани,
в небі кружля орел...
Мить — і з могили встане
Смирненський: — Я не вмер!
Просто, в боях стомившись,
ліг відпочити.
Ось і прокинувся.... Ми ще
мусим боротись, жити!
Знову ж фашизм підносить
тінь свою чорну над нами.
Чую, десь хліба просять
діти голодні: — Мамо...

Чи ж міг я лежати мертвим?
Міг я хіба не встати?
Слово моє одверте:
йди, як боєць, на чати!
Стяг піднеси, як Ботєв,
серцем світи, як Данко!
В ім'я добра чийого —
бомби, гармати, танки?!
Може, в ім'я трудящих,
в ім'я голодних? Кпіння!
Бачать мільйони, бачать,
звідки сія проміння.

Русь мене воскресила,
Русь — молода, розкута.
Встав я тому з могили,
щоб поруч неї бути.
Щоб не співати ніжно
хтозна нащо і щозна...
Пісне моя залізна,
пісне моя тривожна,
стяг піднеси, як Ботєв,
серцем світи, як Данко!
В битвах і у роботі
я — рядовий до останку.

Із збірки «Довір'я» (1959)

ОСІННЄ

Моє серце мене виводить
ген за місто, до лісу ген:
золоту, намальовану вроду
там на вітрі розгублює клен.

Над рікою без весел тумани
одпливають все далі — все...
А на заході поли багряні,
догоряючи, хмара несе.

Я ж чомусь повертаюсь до міста,
над папером дугою гнусь,
щоб строфою осінь барвиста
врізалась в пам’ять комусь.

Із збірки «Довір’я» (1959)

■ ■ ■

Не тому я пригадую завше
те село, у якому зріс,
що воно, в рясноцвіт убравшись,
після зливи свіжіє скрізь.

Не тому, що в погожі ночі
я скидав піджачок з плеча,
видивляв на дорогу очі,
чи біляве не йде дівча.

А тому, що в обдертій хаті,
пам’ятаю: пахучий хліб
повиймала із печі мати
і сказала: — На десять діб!

ЯРОСЛАВНА

Стоїть на валу Ярославна
з дитиною на руках.
Стоїть молода і славна,
і пісня бринить на устах.

Вона ж найщасливіша матір
з усіх на усій землі:
з пелюшки синок кирпатий
протягує ручки малі.

А вітер куйовдить коси,
а бризками б'є прибій,
і лащиться промінь косий
до тихих блакитних вій.

І каже вона: — Хай віють
пахучі вітри весни,
не гинуть мужі на війнах,
й зростають щасливі сини!

Навкруг Ярославни квітом
барвисті хустки жінок.
І мужньо дзвенить над світом
чіткий Ярославни крок.

Із збірки «Довір'я» (1959)

■■■

Розридалась зима під ногами
каламутними ручаями.

А вже березень бродить соком,
усміхається сонце звисока.

Чи до мене, чи не до мене,
чи до явора, чи до клена.

Хай до кого — яка тут заздрість?
Розцвітає у серці радість.

Он підсніжник розкрив повіки,
Он заковані скресли ріки.

Он бабуся із хати вийшла,
біля неї внучка, як вишня...

І на кожному, глянь, обличчі
одбиваються промені чисті.

Я РОЗБУДИВ ВЕСНУ

В любові
я не шукаю дна —
без повороту пірну.
Не мене
розбудила весна —
я розбудив
весну.

Бруньки
за моїм велінням
тихо колишуть синь.
І, падаючи
на коліна,
співають пташки пісень.

Навколо
мружиться небо
щирістю і теплом.
Квітню! Це я до тебе
летів напролом...

В любові
я не шукаю дна —
без повороту пірну.
Не мене
розбудила весна —
я розбудив
весну.

Із збірки «Довір'я» (1959)

СОНЦЕ

Воду в долоні черпало,
млосно хиталось воно,
і — послизнувшись — упало
в річку на темне дно.

І — рукави засукавши —
верби над берегом хиляться —
сонце виймають, і завше
сонце крізь пальці виллється.

А ластівки налякано
в'ються над хвилями бурими:
— Будем без сонця плакати!
Будемо все зажурені!

Вітер із бору вибіг:
— Раз вам його так треба! —
Сонце із річки вигріб,
кинув посеред неба.

Із збірки «Довір'я» (1959)

■ ■ ■

Протоптав не вітер стежку у саду,
і зломив не вітер рожу молоду,
а дівчина,
мов калина,
у сімнадцять літ.

Рано-вранці у криниці брала воду срібну,
рано-вранці од криниці дріботіла дрібно, —
ой, дівчина,
мов калина,
у сімнадцять літ.

Ідучи, всміхнулась заздрісно мені,
обміняла рожу на мої пісні —
та дівчина,
мов калина,
у сімнадцять літ.

■■■

Осоку хитнувши, вітер
вмить затих.
Де тебе, скажи, зустріти,
де знайти?

Чом мене не підождала
при вікні?
Ніби хмарочка, розтала
вдалині.

Я ношу у грудях ношу,
як вогонь.
Не проходь, моя хороша,
осторонь.

Ось берізка шепче клену
про красу...
А у мене, а у мене
в серці сум.

Де тебе, скажи, зустріти,
де знайти?
Чи коханню, наче квітам,
не цвісти?

Із збірки «Довір'я» (1959)

ДОЩ

Було: трави зім’ятий запах,
і лісу глухуватий гук,
і небо в зоряних накрапах,
і дощ, і серця перестук...

Ти бігла, скинувши хустину,
і липнула земля до ніг.
А вітер випивав краплини
із русих кучерів твоїх.

І я схотів, як вітер, пити
краплини з губ, мабуть, терпких.
А ти рвонулася сердито —
і вітер змовк, і я затих...

І тільки дощ спливав по віях,
і тільки грім луною мчав.
Та ще, як блискавка, надія
в моїх метнулася очах.

Із збірки «Довір’я» (1959)

■■■

Травень очі голубі
розгубив у травах.
Я — диви — приніс тобі
квіти ці ласкаві.
І сказав несміло: — На! —
їх роса обмила…
На плече моє весна
голову схилила.

■■■

На холоді стоїть калина,
рум’янцем щоки зайнялись.
На плечі їй плаща накину:
— Од злого вітру загорнись!

А сам у сіру хуртовину,
зігрітий радістю, піду...
Невже не кинеться калина
бігцем за мною по сліду?!

НІЖНІСТЬ

Вечір. Шепіт. Очі — блавати…
Про це
співати не хочу...
Я навчивсь
на устах читати
ніжність одвічну —
жіночу.

Наповнений щастям по вінця,
я
гордо на сонце гляну,
крикну:
— Люди! Дивіться:
я — п’яний!

Ви
приклад беріте з мене,
щоб любов розпирала груди!..
Будь же, слово моє,
знаменом,
що до радості будить!

Геть з душ
міщанства плями,
розрахунку
бридкі сліди…
Закохуйтесь — до нестями,
закохуйтесь — назавжди!..

За незрадну любов
величезну
нагороди єдиної
хочу:
пити серцем, поки не щезну,
ніжність одвічну —
жіночу!

Із збірки «Довір’я» (1959)

■■■

Ти кажеш: не цілуй у брамі,
побачать — поговір піде…
А як приборкати руками
у грудях серце молоде?

Нехай осуджують, як хочуть,
а я від тебе не піду.
Я цілував би вірні очі
в усіх живущих на виду.

Бо я — чи щось у кого краду?
Бо я — чи зло кому роблю?
І губи — грона винограду —
губами спраглими ловлю.

РЕВНОЩІ

Із гілок вітер листя звіює
і кладе на твої сліди.
Ми йдемо навмання, замріяно,
і не знаємо — вийдем куди.

Й відлітають із серця ревнощі,
мов у небо прудкі голуби.
Так довірливо, так, напевно, ще
жоден в світі не полюбив!

А розійдемось — повертається
в душу сумнів — шкребе й шкребе:
що, як з іншим зустрічаєшся,
що, як інший цілує тебе?

О, тоді я хотів би люто
громом впасти в недобрий час,
наче дерево — розчахнути,
роз’єднати навіки вас!

Щоб клялася ти потім слізно
і чіплялась за мій рукав.
Щоб казав я: — Даремно! Пізно! —
А насправді — далі кохав.

■■■

У гіллі соки клекочуть,
щебечуть навкруг гаї.
У серце, у кров, ув очі
вливаються солов'ї.

Строфу, що в душі заснула,
пробуджують — хай співа.
Невисказані, нечулі
народжуються слова.

Пахучі, немов блавати,
ласкаві, немов блакить...
Чи ж будуть гаї співати
тоді, як не буду жить?

О будуть — не раз, не двічі —
аж веснам загублять лік...
І жаль мені, що не вічно
ходитиму по землі!

ВІРНІСТЬ

Сонце в усмішці.
Сонце слуха
мого серця пісні.
Сонце в мене закохалось по вуха,
а от ти,
хоч би трішки, —
ні.

Бо у тебе не серце — камінь,
бо у тебе на серці лід.
Ти
ні поглядом, ні руками
не зогріла мене…
А слід!

Я ж любов,
як незмірну скелю
на плечах
по землі несу.
Килим віршів
під ноги розстелюю,
прославляю твою красу.

Мабуть, губи — з берези соки,
мабуть, губи — настій з полину.
І клену себе часто:
— Доки?
Доки буду кохати одну?!

Є дівчата,
як зорі моргаючі,
що дарують любов і сміх.
В їхні душі,
стежок не шукаючи,
жартома
я заходити міг.

Чом же я
прив’язав свої мрії
до зміїних, невдячних кіс?..
...Ген по вулиці
вітер віє,
ніжні кроки
розносить скрізь...

Кроки, кроки...
Удаль щезають...
Одинокий і злий, як звір,
тьму разів —

Із збірки «Довір’я» (1959)

— Чи люблю? — питаю,
і кричу в порожнечу:
— Не вір!

Я хотів би
тернову колючку
з мрій і віршів
рвонути враз.
Та любов —
не окурок горючий,
що причавиш — і жар погас.

Почуттів мого серця —
вірю —
жодні зими і дні не зітруть.
Я
в багно затопчу зневіру —
найотруйнішу
із отрут.

■■■

Сміливі? Що ж! Я розумію:
у світ небачених світів
веде за руку їх надія,
і не знаходить рубежів.

Жорстокі? Що ж! Усім відомо:
вони не думають про те,
що під ногами, як солому,
зерно толочать золоте.

Безвольні? Що ж! Я їх шкодую:
вони, неначе вівці ті —
куди попхнеш, туди й прямують,
без віри й сонця у путі.

Закохані?.. Я слів шукаю,
та втямити не можу я:
вони в траві росу збирають,
коли кругом горить земля!

ЧЕКАННЯ

Лечу шалений.
Стою шалений.
Я жду на тебе.
І заломилися руки клена
в мовчазнім небі.

Я жду…
Даремно.
Гукну: — Немає! —
Лягають листям надій рої
і наче в серці моїм конають
живі пісенні солов'ї.

Не прийдеш — знаю.
І — не благаю.
(— О руки клена, впадіте вниз!)
Десь там на грані,
на небокраю,
я перестріну юрбу беріз.

Тебе ж — я знаю —
не розкохаю,
хоч ти не вийшла…
надій рої…
І серця співи не покидають,
як саду ранні солов'ї.

ЗУСТРІЧ

Раптом, нині, ненадійно,
при народі, нашвидку,
упадеш в мої обійми,
наче сонце у ріку.

Бо дороги крутосхилі,
що глибоким снігом йшли,
відраховуючи милі,
нас до зустрічі вели.

І тому, що ти кохаєш
і рожево час біжить, —
розіллю по небокраї
із очей своїх блакить.

І тому, що зараз в мене
дивна казка наяву, —
розіллю чуття зелене
на дерева, на траву.

І лише для нас, а може,
для усіх людей, що є,
пісня лагідно й тривожно
в двох серцях крильми заб’є.

Із збірки «Довір’я» (1959)

■■■

Розтане сніг… Впадуть дощі
в рясний посів.
У білі вдягнуться плащі
моря садів.

Я пахощами рідних нив
уп’юся вкрай,
щоб в серці назавжди лишивсь
зелений май.

І крізь шеренги довгих зим,
минувши жаль,
пройду веселим, молодим,
як пісня вдаль.

Щоб хуґа зла не замела
до тебе слід.
Щоб ти в душі моїй жила
мільйони літ.

■■■

Чи для того дуб роззеленівся,
щоб іржавим листом восени
застелити втоптані дороги?
Чи для того дуб роззеленівся?

Чи для того я співаю пісню,
щоб вона, замилувавши вухо,
загубилась вітром на роздоллі?
Чи для того я співаю пісню?

Як для того дуб роззеленівся,
як для того я співаю пісню, —
краще вічно стовбуром чорніти,
краще мовчки жити на землі!

■ ■ ■

За вітром, за бабиним літом
летять голосисті зграї,
не бачать:
останнім квітом
айстра внизу палає.
Не бачать...
летять в надвечір'ї,
в тумані — за сині гори...

Розвихриться на подвір'ї
зла завірюха скоро.
заклякнуть і поле, і води, —
хто знає, коли воскреснуть...
Я ж, маючи крила,
зроду
чи не шукав би ве́сну?!

■■■

Людей підхоплю під руки,
будівлі, ватагу зір,
і вийду – туди, на луки,
де з лотаті мліє взір.

Лиш там не приляжу радо,
в далеч багряну піду,
і пісню — свою відраду —
співатиму на ходу.

— Співай собі! — кажуть байдужі.
— Спинися! — жадають злі...
А я розхвилююся дуже,
що бачу красу землі!

■■■

Ех, який я ненаситний,
як мені багато треба!
Я не міг би в світі жити
без одчиненого неба.

Без громів, що сон глибокий
розтривожать і украдуть.
Та без вітру, що наскоком
розцілує щоки радо.

Без пташок, які піснями
кожну гілочку вітають.
Без озер, що ситняками
шелестіти не вгавають.

Та без вин, що в гронах бродять
і струмком у чаші ллються,
Без людей, що поруч ходять
і штовхаючи сміються.

Без роботи, що щоденно
Витягає з тіла сили.
Без строфи, яку натхненно
Ніч безсонна народила…

Ех, який я ненаситний,
як мені багато треба!
А без мене можуть жити
і земля, і люди, й небо!

ОСОННЯ

Щасливий я, що дихаю повітрям,
закоханий проходжу по осонні,
що я в житті не прикидався хитрим,
а брав тепло із дружньої долоні.

Багатий я, — таж сам Уїтмен навіть
приніс мені в оселю трав і листя,
таж мрії людства проросли крізь невідь
і на землі розхитаній збулися.

Усе, чим я щасливий та багатий,
чим гордий був, чим ще гордитись буду, —
я мушу рідним словом оспівати,
узявши слово те із серця люду!

ВОГНИЩА НА ШЛЯХУ

Є люди лякливі, неначе
свічки в льоху.
Зі свічкою їх не побачиш
на вітровому шляху.

Лякливість породжує хитрість,
а хитрість — вона не нам:
ми змалку зростали на вітрі
і в'язи крутили вітрам.

З нас кожен, якщо потреба,
за пояс п'ятьох заткне.
Ні цілини, ні гребель
не обмине.

З морозу ми й Арктику вирвемо
під серць перехоплений стук.
Загатим протоку Берінгову
бетонною впертістю рук.

Ми все, що пізнати можна,
пізнаємо — не впадем.
Ми ж бо пагіння тривожне
нових людей.

А ті, що здавались хитрими
в міщанських своїх кутках, —
життя, наче сито висівок,
прогуцкають на руках.

Не їхні, а наші вогнища
горять на людськім шляху!..
Ні, будуть коптіти недовго вже
свічки в льоху.

Із збірки «Осоння» (1962)

■■■

Ти мені очі дала,
щоб я
бачив, як сонце пливе
крізь днини.
Ти мені руки дала,
щоб я
цеглу вкладав
у підмурки і стіни.
Ти мені серце дала,
щоб я
ніжним і гордим
до скону був.
Ти мені розум дала,
щоб я
правду життєву
збагнув.
Ти мені пісню дала,
щоб я
виспівав радість
до дна.
Ти мені світ дала,
щоб я
жив для людей
і не згаяв ні дня.

ПІДКОВА

В пилюці підкову загубить кінь:
приб'єш на порозі підкову.
А я посилаю чортам навздогін
старого повір'я мову.

А я чорноробом в загін піду
шукати руду трикляту.
І — може, одному собі на біду —
покину дружину і хату.

Знайдемо руду, не знайдемо руди —
мені наперед не знати...
Крізь гори і хащі наші сліди
пунктирами ляжуть на карти...

Але як знайдемо руду, тоді
піднімуться домни казкові.
І гнутимуть руки мої молоді
вселюдського щастя підкови.

БАРВИ ТІНЕЙ

Тіні...
        Тіні, кажуть, безбарвні.
А насправді вони — різнобарвні.
Різнобарвні, як райдуга вповні.
Різнобарвні, мов квіти в полі.

...Сиза тінь лягає од голуба,
а червона — од за́грави полум'я.
А блакитна — хіба од вій,
од дівочих снів та надій.
І, без сумніву, тінь зелена
од зеленої крони клена.

Не закрию, проте, очей:
чорна тінь — од підлих людей.
Чорну тінь,
            як фашистську свастику,
розтопчи
            на землі розпластану!

■■■

Бувають же щасливі люди:
— Вода?
Кіоски!
Лазні!
Крани!..
Мене чомусь прибоєм будять
щоночі сині океани.
І хочеться:
міцним паромом,
переборовши вал дев'ятий,
шматочок суші —
невідомий —
самому
нанести на карти.

ЯБЛУНЯ СОНЦЕ П'Є

Яблуня сонце п'є
губами листків зелених.
П'є, щоб вінчала зав'язь
гілочку кожну.
П'є, щоб поїти соком
яблука рожевощокі,
яблука, що, непокірні,
з гілки таки зірвуться
й покотяться по землі, —
круглій, неначе яблуко, —
аж ген у степи безкраї...
(Балакали ж: — Не покотиться
далеко від яблуні яблуко!..)
Покотяться! І розсіють
смагляве дозріле сім'я.
А руки — знайдуться руки,
щоб прищепити дичку.
А руки — на те і руки,
щоб виняньчити сад.
А руки — спроможні руки
всю землю зробити садом,
якого не бачив світ.

Із збірки «Осоння» (1962)

СЕРЦЕ І МОРЕ

В моря — очі зелені,
в мене — очі зелені.
В моря — простір шалений,
в серця — мрії шалені.

Серце — у радості й горі
спокою не шукає.
А втихомирене море –
бачив я — відпочиває.

Море! Твій шторм хай свище,
сердься на мене, сердься:
треба тобі підрости ще,
щоб дорости до серця.

■■■

І тут, і там, і навкруги —
блискучі метеори.
Ідуть дівчата на луги
в поділ збирати зорі.

Пересипає тишу сміх:
ну й ніч! Де ніч така є?
І може, вперше на землі
любов серця торкає...

А до схід сонця знов підуть
дівчата у бригади
і в поле пісню поведуть
про сині зорепади.

ЇЗДОВИЙ

Вікторові Лазаруку

Скрипить, як відьма, по дорозі:
що не кажи, а віз старий.
З села у бочці воду возить
радий, веселий їздовий.

А їздовому — ...надцять років.
В руках батіг — не чийсь, а свій.
У ластовинні, синьоокий,
пісень насвистує малий.

У полі ждуть на нього люди,
бо конче він потрібен їм...
Ніколи трутнем той не буде,
хто був з дитини їздовим.

Із збірки «Осоння» (1962)

СВІТАНОК

Полями,
терном,
оболонями
я біг в холодну темноту.
А хмари чорними долонями
ловили зорі на льоту.

Кругом лише вітри заводили, —
співали реквієм чомусь, —
мов відчували — ось диви! —
що я до крові розіб'юсь.

Та я не впав, не зупинився, ні,
а біг —
біг —
біг...
Незчувся: перші чисті промені
лягли до наболілих ніг.

Бо хто, як я, ще вірив ревно так,
що треба перебігти ніч, —
й ранковим переливним щебетом
шарпнеться даль
тобі навстріч!

КОЛИ СУМНО МЕНІ

Коли сумно мені — я втікаю в ліси,
де заплутано крони у тінях.
Та не бачу тоді молодої краси,
що вп'ялася у землю корінням.

Ні ялин, ні дубів — тільки сум... тільки су...
крони й тіні — подібно-подібні...
Та, збагнувши красу, вічну думу несу:
у красі мені ж люди потрібні!

Із збірки «Осоння» (1962)

■■■

Розумію клена: він не хоче
марнувати соковиті дні.
Листям не вгаваючи тріпоче —
про любов нашіптує весні.

Розумію, як пташиний щебіт
рано-вранці збуджує гаї,
в сонячнім розхлюпуючи небі
і жалі, і радощі свої.

Розумію, як понурі хмари
груди в груди схрестяться вгорі —
і на землю блискавкою вдарить
спересердя одчайдушний грім...

Серця ж свого я не розумію, —
як то серце зрозуміть мені?
В ньому виром — радість і надія,
туга, і неспокій, і пісні.

КАРПАТСЬКИЙ СОНЕТ

Дмитрові Павличку

Тут в казку стрімголов летить ріка,
б'ючись крильми прудкими об каміння.
Сосна росте у хмарах, а коріння
тримає цупко кам'яна рука.

Тут маком квітне кров Борканюка,
щоденно в пісні Довбуш воскресає.
На кожнім кроці тут така краса є,
що вмить до гір людина привика.

І вже здаєсь: зійдеш в долину з гір,
покинувши сосну на верховині, —
й не будеш мати спокою однині:
а що коли її зітне топір?!

Хто звук трембіти піднесе під хмару?
Хто стерегтиме од вовків отару?

ВІДПОЧИНОК ЛІСОРУБІВ

Сплять покотом — хрипить, як пилка, сон:
натомлені дебелі лісоруби...
Сновига-місяць сновига по зрубі,
й до вікон зорі прилипають он.

Знічев'я зорі до колиби — зирк! —
на хлопців, що подібні бурелому.
(Хто в голови важку положить втому,
той на зірки не підніма повік).

Зі сходом сонця пилка зареве —
і навзнаки поляже ліс на схили.
...А хочеться, щоб, нищачи старе,
одразу руки і нове ростили!

ГОРИ ДИМЛЯТЬ

Бачиш? Гори химерно димлять,
мов розкурюють люльку Карпати.
Розстелились дими сизуваті
над хребтами горбатих Карпат.

Серце б'ється і б'ється не в такт —
підійматися вгору нелегко,
ген туди, де спокійно лелеки
в невідоме зберуться відтак...

Але видерусь вперто наверх
і стоятиму над імлою:
будем, сонце, дивитись обоє
на туман, що в долинах зашерх!

ДНІСТЕР ЗГОРИ

Літак по сходах небо набира,
спираючись крильми на хмар вітрила...
Дивлюся вниз — а там нема Дністра,
є на лиці землі розбухла жила.

Дивлюся вниз — а там лани і сад
пливуть, як хвилі ярової піни.
(Раніш ґазда впрягав коня в керат,
тепер запряг Дністер: крути турбіни!)

Дивлюся вниз, мов на старий буквар,
і наче бачу землю по-новому:
у простір світять зорі Дубосар,
у час пливе Дністро, поправши втому.

ПОЕЗІЯ

Мрію виняньч
і вимуч душу,
то звелич мене,
то зіштовхни...
але вірності не порушу
до труни.

Ти ж, як мати, мене вмовляєш,
як дружина, не зраджуєш ти...
Без твоєї любові безкрайої
ми й на сонці жили б —
мов кроти!

Із збірки «Осоння» (1962)

ДОЛЯ

Петрові Кравчуку

Продавши корчовані ниви,
за море ішли по горе.
Вкраїнська земля нещаслива
ховалась за згорблені гори.

На хвилях горбатих хитались
палуби під ногами.
А діти у трюмах кричали:
— Їсти! Мамо...

Виймала із клунків мати
чорний — і тикала в руки.
Скоріше б на берег пристати,
скоріше б уже без муки!

А мука однакова всюди.
Для бідних є вічною мука.
«На прю підіймайтесь, люди!
Єднайте змозолені руки!»

Ми руки й серця з'єднали,
з'єднали зі стогоном пісню.
Ми світлі шляхи проклали
крізь темряву лиховісну.

Вернувшись з-за океану,
іде по Вкраїні людина.
І хилить до неї в пошані
суцвіття густе калина.

Калини не обломили
ні злобна рука, ні грози.
Людина з дороги не збилась
на нелегкій дорозі.

Хай бродом ішла, перебродом,
хай мостом — крізь вир і вирій...
Чи ж можна порвати з народом,
з народом, з якого ти виріс?!

Із збірки «Осоння» (1962)

МАТЕРИНСЬКА ЛЮБОВ

Хурделиця в сірий порох
ховала відбитки чобіт...
Прострелив з-за рогу ворог
юначі сімнадцять літ...

Повіки важкі. Набрякли.
Уривчасто дихав. Хрипів.
А матір тремтіла з ляку,
краялось серце навпіл.

Над ліжком сиділа ночі,
руки не пускала з рук.
Виплакувала очі
в промоклий фартух.

Якось, —
лиш над ним здрімнула, —
побачила:
по стіні
суперниці тінь майнула,
худюща і біла, як сніг.

Побачила...
І раптово
шарпнулася мати:
— Геть! —
Хитнулось повітря кволо,
пригнулась додолу смерть.

А мати в обличчя ночі
жбурнула слова:
— Не дам!!!

Розплющились в сина очі,
він ледве промовив:
— Мам?..
Ти плачеш?
І ти... кричала?.. —
Від болю ковтав слова.
На синові груди впала
в срібнім вінку голова.

Із збірки «Осоння» (1962)

Раділи — і син, і мати...
І сонце навшпиньки знов
дивитись прийшло до хати
на материнську любов.

■■■

Ти шепчи мені, річко, казку,
та таку, щоб льоди розтали
і затихла над берегом хуґа,
здивувавшися.

Ти шепчи мені, клене, казку,
та таку, щоб поблідли зорі
і замовк соловей на світанку,
зачарований.

Ти шепчи мені, мила, казку,
та таку, щоб наснились знову
перші щедрі твої цілунки,
неповторні...

Ну, а я розкажу вам правду,
як підкошений кулею воїн
падав ниць у болото, щоб міг я
слухати казку.

Із збірки «Осоння» (1962)

ПРОХОДИТЬ ЛЮДИНА

А. І. Шмигельському

Проходить навпрост
молодою ходою
людина із сивою головою,
із поглядом ніжним,
з тяжкими руками,
з простертою піснею —
понад роками.

Людині іти —
не спинятись на мості.
Людині
в ході
розправляти кості.
І далі розвихрені далі долати —
од серця до серця,
від хати до хати.

Таж кожен чекає
на слово поета,
що вирветься з темряви, наче комета,
освітить лице твоє —
в радості й тузі,
в надії,
у відчаї
і в напрузі.

А людська напруга
усе долає —
ні броду, ні пагорба не минає.
А в слові поетовім —
людська напруга, —
за те і вітають поета,
як друга!

Із збірки «Осоння» (1962)

12 КВІТНЯ 1961 РОКУ

Поема

Ю. О. Гагаріну

1. *Замість епілогу*

Єсть безсмертя — мов кара,
за безглуздя розплата:
не сміливість Ікара,
а страх Герострата...

Людство!
Над храмом твоїм
не підніметься
атомний гриб.
Хай лише герострати...
Ми їм!..

(Тіпун на язик!)
Мілітаристи, так чи ні?
Правда?
Чи, може, неправда?
Вас вимучує, знаю, в сні
рука радянського космонавта.
Вже ліпш на горлянці
ту руку звело б, —
рука ж
по плечу вас поплескає:
«От божевільним щоб так везло:
сів, полетів—і безсмертя є!»
Од імені людства
кажу
вам:
— Часи не ті!
На цвинтар нестимуть —
у чорній труні —
раніш, ніж підпалите храм.

2. *Інтимний відступ*

Юрій Гагарін...
Ми з ним однолітки.
То наших садів розцвіта первоцвіт.

Ми
появились на світі,
щоб звеличити світ!

...Стривай, це ж торік ми справляли
двадцятип'ятиріччя своє?!
Шуміли бокали:
— За твоє!
— За твоє!
...Ви з вечоринки пішли раніше
(вдома донька, і пізня година).
— Завтра нам почитаєш вірші, —
сказала твоя Валентина.

Завтра...
І ось прилетіло це завтра!
Вір чи не вір:
так, як нині, я хвилювався,
як було надруковано
перший мій вірш.

«Юрій Гагарін вернувся
з Космосу!!!» —
Повідомлення ТАРСу
читає Левітан.
Сміливість!
Сміливість!
Твою красу
мені одкриває
розум-титан.

...Тільки в нас космонавт, хлібороб,
фізик, лірик —
в ім'я Держави! —
рукави закачає,
щоб
бути поетом
сміливої справи!

3. *Першість*

Першість завжди зв'язана
з риском —

знаєш ти.
Знає він.
Знаю я.
Хто ж захоче, щоб обеліском
піднялася сміливість твоя?

Встав Гагарін.
Кремезний.
Спокійний.
— Невідомість? Яка біда!
В мене нерви і віра — надійні:
кінь не викине із сідла!
Вйо у Космос! —
                І мати німіє,
зводить очі в далекі світи...
— Розкажи нам, як небо чорніє
й блакитніє земля з висоти.
Як там Бог? Чи не смерть йому сниться?
— Запитаю і передам!
Так йому на престолі сидиться,
як у Бонні старим хортам!

4. *Земля і космонавт*

Коли син у дорозі, то ревно
поруч сина всім серцем мати.
Так, як матері син, напевно,
так планеті Землі — космонавти.

5. *Безкрилі і відчайдушність*

...А як збагнути, що обабіч мене
живуть безкрилі у крилатий вік?!
Ровесники...
            Величне і нікчемне.
Чи стерпиш, як нікчемне треться в бік?

Яка така у них на серці мрія?
Наїстись і погратись в нігілізм!
Мені ж в лице космічний вітер віє.
Мені дається важко комунізм.

***

Я б, можливо, не був одчайдушним,
в тишині б помаленьку жив:
там, де треба плювати в душу, —
з демагогом би дружбу ділив.

Там, де вголос треба кричати
і злодія пхнути на світло, —
я волів би в мовчанку грати,
лиш поглипуючи непривітно.

Я й кохання під сумнів би ставив, —
таж воно підвело скількох...
І ні чорт би мене не справив
і не випростав Саваоф...

Та нараз невідома правда
пробудилась в моїй душі:
все на світі — моя ж це справа!
Все на світі, товариші!

— Чуєте?
— Чуємо,
як клекоче орел в вишині...
Ми нічого
не побудуємо
без напруги,
у тишині!

***

Свому серцю,
мріям,
рукам
не шукатиму
тихого місця.
Полетів би
супутником
сам
навколо
Місяця!
Мандрував би із марсіанками
по марсіанськім бору.
І благали б листи коханої:
— Повертайся скоріш, бо вмру!

Із збірки «Осоння» (1962)

Повертайсь, щоб раділа планета,
наче воля настала навкруг...
— Юра, Юра! Як ти там? Де ти там? —
Ломить руки жона од мук.
Всі жінки
                донині
                оддавна, —
так було,
так буде довіку! —
квилять тугою Ярославни
по коханому чоловіку.
«*Не грусти, Валентина, напрасно:*
он вернулся!»
                Радій, Валентино!
Глянь:
од радості
Кастро
захоплений, як дитина.
Ціолковського ж мрія людинна
наяву перед людством гряде...
А щоб здійснити мрію —
                Людина
й під тяжким тягарем
                не впаде!

Із збірки «Осоння» (1962)

ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ
ТАРАСОВІ ГРИГОРОВИЧУ ШЕВЧЕНКУ В КИЄВІ

Побіля університету
у сквері троянди цвітуть.
Сюди поклонитись поету
люди ідуть.
Тут — пам'ятник.
Тут на тебе
поезія хлине сама:
Кобзар українське небо
на плечах кремезних трима.
Тут гордо і приголомшено
Слухаєш часу плин...
Усе, що в тобі хорошого,
нині одкриє він.
Глядь:
збуджена в жилах сила —
мов клен під грозою буя.
І хочеш, щоб хвиля не змила
тебе із життя
в небуття.
Щоб серед твоєї долі
мрії Дніпром розлились.
Щоб ти — за осліплих в неволі —
на сонце ясне надививсь!
За всіх, хто без ніг лишився,
хто мертво упав на траву,
йдучи по землі — не стомився
топтати
стежку
нову!
Щоб зроду не никнув духом,
як валить крутіж із ніг.
І щоб під найважчим обухом
не каявсь, а віру беріг...
"Нелегко й мені, чоловіче, —
неначеб говорить Кобзар, —
на плечах тримати вічно
рідного неба тягар!
Та легшого — я не хочу.
про легке — нам думать не час..."
І дивиться натовпу в очі

Із збірки «Осоння» (1962)

батько Тарас.

ШЕВЧЕНКО МАЛЮЄ ПУШКІНА

Погиб поэт! Невольник чести...
М. Лермонтов

Шевченко пише Пушкіна портрет.
Позує Пушкін — в спокою, терпляче.
Хтось заважа Шевченку: ревма плаче.
Хтось ніби вірш чита: — "Погиб поэт!.."

Помер поет — і бенкетує цар:
манірно скорчив жалісливу міну,
а пальцями стукоче по коліну:
вдоволений, що все зійшло як жарт.

"Невольник чести..."
Менше бунтарів —
то спокійніш на тронах шахрувати...
Будь проклят світ, і будь проклята мати,
яка на світ народжує катів!

І гострий штрих торкнувся вперто губ!
Поет, уставши, піде в каземати,
щоб і царям, і черні доказати,
що бунтарі бунтують і в гробу!

ПОЖАР У ПРИЛУКАХ (1846)

Прибув Шевченко до Прилук вночі...
На Ніжин коней не перепрягли ще,
як бевкнуло...
Рвонувся, біжучи
через вибоїни, кудою ближче.

Вогонь на стрісі вітром роздува.
Із полум'ям униз спадають платви...
Людей таки зібралося чима... —
та тільки зуби шкірять коло хати.

— Жидівський хлам... Давно йому пора!
— Ич, Сурка як зайойкала — хай знає! —
Вогонь в обхват причілки пожира
так, як ненависть душу пожирає.

— Ех, постовпіли б! — кинувся Тарас
в одкриті сіни і зібрав у хаті
дві пари черевиків, ковдру, таз —
таке собі, чим бідаки багаті.

— Паничу!-—тут господар закричав.—
Якось без цього обійдеться челядь...—
Ледь вискочили — сволок затріщав,
і на долівку жаско сіла стеля.

Розбурханий Шевченко аж холов,
аж полотнів і крикнув тим, що в свиті:
— Хай різна віра в вас! Хай різна кров,
та перед горем — всі брати на світі!

Хтось, плюнувши, із гурту геть іде.
Хтось годиться: — Ми ж рівні перед Богом!
Всяк, хто в біді чужого обмине, —
на глум покине й матір під порогом!

Із збірки «Осоння» (1962)

НАПИС НА СКЕЛІ

У Карпатах на Сокільській скелі
два гуцули-каменярі витесали
з білого каменя художню колону.
На ній викарбувано:
«*Схаменіться! Будьте люде,*
Бо лихо вам буде!
Розкуються незабаром
Заковані люде...»

В дужі руки узяли долота
і пішли каменярі наверх,
де на скелях — сонця позолота,
а на сонці — стеле тінь орел.

На скалі, поблизу Яворо́ва,
од лихого ока потайки
почалася з каменем розмова
долота, і серця, і руки.

Били неугавно молотками —
дроблено на іскорки зорю...
Над низами, горами, лісами
піднялась колона Кобзарю.

...Просторінь окидуючи оком,
ліс карпатський начеб відчува,
як врослися коренем глибоким
у граніт
Тарасові слова!

КОБЗАР У НІМЕЧЧИНІ

Диптих

1

ЕПІЛОГ ДО КНИЖКИ «НОВЫЕ СТИХОТВОРЕНИЯ ПУШКИНА И ШЕВЧЕНКО», ВИДАНОЇ В ЛЯЙПЦІҐУ 1859 РОКУ

Я уявляю: сліпає в друкарні
над шрифтами складальник русочуб.
Він дивиться на світ крізь окуляри,
як на рядочки мерехтливих букв.

Полабець, онімечений насилу,
не забува, що Ляйпціґ — просто Липськ.
Нарешті він відчув у тілі силу,
що втрьох його зігнути не змогли б!

Слов'янська гордість пробудилась в ньому, —
немов проміння душу залива.
Він вмре... це так...— а житимуть потому
царями заборонені слова!

Царям, либонь, потрібні без'язикі
сліпі раби, з руками, як в мерця...
Сліпі раби молитися привикли,
скорботний піт стираючи з лиця.

Складальник дума: — Годі, власть імущі! —
Й на серці наріст бунту нароста.
...Я уявляю: так Шевченко й Пушкін
кладуть німим ненависть на уста.

2

ЕРІХ ВАЙНЕРТ ПЕРЕКЛАДАЄ ШЕВЧЕНКОВУ ПОЕМУ «КАТЕРИНА»

Берлінська ґотика. Веранда. Тиша.
І там людина — сива голова —
на хвилі серця голубів колише:
не голубів — Шевченкові слова.

Тлумачить Еріх Вайнерт «Катерину»,
і набіга йому на очі жаль,
що так безжально при дорозі кинув
таку чудову дівчину москаль.

...Гаразд, що врешті розпач і недоля
спливли, неначе крига по воді.
Дівчата інші виросли на волі,
тим гарні, що напрочуд молоді.

Він, Еріх Вайнерт, вірність їм пророче
і заздрить їм, як пісні солов'я.
Він, Еріх Вайнерт, нелукаво хоче,
щоб цілий світ жив, як одна сім'я!

І слухає Німеччина у тиші,
як Еріх Вайнерт — сива голова —
на хвилі серця голубів колише:
не голубів — Шевченкові слова.

ГАВРИЛЮК НАД «КОБЗАРЕМ»

Якби вірші родились, як діти, —
людство знало б ціну рядочка.
І поети, словом вагітні,
не дудніли б порожніми бочками.

Якби вірші стогнали, як люди,
і сміялись, як люди сміються, —
ви не мали б життя, словоблуди,
на землі, що кипить в революціях.

Якби вірші, як кулі гострі,
наповал ворогів убивали, —
мого кожного слова постріл
одшукав би серце вандала!

Якби — як би... Та вір, поете:
вірш — дитя твоє, сміх і стогін...
Лиш не бачать сліпі естети
Кобзаря стовпової дороги.

Із збірки «Осоння» (1962)

КРЕМЕНЕЦЬ

Пам'яті Юліуша Словацького

Було б воно, як сотні інших міст,
не згадуване в жодних рефератах, —
та народивсь поет —
                і про́ста дата
одкрила місту невідомий зміст.

Не Кременець я згадую тоді,
коли хто місто Кременець згадає, —
в мені поета образ оживає,
як оживає сонце на воді.

На думку горда думка наліта,
і почуття спинаються на диби.
І вже здається: днини не могли б ви
без слави жити людської, міста!

СМЕРТЬ БЕТХОВЕНА

О ні, не грім — мажорний звук
звучить під спалах блискавиць.
А він на ліжку горілиць
лежить і корчиться од мук.

Якби води — та хто подасть? —
востаннє б ноти взяв до рук.
Хіба почує той павук,
який в кутку сплітає снасть?!

Самому ж — не звести руки:
над тілом смерть бере права.
Та чує він: дощем нова
соната стукає в шибки.

ЧЕХОВ

Крізь пенсне примружено дивиться,
як, зігнувшись, Бєліков човга —
страх наліг на щуплу потилицю,
а дорога слизька, хоч недовга...

І всміхається Чехов їдко,
аж мурашки по спині лізуть:
прийдуть інші герої швидко,
цупко світ в свої руки візьмуть!

У людини чудовим буде
і лице, і думки, і одяг.
Перекреслять майбутні люди
все, що нівечить їх сьогодні!

РОЗСТРІЛ

Пам'яті Федеріко Ґарсія Лорки

Людський прогрес на долоні —
прогресу властивий поспіх:
нема гільйотин сьогодні,
а просто-напросто — розстріл.

Стріляють винних-невинних,
чесних-нечесних стріляють,
і винних до половини,
і тих, що вини не мають.

...Он тягнуть на розстріл шпіона
(він винен! продався, звісно).
Він просить спасіння в Мадонни, —
аж смішно — спасатися пізно...

Шпигунство, зрадництво, змови —
хіба то панькатись з ними,
коли по коліна у крові
сп'ялися світи на диби?!

Один — хоче волю мати,
працю й майбутнє одразу,
а другий — топче проклято
вільні пісні
з наказу.

Тому перед дула вийшов
не зрадник, не вбивця, не змовник —
поет, що любить найбільше
між хмарами місяць вповні.

А в серці поетовім — щирість:
«Іспаніє, земле дивна!»
Федеріко Лорка вірить:
з борні вироста людина.

З пісні, що перед фашистом
ниць не впаде ніколи...
Ніч, наче совість, чиста,
достигла над рідним полем.

Із збірки «Осоння» (1962)

Глянув під ноги — роси
в місячнім сяйві світять,
очі підвів — а зорі
в самісіньке серце мітять.

Сказав: — Навіщо вбиваєте
у ніч таку? —
                Місячно...
                Зоряно...

Тільки безсмертні вмирають
спокійно
і
неповторно.

ЩОБ СОНЦЕ В СЕРЦЕ ПЕРЕЛИТЬ

Пам'яті Їржі Волькра

Весняний плив.
Буремний плив.
У мене серце в вузлику:
я ще так мало пережив,
я сонця ще не перелив
в слова,
в акорди,
в музику!

А вже... а вже... а вже з грудей —
грудей шматки криваві...
Чень, не залишу для людей
ні мрій,
ні віри,
ні ідей,
ні непотребства слави.

Тому й залякує мене
свавілля долі люте:
мій час іде!
Мій час гряде —
могила... Хто її мине?
Могили не минути.

Ні!
Геть зневіру слів моїх!
Ще ліра з рук не впала,
ще чую ген весняний сміх,
ще мучить рим весняний гріх
провулки і квартали.

І вже пани бояться тих,
хто устає до бою.
А я— чи скорчився? Чи стих?
Чи голосінь я жду сумних
над чорною труною?

Гей, нам не треба голосінь —-
їх скрізь по вінця всюди...
І я — вже вигук звідусіль:

Із збірки «Осоння» (1962)

— Вилазьте з шахт!
Спішіте з піль —
у бій за людство, люди!

І виривайте кожну мить
із ненаситних лап,
щоб жить і жить...
і жить... і жить...
щоб сонце в серце перелить —
до крап...
до крап...
до крап...

СТАЛА ВІРНІСТЬ МОЯ

Над хаóсом
зневіри і сумніву —
стала вірність моя,
як тополя у піднебессі...
Я у серці
тебе несу,
наче вітер хмару по плесі.

Тільки в небі хмари стикаються,
блискавицями плесо ріжуть...
Хай зневірююсь,
хай сумніваюсь,
а тополею
в хмари вріжусь!

■■■

Я не міг би співати без тебе,
вирушати захоплено в путь,
і дивитись в безхмаре небо,
й довіряти друзям, мабуть.

А без друзів, без мрії та праці
охопила б мене печаль...
Я б тоді захотів розмінятись
на легкого захоплення фальш.

І йдучи по землі світанковій,
я не міг би одверто жить...
То ж учи мене віри й любові,
щоб не смів я світ розлюбить!

■■■

Як день за сонцем, я біжу
шукати найпростіше слово,
щоб ожило у нім наново
усе, що в серці бережу.

Воно — врожайних жнив пора,
із другом зустріч випадкова,
веселки вигнута підкова,
що вічне небо підпира.

Воно — це в діл тумани йдуть,
воно — це з плеса зірка блиска,
це ти така до мене близька,
що навіть дотику не чуть.

■■■

Є на ніжність не щедрі люди —
ділять ніжність тоді вони,
як забудуть: а що там буде
за зеленим шумом весни?!

Потім — знаю — таємно сумують,
що ділили замало... все ж,
щоб сльозу заховати — жартують,
і куди що — не розбереш.

Тож у мене візьми сама ти
ніжність ту, що беріг у житті.
Я не хочу так сумувати,
як сумують таємно ті.

Я не хочу спізніло хлипати
і ховати сльозу за спів...
Хочу ніжність до краплі вихлюпати
із зеленого шуму днів!

ВИНО

Таке вино!
Таке вино,
що тільки видно дно.
Нехай — чи да́но, чи дано́!—
із погреба воно!

Мабуть, дівчата — зелен лист —
збирали виноград.
Чомусь дівчата — зелен лист —
гуртом пішли у сад.

Мене ж чекає край Дніпра
дівча, як маків цвіт.
Я привезу їй від Дністра,
як маків цвіт, привіт.

Скажу: вино...
Таке воно,
що видно
                з дна
                уста.
Та не старе вино п'янить,
а молоді літа!

ДОВІР'Я ДО СОНЦЯ ВЕДЕ

Не роби мене в мріях такого,
що й не знайдеш зі свічкою вдень.
Я не знаю на світі нічого,
крім своїх наболілих пісень.

Не герой, що в жорстокій битві
меч розправи рішуче зніс, —
я — такий непрактичний витвір —
на людину б руки не підніс.

Я повірю на перше слово,
так, як вірить тільки дитя.
Та ніколи сльозу, як олово,
не родитиме каяття.

Бо за що я каятись можу?
Проживу, наче клен в гаю,
і ніякі жадібні гроші
не розраяли б душу мою.

Лиш одна ти розраєш, люба,
лиш одна ти спасеш її.
Незрівнянні у тебе губи,
незрівнянні коси твої.

І нехай би, як в Магдалину,
в тебе кидали камінь... — я
цілував би тебе незмінно,
найчистіша, вічно моя!

Вщерть довір'я у серці мому
і до тебе, і до людей.
Хто та як — а мені відомо,
що довір'я до сонця веде.

Із збірки «Осоння» (1962)

■■■

Дивлюся я на плесо з берега
і наче бачу наяву:
сумують лілії край берега,
а зорі плавають в ставу.

Я знаю: лілії хвилюються,
що лебеді сюди пливуть —
вони з зірками попаруються,
вони з зірками одпливуть.

І довго-довго скрізь, напевно, ще
ходити буде поговір:
сумують лілії від ревнощів,
що лебеді шукають зір.

Що, недосяжного шукаючи,
вони зриваються з води...
Стою як вкопаний, чекаю, чи
зірвуться лілії з води.

ВИМІР

О. С.

Не дивися на сонце —
не муч.
Сонце
візьме тебе обіруч,
візьме кинути ген за обрій —
стане ближче до тебе комусь.
До твоєї вірності довгої
губами не дотягнусь.

Не горнися до вітру —
ти тоді
не моя.
Не зумію прикинутись хитро.
Ревную шалено я!
А ревную — значить, не вірю,
значить, сумніви в серці є.
Я любов свою тим вимірюю,
що навіки в тобі — моє!

■■■

Крильми лелек одлопотіла осінь,
пожухлим листом на свічада впала...
Міщанка їсть консервні абрикоси
і гріє ноги в покривалах.

Для неї стане світла у віконці,
для неї щастя — тихий кут кімнати.
Мені ж за щастям пішки йти до сонця
і навіть не відпочивати.

■■■

Було усе: вербові тіні,
і сріблом озеро пливло,
зігнуті шиї лебедині,
угору знесене весло.

І ти була зі мною поруч,
немов незбагнений мотив.
Казала ти: пливем ліворуч,
та я чомусь праворуч плив.

А ранок чорну зняв завісу,
у вічі глянув білий день, —
і донеслись тоді з-за лісу
чиїсь мелодії пісень...

Виходить так: усе ми мали —
і тінь, і срібло, і весло,
а пісні все-таки не склали,
немов нічого й не було.

■■■

Я іду... а луги некошені
просто неба лежать горілиць.
Відбивається море просині
у краплинах моїх зіниць.
І надія пливе крізь очі,
ломить крила в воді орел.
І пригадую любі очі —
темні ночі на дні озер.
І здається тоді, що сам я
вийшов з темної ночі в день
і розбуджую тишу піснями
в невимовній мовчанці пісень.

■■■

В горах Карпатах б'ють з-під землі джерела.
З сонцем клякну на камінь —
спрагу водою втолю.
...Але чую здалека —
ти, губами одверта:
— Цілунками спрагу втолюю!
Не смій!
Люблю...

В горах Карпатах зелена стоїть смерека.
З вітром гілля обламаю —
хату собі замаю.
...Але чую здалека —
ти, губами одверта:
— Собою вквітчаю хату!
Не смій!
Люблю...

В горах Карпатах хмара крило простерла.
З сітями вийду на скелю,
хмару зловлю —
згублю.
...Але чую здалека —
ти, губами одверта:
— Губи мене замість хмари!
Не смій!
Люблю...

■■■

Я не вірю ні в чорта, ні в Бога.
Вірю в себе — нехай і грішного.
Я іду курними дорогами
з лютим болем, веселими смішками.

Заглядаю прохожим в очі —
одкриваюся або таюся.
Тільки чесних стрічати хочу,
обминути чесних боюся.

І байдуже, що я не невинний!
Признаюся одверто і просто:
помиляється всяка людина —
я ж далеко таки не апостол.

Я надумано клявся: — Кохаю! —
ніжне слово забувши скоро.
Може, зраджена десь ридає —
мене сушить спізнілий сором.

Але зараз... у серці зараз —
почуття незрадливого трунок.
Як дитя безпорадне в пожарі —
кожне слово чека на рятунок.

Як я хочу: в моєму слові
хай не буде і йоти бруду,
хай згоряє серце з любові,
у якій не зневіряться люди.

■■■

На вітрі клен горить...
А я
стою —
гасить не вмію.
Руде сторуке полум'я
мене
овіює...
Чистішим вийду із вогню —
не бійтеся за мене.
Неначе клен той —
вистою
і стану знов зеленим.

МОЄ НЕБО

Моє небо
підперто колонами димарів,
а земля —
оперезана поясом лану...
Я — один
із двохсот мільйонів
простих трударів —
прокидаюся
рано.
І на голову свіжу
не обмірковую,
як когось обдурити,
щоб легко прожити, —
а в кузні дзвоню підковою
і лан засіваю житом.
І віра в велике майбутнє —
мої мозолі на руці.
Нехай обмірковують трутні
легкого життя манівці.
З надіями людськості зв'язаний
у вічний вузол
на вічність,
зводжу
розбухлими м'язами
свою історичність.
Я вільно стою
над сумними віками —
і правда моя,
і моя правота —
бачиш:
стеблами, і димарями,
і ракетами — пророста.
Майбутнє моє зі мною,
минуле моє в мені...
Хто там хоче змести війною
наші дні?!
Хто підступно там обмірковує,
як небо моє повалити?
Мирне ж небо
підперте
веселки підковою,

якої не розломити!

ПРОМЕТЕЇ І ПІГМЕЇ

Вогонь від Зевса викрав Прометей,
щоб людство гріло руки при вогні,
щоб молоді надії не згасали,
неначе ті троянди на морозі.

Так люди думають...
Інакше ж бо — людці,
що гріють руки при людській недолі
і рвуть троянди із людських мозолів,
підступництвом надії палячи...

Вони недремну пильність присипляють,
вони себе словами розпинають,
щоб тільки на гарячім не попастись,
не втратити накрадених чеснот.

І промишляють ниці:
хліб і віру
від рота й серця крадуть у людей,
Надіються:
— Та ми ж не Прометеї!
Либонь, пігмеїв не клюватиме орел. —

Так! Серця не клюватиме орел
тим, в кого вже нема його...
А руки...
відрубки грітимете при вогні,
який від Зевса викрав Прометей!

■■■

Я живу на долоні сторіч,
щоб збагнути чуття незба́гнуті
і розплутати жмут протиріч,
що з минулих сторіч простягнуті.

То люблю...
                то ревную так,
що здавався б Отелло ницим!
Ненавиджу когось...
                а відтак
повертаюсь до нього обличчям.

І в незбагнутості своїй
устаю понад всі протиріччя —
впоперек
        війні
            світовій,
щоб
    двадцяте
            жило
                сторіччя!

РОДИЛЬНИЙ БУДИНОК

В родильнім будинку
родять жінки
рожеві тільця
                майбутніх...

В родильнім будинку
покотом сплять
                породіллі,
поклавши біля набряклих грудей
виплід
        любові й болю.

Медсестри у білих халатах
ходять навшпиньки палатами,
щоб не збудити втоми.

В родильнім будинку
не думають про війну
і про смерть...
Думають про імена
                найгарніші.

Не думають?
                Ні, неправда!
Разом з обпаленими кулаками
в Освєнцімах і Хіросімах,
разом з порепаною рукою колгоспниці,
разом із кулаком Хікмета,
що вигнаний з рідного краю за правду, —
підноситься в небо протесту
рожевий пуп'янок
кулачка
мого
    триденного
                сина!

СНІЖИЧКИ

Вранці,
як сонце
видряпалось наверх,
я вийшов на берег Пруту.
Дивлюся:
сніжички купаються,
хлюпочуться білими ручками
у сонячній ополонці.

Опівдні
на сонце хмара лягла.
І Прут став немов тьмянішим.
Сніжички на берег вилізли
і бігають між камінням...

— Сніжички! Хіба вам зимно?
— Ні, ми танцюємо з березнем!

Надвечір
сніги задиміли...

— Сніжички, хочете до хати?
Я вас візьму з собою
і розсаджу навколо
ватри мойого серця.

— Рви нас! Ми хочемо! Хочем!
Та знай, що сніжички щасливі
тоді, як за кожну квітку —
квітку вірності дано!

РОСИ

Удосвіта, як небокрай напне малинову запаску,
як збудиться жайворонок, з долини туман дихне,
виходжу на чисте поле, вітрам повідаю казку —
і плачуть, і плачуть хмари,
                і слухають роси мене.
Ті роси збираю в долоні.
                Цілую: солонуваті,
неначе вони — не роси, а сльози, що впали з віч.
...Орали снаряди землю,
                косили жита автомати.
Снопами бійці лягали...
                Спіткнувся. Ніч.
Хтось далі летів по трупах...
                Писав на привалі мамі,
дружині писав поспішно:
                — Вернусь.
                Не тужи.
                Чекай. —
А завтра —
гарячу рану прикрив обома руками,
заціпив зубами землю, і —
                навіть не крикнув:
                — Прощай!.. —
Не встиг. Не хотів.
                Удома
на сина чекала мати:
«Микола (бо пише) прийде. Поможе скосити траву».
Та серцю як не тужити?
Як-то очам не ридати? —
губила, йдучи по полю, сльозу за сльозою —
                живу.
Не встав. Не прийшов.
                Удома
на мужа дружина ждала,
за двох працювала мовчки,
тягнула за двох, як віл.
«Повернеться скоро тато», —
                в зажурі діток втішала
і навіть святкову скатерть клала на голий стіл.
А він — забарився...
                Чекали...

І падали сірі роси
на кожну стеблину в полі,

на кожен шматок землі —
печаль — материнські сльози,
і розпач — вдовині сльози,
невинні сирітські сльози...
А де — невідомо — поліг...
— Де він? — у трави питаю.
Питаю: — Де він? — у жита.
— Де? — у пташок питаю.
Питаю про це — в людей.
...А сонце, умите, чисте,
червоно встає над світом...
День.

■■■

У небі в’ється білий голуб,
Навшпиньки тишина іде...
І скиба загорта осколок,
Яріє жито молоде.
І затягаються, мов рани,
Окопи на земнім лиці.
А завтра тут садами встануть
Упертих яблунь пагінці.

Ачей прийшлося перенести
Біду, що вистачить на вік...
Снопи тугими перевеслами
Післявоєнний в’яже рік,
Щоб я, про голод не забувши,
У тиші краяв хліб навпіл
І, крихти зі стола згорнувши,
Кормив на призьбі голубів.

РОЗДУМ ПРО СИВІ КОСИ

По вулицях плавають лебедиці,
красуні із сивими косами —
волоссям, посивілим у перукарні.

Дивлюся на них...
                Сивий роздум
                розплутую
                з серця:
— В сорок п'ятому, в день перемоги,
по місту
шкапа тягала віз.
На возі стояла кліть.
У клітці стояв "фашист"
(підроблений Гітлер),
хто хтів, той плювався на нього...

За возом
        бігла красива дівчина,
з сивими-сивими косами,
розпущеними по плечах.
Її відпихали од воза, але
вона проривалась до клітки
і дряпала дріт колючий:
                — Фашист!
Він Гриця мого багнетом!..

З серця
розмотую
роздум сивий.

Різно можна посивіти.

■■■

Ні, той таки не бачив неба,
хто не дивився в небоплес!
Сторч головою стали верби,
а поміж гілля — риби сплеск.

І, розбиваючись об камінь,
під берег хмарка підплива…
Те небо ти черпнеш руками
і будеш пити у жнива.

НА ТОКУ

Їх оспівати —
хисту мало…
І серце — шарп! —
не до добра…
Такі ще коси
є в русалок,
що в ніч
            виходять із Дніпра.

А очі —
наче стиглі зорі
в безмежжі Всесвіту тремтять.
А руки…
                про таке говорять,
чого словами не сказать.

(Ті руки спокою не знали,
не ніжились у холодку, —
тримали впевнено штурвали,
крутили трієр на току…)

Вона працює —
мов жартує,
туга,
засмагла
і вертка.
…Щоб стать Мадонною —
бракує
лише
      синочка
                на руках!

ПОЛЕ

Моряк стояв на юті
                і дивився:
по золотій доріжці
                сонце
ішло за горизонт.
                Зайшло.
                Зчорніло море.

Як вивалені скиби, видаються
горбаті хвилі.
            В зорану ріллю
розсіюються зорі...
І коли моряк заплющить очі —
                виростає
із зерен зір колосся.
                Під ногами
                хитається
                комбайн.

■■■

З-під долонь зелених синьо
дивляться на шлях льони.
В Марусини повна скриня —
вишивані рушники.

Тільки сватай чи не сватай —
одвернеться, обійде...
Підіймають сміх дівчата:
та вона міністра жде!

ЖУРАВЛІ

Білий насупився верес.
Вітер зім'яв небосхил.
Під журавлиний вереск —
змах журавлиних крил.

Так би і я безупинно
танув і та…—
                в імлі…
Але себе людиною
я приручив до землі.

СПОВІДЬ МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА ПЕРЕД МАЙБУТНІМ

Поет — попом.
Не вірите...
Незвично, —
а зміг же піп
                поетом бути —
в підряснику, що ладаном просяк,
із зацілованим хрестом на шиї
та євангелієм в руці.
Адже були поети гендлярами,
адже були факірами поети,
займались землеробством і розбоєм,
сиділи навіть в міністерських кріслах
чи заробляли блазнями гроші.
Ховалися під маскою — байдужі...
Між лицемірством, поміж фарисейством
живе поет лиш почуттям народним,
одвічну вічність схоплює в слова.
А ви... що ви?
                Наскрізь продажні душі,
чекаєте ачей на жниво хлопське:
покору сієш — родиться нужда
під рідним небом.
                Розпростерто небо —
блакитне, руське, над Галичиною,
а думки й слова руського — нема.
Ви всі слова розтринькали в молитвах
до габсбурґського бога, до божків,
що замість ідолів підсунули ляхи
язичникам...
                Не русини ви нині —
язичники оп'ять:
                розбелькотались
язичієм — нащо порозуміння
із сином батька або брата з братом? —
раз ми давно відвикли од пісень!
Русалкою ж дністровою в Дністрі —
дивіться! — рідна пісня потопає,
летять на неї хвилі отупіння, —
ось-ось — і захлинеться, і впаде
на дно, як камінь...
                Кашляння і хрип.

Із збірки «Полум'я мене овіює» (1963)

І глянуло майбутнє на амвон,
не на попа — на віщого поета.

Бо що попи, факіри і міністри,
розбійники і блазні — що, скажи? —
перед словами, що схопили вічність?!
— Русалка випливає із Дністра!

ФРАНКО НА ВУЛИЦІ

Над Львовом
кучеряві хмари диму,
мов чорні тіні, промайнуть бігцем.
По вулиці
Франко повільно йтиме,
замріяний,
з обвітреним лицем.

Поету посторониться прохожий,
щоб мудрих дум
не сколихнути вмить.
Хто знає —
то народжується, може,
таке, що буде вічно жить.

На роздоріжжі віршописця стрівши,
він, всупереч мовчанці, кине:
— Гей!
Шкода паперу на бездарні вірші
і, врешті, соромно людей…

А втім…
кучеряві хай хмари диму,
мов чорні тіні, пропливуть бігцем.
Новий Франко
по вулиці ітиме,
замріяний,
з обвітреним лицем!

СПІВАКОВА СЛАВА

Пам'яті Олександра Мишуги

В столицях багатьох країн
у небо проросли
дерев зелені вуха,
щоб чути ще не чутий перепліск
семи чуттів —
семи тонів
Мишуги!

Сім барв —
неначе райдуга стоїть
над вимученим серцем співаковим.
І схрещено мечі —
ненависті й любові —
над прірвою
захоплених століть.

В столицях багатьох країн
долонями дерева проросли,
щоб, вщерть напившись чарівних мелодій,
аплодувати синові шевця,
мелодій українських
владареві...

І, зсунувши могучою рукою
з-над себе
віко гробове,
встає Бетховен, б'є в долоні,
аж глухнуть вуха у дерев!
За переплюскотом долонь —
Карузо заздрить,
і — крона в затишку —
принишкла слава...
За переплюскотом долонь —
на Україні —
вже Соломія підроста!

І хай дерева всіх столиць
з гілок
вінки плетуть
для кучугури слави, —
вінки зів'януть, впавши ниць,

як всіх столиць забави...

Сім кольорів лопоче на душі...
А слава що?
                Одні жалі!
Неславою та слава буде,
як груди
            рідної землі
не упадуть
                на мертві груди!

ЕПІТАФІЯ

Пам'яті Марії Конопніцької

Тут спочива *незалежна*
від долі, міщанства і часу.

Тут спочива *невтомна*,
що кинула виклик неробству
і, взявшись за плуг поезії,
польські лани орала.

Тут спочива *оптимістка*,
що поважала усіх,
хто не згинався по-рабськи
під батогами сваволі,
а на руках підносив
над горем — горду надію!

Тут спочива — *Людина*!

ВЕЛЕТ І ДЕРЕВЦЕ

Світлій пам'яті Михайла Яцкова

Відвідую старого в самоті...
На край стола відсунуто папери.
З шухляди — чарку,
пляшку — з-за книжок,
і: — Вип'ємо! Та ми ще козаки!
Я добру копу літ... —
                І обтирає
рукою губи.
            Згадує минуле.
Розказує, як завше, про Франка.
— Ми працювали при однім столі.
Звичайний був... А зараз як дивлюсь
на світлу постать ту — то велет був!
Коло́с! —
і руки простяга
чи в даль, чи в вічність. —
А шарпали ж його вітри життєві,
як деревце оте. —
                Свій ніс орлиний
і мудрістю пооране лице
Михайло Юрійович
                поверта до шиби.
А за вікном
і справді
        деревце
у всі боки
            мотає вітер жаско.
Він свариться до вітру кулаком:
— Чорти б тебе забрали! Той вітрисько...
Та — й буря не страшна,
                якщо коріння
вп'ялося цупко
в рідний
ґрунт!

КРАПЛИНА

Над чиєюсь нудьгою безглуздою,
над чиїмсь дріб'язковим горем —
я рікою лечу розгнузданою,
щоб скоріше злитися з морем...

Хвиль моїх не шукай серед моря:
в морі я — лиш мала краплина,
як сльоза від великого горя,
як між людством одна людина.

ТАК ЗУСТРІНУ ВЕСНУ

Недописаний віршик закину в куток, —
к бісу воду в строфі або проліски! —
я штани підкочу до колін, як малим,
                і — гайда!
навперейми із вітром до річки,
що, розтрощивши кригу, аж пре з берегів
і затоплює луки...
                А там,
там, на луках, найпершу травичку, —
не зелену — жовтаво-несмілу, —
на долоні візьму, зацілую її,
мов кохану — у щоки, ув очі...
Або — ні!
            Стану я на горбі за селом —
й непорушно стоятиму довго...
                стоятиму довго...
і очима впиватиму промені сонця.
І відчую: не очі у мене — сонця,
що тепло розливають навкруг!
Може, чудо все це... Але хто,
хто не вибіжить глянути, як
палахтить над землею світило?!
Знаю: вибіжать всі —
                цілувати траву,
                або слухати вир на ріці,
                або пити очима проміння...
Лиш кротам у норі —
                це байдуже!

Так зустріну весну!

ВОДОПАД

Чуєте рокоти?
Чуєте рев?
Прут послизнувся з обрива!
Бачите:
            пада позірний лев
хвилею піниться грива.
Падає в прірву,
                під три чорти,
у відчаї рине нестримно.
А круча байдужа —
така, як ти,
коли я проходжу
мимо.

ПЕРВОЦВІТ

Пуп'янок любові зав'язався
у душі — коли, я сам не знаю,
бо навколо плакали й сміялись,
бо навколо люди не вгавали.

І тому, що зеленіли трави,
і тому, що соловейко марив, —
пуп'янок все дужче розвивався
й розпустив брунасті пелюстки!

І розвився (то тебе зустрів я!),
і не помічаємо нічого:
чи сміються, чи ридають люди,
гудять сонце або хвалять — ніч...

І не вірю, що покосять трави,
що на гіллі соловейко змовкне.
Що настане—й первоцвіт кохання
по шляху розгубить пелюстки.

А якби... — хіба мені боятись?
А якби... — хіба мені жаліти?
Той нехай боїться і жаліє,
в кого серце в'яне, не розцвівши!

■■■

Я назавжди тому охмелів,
що я пив-випивав до дна
сині келихи вечорів
молодого вина.

Розбродилось вино молоде,
і шумить, і шумить голова,
кажуть люди: закохано йде,
а в закоханих власні права.

Можна в хуґу троянди нести,
пригощати з руки голубів.
Виправдання для п'яного — ти
й сині келихи вечорів.

МЖИЧКА

Небо в руки взяло решето
і просіює хмари.
                Мжичка.
Затягнулося...
Кажуть, що то —
львівська осінь.
Така в неї звичка...
Може, й журно від того мені,
що не стала край неба веселка,
що, як журкіт дощу навесні, —
десь за мжичкою — ти весела.
В тебе сміх.
Ти весела, як сміх,
як на вітрі набухла гілка.
Тож розсій свою радість,
                як сміх,
щоб та гілка
на вітрі не згіркла!

ЯКБИ

Якби серцю та наказати:
не люби, не ходи, не журись.
Що ні крок— усміхайся дівчатам,
мов колись...

Наказати!..
Але не зумію:
наяву і в тривожнім сні
пелюстками мене овіюєш
і піснями бриниш в мені.

Чи у кронах вітер заб'ється,
чи дощами небо пливе —
серце мучиться і — здається:
хтось зове...

Хтось — не хтось, тільки ти...
Невже це, —
простягаючи руки здаля, —
вабиш, тішиш, надієш серце,
ніби іграшка—немовля?!

Бо куди б я не йшов поважно
і куди б спішачи не біг, —
до єдиної
стежка кожна —
лиш на твій,
лиш на твій поріг...

Якби ж серцю
і міг наказати,
наказав би: живи, як є,
поки будеш
незрадно кохати,
поки полум'я в груди б'є!

СКРИПКА

Я іду —
іде поперед мене
дівчина смаглява, як сосна.
І у мене
чудом виростають
музикальні пальці
на руках.
Доторкаюсь пальцями до скрипки
з ніжної смаглявої сосни.
Серце —
то зривається,
то нишкне
на тоненькім голосочкові струни.
Я боюся,
що до скрипки
доторкнуться
дві цинічні,
загребущі дві руки!
Струни так, як нерви, —
струни рвуться,
і рубають сосни —
на тріски.

■■■

На варті біля мого серця
стояв понурий сум.
Я підпоїв його...

На варті біля мого серця
незбагнута веселість стала.
Я пригадав про бомби —
і веселість переросла у жах:

— Ну, як мені ходити травнем в трави,
цілуючись із жінкою-ромашкою,
коли над серцем нависає бомба,
що розірватись може
кожну мить?!

■■■

Повернусь на село до мами,
перекошені двері розкрию.
— Ой...—не сплесне навіть руками,
а безсило охопить за шию.

— Повернувся... Володька... любий...
Я чекала щодня, щоночі...—
Не цілуй мене, мамо, в губи,
а цілуй мене краще в очі.

На губах моїх інший дотик
хай залишиться осиротіло...
Ти ж — я знаю — була не проти,
ти невістки таки хотіла...

Та не здумай собі питати,
витираючи сльози сині:
— А чого ж то ти нежонатий
все тиняєшся і понині?

Чи, можливо, тебе не любила,
чи тебе одурила, може? —
Як шепнути до неї: — Мила...
Мамо... — радісно — не тривожно.

Чи шепну — не шепну: охмелію,
наче клен під сонцем весняним.
Не зігріли так, не зігріють —
ані вірші, ані кохана.

ЖУРАВЕЛЬ НАД КРИНИЦЕЮ

Криниця не сліпне од старості.
Криниця — око землі,
у вічність задивлене...

Журавель набакир схилився
над голубим свічадом.
Він собою звик милуватись
і не може злетіти за ключем побратимів у небо.

Чого ж ти, журавле,
стоїш, як бовдур?

Розкажи! розкажи, що ти бачив...
Хоч би те, як суцвіття вишень,
відцвівши, в'яне на плесі
(в'яне все, та не все розцвітає).
Хоч би те, як жіночий стан
лігма вигнеться над цямриною,
як до засмаглих литок
лащиться лобода, —
ти ж згинаєшся разом з жінкою
зачерпнути відром води...
Ти ж збагнув її порух найменший
(а порухи тіла жіночого —
повні глибинних значень).
І про те розкажи, як Довженків дід
посміхався у вуса трагічно,
напуваючи щедрим кпином
відступаюче військо...
Або — ні...
не розказуй того,
як матір в голодні літа
тягнув до криниці син...
не з своєї вини...
ти його — не вини...
й не повірять тепер
у таке.

Що? мовчиш?
В тебе всох язик?
У криниці тоді промочи!

Із збірки «Обрій на крилах» (1965)

Рідна вода —
цілюща.

ПОВНЯ

Повня! Повня! —
Місяць уповні
перепливає ріку,
        пливе по колоссі ланів,
        по кронах дібров,
        по хвилях сподіванок, —
        видно як вдень,
        і заблудитися важко.
Повня! Повня! —
І березнева повінь
розтрощує кригу
        (та не весь ще розтрощено лід між серцями,
        мовчазно підозрою скований!).
Повня! Повня! —
Молодиця спішить ополудні
з повними персами молока, —
        біля грудей материнських
        набираються розуму діти.
Повня! Повня! —
Уповні повінь полудня віку...
А полудень віку —
це повне право на зрілість...
Нема золотих половин!
Є лиш половинчастість душ...
Зневаж "половинку посередниці",
бо з половини одвертості —
                виростає стовбур брехні.
Зупинка напівдорозі —
це втеча в кущі...

Перепочинку нема —
мертві лише спочивають!

— Повня! Повня! —
Повні долоні сонця,
серце, пойняте полум'ям...

...Коли ж
усі душі будуть уповні,
як місяць уповні буває?
Коли ж

торрічелієва порожнеча душ
наповниться тим, чого треба?!

ВІЛЬНИЙ ВІТЕР

Підступність слідом за мною жене,
сховавши камінь за пазуху.
Я — вітер, я — вільний, то хто ж мене
в тюрму зажене з наказу?!

Вже навіть кайдани рве на руках
Америка, п'яна золотом.
Вже Африка, чорна рабиня в віках,
вибродже вітровим солодом.

Я в кронах зелених у сурми сурмлю
і штормом гуляю по морі.
Застою у затишку не люблю,
як млистої ночі — зорі.

Я ж бо до стін, до кордонів не звик,
шалено лечу над добою...
Так чий ще посміє проклятий язик
глумитись
підступно
над мною?!

ЖІНКА ПОЛИВАЄ КВІТИ

Вона
з відра
долонями черпає воду
і поливає квіти під вікном...
До яблучок її колін
торкаються лілеї і троянди.
Я думаю: напевно, уночі
цибулька, і настурція, і рожі
навшпиньки з'юрмляться біля вікна
і будуть, ловлячись за підвіконня,
неначе діти, заглядати в хату.

А жінка спатиме на мужовій руці
з розпущеним волоссям голубим,
з одкритими рожевими грудьми,
з засмаглим яблучком,
що визирає потай
з-під простирадла
й дражниться з квітками,
які цікаво дивляться в вікно.

...Скрізь — вздовж доріг —
по рідній Україні
під вікнами квітують буйно квіти.
А десь росте у квітниках бур'ян —
і власну долю
слізьми поливають...

ДИПТИХ ПРО БЕЗУМ

1

День осліп у людських серцях
і могилу викопав сонцю...
На зчорнілих од жаху листках
позвисало шкамаття стронцію.
Покотилися в прірву ночей
хлібороби, міністри, поети.
Насміявся безсмертний Кощій
над досягненням кібернетики.
Під самотнім земним хрестом
не рида божевільно мати,
бо покрилось життя попелом
і — немає за ким ридати.

2

Я — тиша, оглухла од атомних бомб...
я чую...
        а що — не чую...
Як присмерком приспаний мох,
у спалених тінях ночую.
Сонце мене віддалік обмина,
комети бояться стрічі,
бо людського гамору я — труна
на віки... амінь... на вічні...
А що можна чути у власній труні —
ні пісні,
ні плачу,
ні грому...
Безумці, спинітесь!
                Верніте мені
од праці заслужену втому!

БАЛАДА ПРОСТЯГНУТИХ РУК

Прославляю простягнуті руки,
щоб достиглу вишню зірвати.
Прославляю простягнуті руки
над колискою до немовляти.
Прославляю простягнуті руки,
щоб торкнутись до ніжного тіла.
Прославляю простягнуті руки
для обіймів чорного з білим.
Прославляю простягнуті руки,
щоб узяти книжку з прилавка.
Прославляю простягнуті руки,
що голосують за правду.

...Нехай повсихають руки
тим, хто у тому винен,
що по-жебрацьки
протягує руки
до людини
людина!

БАЛАДА ПРО ХВИЛЮ

Хвиля сп'ялася на ноги,
ступила з русла на берег:
— Не хочу — за течією,
Піду навпростець до моря!

Іде — а земля під ногами
потріскана вся від сквару:
— Дай колоскам напитися,
бо обросту
лишаями могил.
Стерпло у хвилі серце —
і напоїла степ.

Далі іде — а у небі
птиця летить здалека:
— Дай хоч води краплину,
щоб до гнізда долетіти.

Жалість пройшла по нервах —
і напоїла птицю.
Далі іде — а на призьбі
мати сидить з малятком.

— Чого ти ридма ридаєш?
Таж нива вродила добре!
— Вродила, та що мені з того...
— То, може, синів виглядаєш?
Злетяться вони до хати —
в пошані на старості житимеш...

— Одна я одна, як палець,
бо діти...
в Освєнцімі згинув...
другий — згас на мечах...
третій — і третього сина
забрала війна...
Четвертий —
надією на руках... —

З розпуки втопилася хвиля
у материнських сльозах.

Із збірки «Обрій на крилах» (1965)

НАСТУП НА ЗАХІДНОМУ БУЗІ

Над Бугом хлопи
копали окопи,
а німець дивився збоку,
як понуре небо Європи
лягало на дно окопу.
Тут війна починалася. Тут
починалося наше горе...
Плюнув німець під чобіт...
— Капут, — сам до себе говоре.

Українського неба
захі́дне крило —
пойнялося просмаленим димом.
Літаком угорі загуло:
Буг од бомб
підійнявся дибом.

Кулемет, як бузько, клекотав, —
мов косу клепав хлібороб...
Підповзали до переправи
мужні хлопці з зірками на лобі.
Кінь поранений
                бачив бій,
впавши на задні ноги...
Спересердя німець рябий
кинув зброю біля дороги...
Поза хатою — через сад —
він подався до лісу просто:
починався назад
дранґ нах остен!

КВІТИ

До мене квіти говорили вголос:
“По нас пройшлись тупі холодні ноги,
та в землю нас вони не затоптали!
Схопились ми за сонячне проміння
і випростали віру...” — говорили.
Я мовчки слухав... Думав: провокують...

ІДОЛИ ПАДУТЬ

(*Легенда*)

— Я — ідол, витесаний вашими руками,
жорстоке серце маю...
Але я
на обіцянки щедрий.
Ви побільше
стягайте баранів на мій вівтар
та гарного дівчиська не забудьте!
Навколішках молітесь!
Обіцяю:
на ловах матимете добру здобич,
вам вродить навіть неродюча нива
і стане ворог братом у біді...
Молилися язичники даремно:
щоденно здобич меншала на ловах,
і не родила вже й родюча нива,
а брат у горі ворогом ставав.
Зате росли до неба обіцянки!
На небозводі сонце заступали...
Лиш сонця не заступиш —
це ж не ідол,
що може впасти
головою
сторч.

ЗОЛОТА РИБКА

Я закинув невода...
Гуде,
пнеться хвиля, скелі огорта.
Чи в рибацькі сіті попаде
рибка золота?
Та нащо вона мені здалась?
Я не знав би, що просить собі:
міцно сплетену шовкову снасть
чи хороми дивно-голубі?
Може, в неї б совісті дістав?
В мене ж совість у душі — своя:
пісеньок фальшивих не співав
золотому ідолові я.
Може, ще що?..
Піниться, гуде,
пнеться хвиля, скелі огорта.
Попаде у сіті — й пропаде
рибка золота!

■■■

Я лихо — шапкою в підлогу,
а щастя — птахою в вікно.
Виходжу наспіх на дорогу:
куди іти? — не все одно!..

Я до облич прицілю око —
і вичитаю, наче з книг,
усе, що взнав я неглибоко,
чого пізнати ще не встиг.

З людьми мені не в лихо — лихо,
не в щастя — щастя без людей...
А хтось там боязко і тихо
на людство зирка з-за дверей!

ЗЕЛЕНІ СНИ

Карпати на дужих плечах
виносять грозу з весни...
На схилах, зелом заклечаних,
буяють зелені сни.

Яріють до самого неба,
аж тіло проймає млость,
і на губах потреба
сказати величне щось.

Таке, щоб батькам мовчати,
як діти виходять в люди,
таке, щоб дівчатам кохати,
коли визрівають груди!

ВІРА В КАЗКУ

Я сторожував навиліт ночі —
без води краплини,
без листка.
Втуплено у глупу темінь очі —
вік... літа...

І — диви! — із яблуні жар-птиця
в небеса метнула золот сніп...
Якби зміг був я тоді збудиться —
я б осліп.

■■■

Мені одкривалось море
про давнє своє дитинство: ▪
— Було я по пояс у травах,
по очі — у кронах дерев...

Мені одкривалось море
про юність свою далеку:
— Відтак придавили серце
холодні льодовики...

Мені одкривалось море
про невблаганну старість:
— Не хочеться обміліти
на глум горобцям...

ПОСАДКА БЕЗ ПАРАШУТА

Я лечу, я лечу літаком
у країну своєї мрії.
Ген Карпати — під лівим крилом,
а під правим — Дніпро голубіє.

Як заглухне мотор на льоту —
охнуть хмари голосом мами...
Не впаду! Не впаду! Не впаду! —
за повітря схоплюсь руками.

ЖЕСТИ

Є жести — тирани: їх кожен порух
готовий зітерти тебе на порох,
під дуло поставити, в пекло заслати,
підозрою вічною шлях твій заслати.

Є жести — мов кидає кістку собаці,
є жести — мов блудницю гладить по спині.
Є жести з трибуни Об'єднаних Націй,
і жести з куточка — з-за сильної спини.

Є жести — мистецтвом, коли в пантомімі
радість чи смуток чаклується ними,
і Чаплін по-чаплінськи— з ревністю повністю —
здира машкару із облудного помислу.

Є жести — немов блискавиці між хмар,
такі, що грозу накликають в засуху,
такі, що полеглі зірвуться щодуху,
силі ворожій
нанісши
удар!

ТРИПТИХ СУТНОСТІ

Катуллова лічба

Вечір тьмяними волокнами
заткав білясту зливу.
Повиходили закохані,
під кленову тінь мерехтливу.
...Я об бильце лави сперся
напівобертом спини,
а вона —
з губами — пелюстками серця —
голівку на мене закинула.
Ніч її молодого волосся
пролилася мені на груди.
— Ото завелося... таке повелося... —
збоку кидали люди.
— Ще навіть як слід не смеркло,
а вони вже цілуються.
Їм байдуже, що, може, Америка
війну проти них готує.
Їм байдуже те, що зранку
тиняєшся в чергах по черзі.
Що воно далі настане —
не вміщується в черепі...
А над нами Катулл хитав головою,
стоголосим протестом мовк:
— Збивайтеся з ліку —▪
я витру рукою
із неба рахунок зірок!

Попіл Клааса

Свої ноги я збив на камені,
а навчився ходити впору,
не навпочіпки,
не манівцями, —
а піднявши голову вгору.
В мами вивчився слів безкомпромісних,
од напруги охриплий,
од натуги — як лайка грому,
од туги — як ніжність скрипки.
Тож очима в півнебокраю
не погляну рожево на чорне,
не спішитиму на каравай
під похоронні дзвони...
Сам пройду головою своєю
від мотиги до космоплана.
А в дорозі згорю, —
                сам згребу і розсію
власний попіл
на спільний лан!

Декларація митця

Треба жити,
як житній колос,
як вагітні жінки —
для когось,
і знаходити сутність дедалі
в кожнім слові,
в кожній деталі,
у покручених м'язів порусі,
в сивих косах,
в космічному поросі,
у весняного вітру подуві,
у проклятті,
в лататті,
в подиві,
в мудрій книзі,
в хитрій політиці,
в мурій кризі,
в прозорій плітці,
і в округлих, як овоч, порадах,
і в набухлих, як опух, засадах,
у щоденних болях і радощах,
в щедрій щирості,
в чорних заздрощах, —
треба всюди знаходити сутність,
щоб не бути мерцем
для майбутності!

ШЕВЧЕНКО В ЕТЕЛЬ ВОЙНИЧ

Прийшов до неї, змучений і мужній,
через літа і через межі кривд.
До столу сівши, у розмові дружній
він душу волелюбну їй відкрив.

Немов орлят, мрійливі заповіти
вона гніздила у своїх очах:
її не зломить вже ніякий вітер,
не кине мовчки мерти на мечах!

Тоді гаразд... Він далі йде в дорогу!
І їй крізь шибу видно звідсіля,
як Овода, що кида виклик Богу,
на вічний бунт Кобзар благословля.

БАЛАДА ПРО ДИВО-ПТАХУ

Шевченко дуже любив дітей.
(*Спогади сучасників*)

Він не казав, що і він —▪ пастух,
прийшовши до них на луг.
А гладив голівки
лагідно так,
як вітрові руки —
дикий мак.
У трави прим'яті
сипав горіхи —
і разом збирали їх
для потіхи.
Горіхи поїли,
навколо стихли —
очима до рук прилипли.
А він малював на білім папері
хату без вікон і з вікнами двері.
Над хатою дивну птаху крилату,
що тінню крила
закрила хату.
Та птаха на диво
з листка злетіла:
крил не зітерла,
на гілля не сіла.
Щоб птаху не загубити високо —
треба, як сонце,
мати око.
Треба, як хмара,
крила мати,
щоб птаху в блакиті догнати.
— Як це? Ну, як це?! —
Тоді накінець
він розказав їм, як пас овець.

— Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом... —
А птаха кружляла-кружляла,
і небо черпала крилом,
і серце черкала...

МАНДРИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ В БУКОВИЙ ЛІС

Вужі — в ожині,
в буковині — буки...
А ти ідеш, овіяна уявою,
і слухаєш людського лісу гуки,
і всмоктуєш
душею нелукавою.
І думаєш:
— Була ж і я наївною,
шукаючи
чужих байдужих слів...
Якби я розминулась з Україною, —
ну чим би я була
для букових лісів?
Мабуть, лиш тінню отієї хмари,
а тінь од хмари — пляма мерехтлива.
Із неї громом блискавка не вдаре,
на спраглу землю
не проллється злива.
Не хочу — тінню...
хочу, наче буки,
торкатись кроною
блакитної, задуми.
Хай лісоруб рубає букам руки,
а буковина —
в українськім шумі! —

Вужі — в ожині,
буки — в буковині!

Із збірки «Обрій на крилах» (1965)

ВІН І СОНЦЕ

Ти і я,
нас, любий друже, двоє!
Володимир Маяковський

Коли пливе за обрій сонце,
всі говорять:
— Лягає спати...
Натомилося за день. —
А сонце швидкома згорта вітрила золоті,
спішить на чай
до Маяковського.

А сонце швидкома
спішить в гармидер,
грає у більярд...
— Чия
меткіша
і рука, і око?!
— Чи ти?
— Чи я? —

А сонце
цілу ніч
стоїть біля поета
і заздро дивиться на спалахи думок і почуттів.
Відтак
вистелює
промінням
всі земні дороги,
вимощує вибоїни любові,
і ями підступу,
і калабані злоби,
щоб не спіткнувся друг.

ВІЧНІСТЬ АНТОНИЧА

Він горів і згорів, і рум'янець блідий
згас на щоках, як гасне жарина у темені.
Та, як Фенікс, воскрес і живе молодий,
буйним словом говорить про те мені,
що з землі проростає гінка трава,
що дерева легенди шепочуть у пралісі,
що під доторком пальців ридає струна,
що снується гроза у розквітлій райдузі,
що даремно до слави
виставляють претензії
славослови руїн і могил,
що чим вища
вершина поезії,
тим крутіший на неї схил.

РУКИ

Пам'яті Григорія Тютюнника

В нього руки були великі і вузлуваті,
такі, як коріння,
що тримає над прірвою кручу
(це — коли він сидів над виром,
схиливши на руки буйну голову).
А коли він вставав привітати людину —
повні пригорщі радості
сипав у душу.
Біля нього —
                було безпечно.
Не вершину ж йому —
                шворні ламати,
навислі над побратимами,
і відкидати з дороги паскудство,
наче колоду,
і витягати загрузлу гармату
з баюри.
Тому біля нього —
                було безпечно
                дивитися
                у зеніт,
бо тінь від шорсткої долоні
лягала на всю широчінь —
і сонце очей не сліпило.
Сонце — невидумане, як осколок,
вгрузлий під саме серце,
і ніжність, і силу
давало рукам,
великим і вузлуватим,
таким, як коріння,
що тримає над прірвою кручу.

РАНОК У ПРАЗІ

Ще сонце спить...
ще сплять трамваї...
І тільки я, далекий гість,
будівлі празькі оглядаю
і бачу даль років
                наскрізь.

За ґотикою,
                за модерном
я бачу людські мозолі,
які не зводили шедеврів,
а просто — заробляли хліб.

За ренесансом,
                за барокко
я бачу труд нового дня.
І ось — повз мене, наче доказ,
поспішно чеше чешеня!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В БОЛГАРІЇ

Я наосліп іду.
Дороги не знаю.
Та іду —
        хочу Лесю побачити,
        хочу голос її почути,
        хочу
            повними жменями
        животворних пісень зачерпнути.
Роздоріжжя...
Куди до Владаю —
не знаю.
— Покажи мені, сонце, одну з доріг,—
ти ж їх знаєш,
як лінії на руці.
Приведи мене чесним
        на Лесин поріг,
не збиваючи
        на манівці.—
У повітрі
на крилах
повисло питання:
сонце хмара закрила,
важка, як вагання.
— Хмаро, хмаро, прохання пробач —
шлях до Лесі
хоч тінню своєю познач.
Та — іду навмання:
хмару вітер розвіяв...
А на місці стояти —
                нерішучості вияв.
І в болгарки питаю, що назустріч іде:
— Ви не знаєте?
Може, знаєте,
де тут Леся живе? —
Показала рукою: —
                Он там ▪— на Владаю.
Там спитаєш.
Там скажуть.
Там знають.

Із збірки «Обрій на крилах» (1965)

БІЛІ ПТАХИ
(*Зустріч Валентини Терешкової з софійцями*)

В білих сукнях на вулицю йшли дівчата,
білих птахів тримаючи у руках.
Білі птахи летіли
                через голови натовпу,
щоб собою встелити шлях.

Космонавтка, одягнена також у біле,
на машині стояла і в гамір пливла...
І здавалось:
            вона
                шарпонеться всім тілом —
й чорний Космос
                пониже
                біла стріла!

Та не сталося чуда:
всміхаючись лагідно,
білих птахів
            ловила вона
                на льоту,
щоб не падали ті під колеса,
щоб не носили дівчата
                чорну фату.

КАЖАНИ СЕРЕД ЗОРЕПАДУ

(*Свято 9 вересня у Пловдиві*)

Ракети спалахують
серед хмар:
червоні,
зелені,
оранжеві спалахи.
Обтрушують зорі
на тротуар
гармат безперервні залпи.
В засвічене небо —
пруткіший струни —
я видивляю очі,
радію, що спохвату
кажани
тікають у закутки ночі.
Їх постріли й спалахи —
геть женуть.
Їм радість салютів —
зайва...
Себе кажаном почував би, мабуть,
на святі чужому зайда.

СПОКУТА НАД ДЕЗДЕМОНОЮ

(*Під враженням опери «Отелло» в Софійському народному театрі*)

Я вже не я...
бо, вірність розтоптавши,
кував клинок
із ревнощів своїх...
Я вбив тебе,
щоб ти,
безсмертна,
завше
в мені лунала, як дитячий сміх.
Щоб я жахався чесності жіночої
і мертвих рук, яких не розлюблю,
щоб не дивився я
ні в жодні очі,
ні в жодну душу —
навіть у свою.
Щоб марив лиш
твоїм рожевим тілом,
посеред підступів упавши навзнаки,
і щоб вину, осягнуту Шекспіром,
я пив і пив,
як сонце
п'ють віки.

ДІМЧО ДЕБЕЛЯНОВ

(*Біля пам'ятника поету в селі Копривщиці*)

Вийшла мати із хати сина чекати,
похилила у вічність
самотню голову.
Задивилася скорбна мати
в порожнечу тяжку, як олово.
Біля хати цвітуть-відцвітають вишні ті,
що садив її син,
кожну гілку беріг...
І чекають із матір'ю
всі Копривщиці:
Дімчо мусить вернутись
з воєнних доріг...
Лиш чекайте. Він пр*и*йде. Обов'язково.
Не зотлілий прийд*е*, а живий.
І торкнеться сердець
поетичним словом,
животворним, як мати,
як ви...

ЧАК

Він не стоятиме за славою у черзі —
йому без діла ніколи стояти:
а з рибаками вихилить по чарці,
навибира на суп картоплі матері;
пограє в карти з лордом Байроном,
наб'є кишені пахощами лип;
і поночі — в безлюдному трамваї —
в тунелі людських бід
                проїде
                вглиб.
Розстебне ґудзики,
                бо тисне комір...
і тисне серце...
                Тиснуть пристосованці...
і придираються до букви і до коми,
валують зграєю у дні свої раховані...
Чудні! Він місця не займає в черзі:
для нього слава —
                це дитячі викрики:
"Чак, йди сюди!
                Бо голуби
                вечеряти
окрушинами
з рук твоїх
привикли!"

ДАУГАВСЬКИЙ ЕТЮД

Я на мості стою, як ґава.
Підо мною пливе Даугава.
Я дивлюся на плин води
і на хвилі, що грають райдужно,
і не знаю, з якої біди
на душі — і тривожно, і радісно.
Вітер Райніса віє в лице,
мої губи і очі овіює...
Я хотів би сказати про це,
а сказати нічого не вмію...
Хіба те, що об берег треться
білобоке баске судно,
й сизе небо крізь пальці ллється
і вистелює мовчки дно?!

РИЗЬКІ ЛИПИ

В Ризі липи квітують в липні.
Прилітають бджоли з Ліепаї,
із Курляндії — по нектар,
щоб нести його
                в дальні вулики.
Вітер відцвіт трусить на вулиці,
підвіконня, дахи, тротуари.
І клюють голуби той відцвіт,
і обцаси спішать по пелюстках...
І під серпень
            сонячний відсвіт
гасне з жалем в зелених галузках.

ЗОЗУЛЯ

За Ригою над Даугавою
Зозуля кує неугавно...
Я приїхав до неї в гості —
і зозуля зичить добра...
Ох, якби ти із високості
накувати, зозуле, могла
стільки друзів, скільки тут сосон,
а на соснах — скільки гілок,
а на гіллі — скільки голок,
а до того —
ще й стільки цілунків
голубої зірниці — Аусми, —
то б раділи ми!
То б сміялися ми
із повір'їв, зневір і вір!.. —
Захлинувся б луною бір.

ВОКЗАЛИ

Під куделями хмар,
між боліт і каміння
поїзди чимчикують
по шпалах.
Бачать зорі вночі
зірчасте зоріння —
паровозного комина спалах.
Вітер в темені іскри рукою змете —
знову невідь навколо заляже...
Добре вам —
ви у запічку сидите
й теревенями дні зав'язуєте.
Та погляньте:
яка на вокзалах глота
і нестерпне яке чекання —
то білетів нема,
то година не та,
то не встигли
на компостирування.
Всі тут рівні —
і діти, й дорослі, й діди,
бо підвладні єдиному графіку.
Із розпуки й розлуки
тут в'януть квітки,
навіть зустрічі тут оплакують...
Я з вокзалів людських
повернуся не скоро,
бо до серця гудок промовля:
на вокзалах —
з тяжкими валізами горя —
пересадки у щастя
чекає
Земля!

ЧИСТОТА

Ти — краплина роси на листку
серед смерків і досвітків карих...
За тобою
                мільйонами рук
я і гори і доли обшарив.
Я раніше проміння вставав,
і лягав я пізніше проміння...
Ти з листка опадала у став
і клякала на дні на коліна,
і молила, як молять німі,
безголосо, але ненаситно...
І сосочки два голубі
випинались тоді
                крізь ситець.
Серце з розмаху набирало
все частішої частоти:
— Проклену,
                якщо буде тобі
                замало
найчистішої чистоти!

■■■

До хмарки доторкнусь губами —
вона з криниці вигляда,
і, протестуючи, кругами
заб’ється злякано вода.

Усе, що в плоть її влилося,
вода не хоче поділить...
Так бережуть поля колосся,
що буйним леготом шумить.

Так не поділить вже любові
ні з ким, ні з ким оте дівча,
яке одверто, без намови
притулюється до плеча.

НАПРОВЕСНІ

Твої очі пропахли вологою
снігу талого і підсніжників.
Твої очі пропахли тривогою
невимовної ніжності.

Через тиждень на гіллі зав'яжеться
листя малинове,
а у тебе любов не в'яжеться,
і дарма тут шукати винного.

Він — із іншою...
Він — до іншої...
так банально, як в довгій повісті...
Дуже важко самотній дівчині,
ще й закоханій,
ще й напровесні!

■■■

Дівчат — як зір...
Як
з багатьох
одну вибрати,
щоб життям провела, мов маяк,
без непотрібних вибриків?!
Щоб одну лиш —
у радості й горі —
одну — не прокляв, а беріг.
Знав:
кохання не тоне в морі,
не губиться
на перехрестях
доріг.
Щоб вірив:
вона, найчесніша у світі,
крізь довгі розлуки горе несла
і вірна була
в найзрадливіші миті,
і зраджена не була!
...Дівчат — як зір...

ЗНАЮ

Знаю:
слів не знайду таких,
щоб акордно чуття заграли...
У темі кохання
                віки
без мене
        безліч рим
                наструґали.
Їх — слів про любов —
водопади бурхливі,
що камінь дощенту рвуть.
А де вони,
            ті щасливі,
що з любов'ю живуть
і з любов'ю мруть?
Не бачу їх...
не бачу...
Ось кривиться в усмішці рот:
"Вона десь з дитиною плаче", —
й розказує анекдот...
Кохана,
якщо випадково
повіриш віночкам облесливих слів
і станеш радіти, що ніжним словом
тебе донжуан зігрів, —
то зраджуй мене!
                У вірші своїм
навіть не ойкну, не крикну,
як губи солодкі твої
до щік —
не моїх —
прилипнуть.
Я біль затаю в собі
і сторч головою
                в розпуку
                не кинусь —
для мене:
            зірчаста небес глибінь,
            пісні солов'я без упину.
Я іншу візьму на руки,
нестиму полями,

забрьоханий.

Хай мати
виламує пальці з розпуки,
що син збожеволів...
Я ж — знову закоханий!
З любов'ю, як сонце,
буду іти
крізь хащі та сніг,
що стіною б стали..
Дарма що слів не знайду таких,
в яких би
акордно
чуття заграли.

■■■

Любов — вона любить жертви,
так, як непевний бог.
Вона не боїться смерті,
не те що мук і тривог.

Я ж на її долоні
серце кладу для добра.
А хоче — нехай від сьогодні
цідь-на-цідь його розігра.

Їй мрію даю найдорожчу
і навіть свої гріхи —
за те, що нестерпну ношу
крізь гори і горе нести.

Крізь захват і сміх цинічний,
крізь розрахунку моря,
крізь роки, хисткі, як ввічливість,
веди, раз вже ти — моя!

Бери мою владу в руки,
мій успіх і усміх — все
я віддаю за муки —
ті, що любов принесе!

БАЛАДА ПРО АФРОДІТУ

1

Годину стою на березі
без радості
і без горя.
На пляжі грається дівчина,
ловлячи гриву моря.

Хотів підійти — не наваживсь,
гукнув — а слова згубились.
І час
непомітно
виливсь...

Вертаюсь назад на палубу
під сто
одчайдушних вітрів.
Нащо запливла тривога
в затоку чуттів?!

2

Море мускулами грає,
що на сонці загоріли.
В ритмі моря дивна гра є,
повна бунту,
повна сили.
...Я хотів би морем стати,
гнути хвилі без упину
і на берег викидати
голубих фантазій піну!
Щоб ота засмагла юнка,
з розмаху на хвилі впавши,
поклялась мені:
— Люблю на... —
не на вечір,
а — назавше!..

3

Розляглася зелена піна —
виринає наверх чоло.
Ти виходиш із дна по коліна,

випромінюючи тепло.

Йдеш на мене —
для щастя чи згуби?▪ —
хоч із піни, але густа...
Неземного цілунку губи
прагнуть так, як земні уста.
Щоб тобою платан дивувався
і захоплено берег нишк, —
ти вмовляєш мене: —Твоя вся!.. —
Я не вірю тобі: — Коли ж?!
“Як розплавиться камінь хотінням!
Як повіриш в таку, як є!”
Під жіночим твоїм промінням
дозріває
серце
моє.

■■■

Наче повінь, мине розлука,
на порозі твоєму стану.
Обів'ю ненаситні руки
навколо стану...

І не треба клястися: — Вірний! —
і не треба клястися: — Вірна! —
Ти розпатлаєш чуб покірний
на непокірні коліна.

ТИ НАДІЙСЬ

Не повітря ловлю легенями,
а твій подих ловлю
крізь сни...
Зачерпни мого смутку жменями
і надії свої сполосни.

Скоро вбрід перейду я ріки:
при мені
наяву
будеш
дихати...
Ти надійсь, що прийшов навіки!
Я ж вернувся, щоб знов піти...

■■■

Поміж зорями і травою
ти народи мені дівчину
із найкращих:
щоб була вона матір'ю ніжною,
щоб була вона жінкою вірною,
щоб сестрою була безкорисливою,
щоб дочкою була неспокійною...

А нащо ти все рахуєш
на рахівниці?!

■■■

Не втручайся в розмову на теми,
яких ми
не договорили.
Не ходи по дорогах, де ми
сонце в долоні ловили.

Обминай наші сни весною!
Нашу пісню розвій вітрами!
Все, що зв'язане в тебе зі мною, —
хай стіною стане між нами!

Та ж інакше — серце не виживе,
а самотньо піде і — згине...
І стоятиме світ принижено
переможцем
серед руїни.

■■■

Ти сьогодні така, як ніколи, —
і тому я тебе не досяг...
В квітнику розцвіли матіоли,
соловей розіп'явсь на піснях.

"Зупиніться, хвилини!" — Ніколи
не зупиниться плинна мить...
Захотіли чомусь матіоли
у саду солов'я одурить.

ЯКБИ ТО ТАК...

Якби то так:
взяв на долоню
і зважив почуття своє ▪
і знаєш:
скільки тут полови,
і скільки золота
тут є!
Якби то так...

■■■

Налетіла птаха на поле,
поклювала і полетіла...
Не згадав би тебе ніколи,
та забути тебе несила.

І пече полином розлуки
кожна згадка, дрібниця кожна.
Може, й можна прожити без муки,
а любити без мук не можна.

■■■

Не жебрак я, просить не буду
ані крапельки, ані-ані,
понесу між чужих між люди
перестояну чашу кохання,
хай із серця вирветься пісня
і не зможуть жити без неї.
Я не хочу любов на після
одкладати з примхи твоєї,
хочу мати тебе для болю,
хочу мати тебе для щастя,
хочу бути тільки з тобою,
хочу, хочу, але чи вдасться?
Почекати, говориш, трохи?
Але як вгамувати душу?
Я не вмію чекати, поки...
І чекати себе не змушу.
Понесу між чужих між люди
перестояну чашу кохання,
не жебрак я, просить не буду
ані крапельки, ані-ані.

■■■

Одійду від тебе у далеч,
тих доріг не шукай ніде...
Галасливо прокряче галич,
і затихне, і пропаде...

Прошумлять, вгомоняться потоки,
і приляже хвиля пісень.
І, примруживши хитре око,
насміється з нас білий день.
І, примруживши мудре око,
врозкид нас привітає день.

■■■

Чи буду іншу цілувати,
у надвечір'я в гай вести
і, як з тобою, квіти рвати, —
спаливши спогадів мости?

Щоб кожен день — не ти, а друга,
а третя, п'ята — розцвіла
очима терну по яругах,
губами маку край села.

О ні, я знаю, певно знаю:
в піснях заломиться моїх,
як на льоду дитяча зграя,
твій вічний плач,
твій вічний сміх!

■■■

Я так хотів тебе забути
зі всім — і горем, і добром.
Та скрізь, куди виходжу, — всюди
стаєш ти поперек ребром.

Як тінь, якої не відкинеш,
услід повзе несупокій:
твоя коса, твоя хустина,
твоя хода і голос твій.

Ми розійшлися на пропаще, —
чи винен я? Чи винна ти?
А може, то кохання наше
удвох залегко берегти?

І ми несем його урозтіч
туди, де з туги квітне сміх,
де почуття прості́ і про́сті
не замете ніякий сніг.

КОЛЬОРИ

Зелений клен,
блакитне небо,
червоні рожі,
білий світ —
мені від тебе і до тебе
іти крізь хаос довгих літ,
і спотикаючись вставати,
і падати у чорну ніч.
Не загасити серця ватри,
не загасити сонця віч.
Чи ж вічно довжитись розлуці?
Я вірю, вірю назавжди,
що ми не можем розминутись,
немов зустрічні поїзди.
Крізь невгамовний часу стукіт
моя любов до мене мчить
червоні губи,
білі руки,
зелені мрії,
віч блакить.

ЯБЛУНЕВА РОЗМОВА

Весною
виходив у сад.
Розпукуються бруньки,
прокльовують небо уяви.
Бруньки, наче діти, лепечуть:
— Ми хочемо розцвісти.
Ми приморозків не хочемо.
Ми хочемо, щоб
                під розквітле гілля
вийшли закохані,
зорячи в зорі.
                І щоб вона
поклала його долоню
під серце:
        — Ти чуєш?
Ніжками б'ється.
Росте, як яблуко.
                І щоб він
(це вже влітку),
гілку нагнувши,
яблук в траву натрусив
і вибрав найкраще...
Вгорі
шепотітиме листя:
                — Бери ж
яблуко з вірних рук.
Не бери лише з рук лицемірних,
бо лицемір,
коли яблуко простягає в руці,
думає: "А подавись ним!"
Може, тому, що живуть іще лицеміри,
зимою
сади мовчать,
загрузлі по пахви у сніг.

СКЕЛЯ ВІРНОСТІ

Вітер скелю зі сну будив.
Скелю, що мертво жила.
Бив об неї
                нестримно
дужим помахом
                свого крила.
Шепотів їй
                ніжніше шепоту
у постелі з духмяних трав.
Злився клекотом
                дужче клекоту
молодого орла.
Та мовчала скеля камінно
і вдавала, що мертво спить...
Скеля марила:
                їй на колінах
окривавлений
суджений
снить...

ВАГОМІСТЬ

Я з села:
не помацаю — не повірю.
Дайте в руки мені невагомість,
як на плечі — зерна повну міру,
як під вечір — робочу втомленість!
Пролягають дороги дальні
крізь вагомість —
в космічній повені.
І чуття нематеріальні
також
вагомістю
повні.
Все вагоме — од Пірра до пір'я,
од сонячних зайчиків
у дівочій долоні
до пагіння в материнім лоні,
од віри
до надвечір'я!
Я — вагомий.
Вагома планета Земля.
Прославляю вагомість нашу
і підношу, як повну чашу,
слово те, що братів окриля.
(І, пізнавши себе, визнаю
невагомість —
лише не свою! —
невагомість незвершених діл,
невагомість ворожих бажань…)

— Назбирай мені, мамо, яблук в поділ…

Я вернуся вагомішим
до нових
шукань.

ЛУСКАННЯ ГОРІХІВ

Осінь традиційно приносить плоди.
Стиглі горіхи
вилузує осінь з лушпин.
Горіхи тріщать на моїх зубах.
Все, що попадає на зуби, — тріщить.
Лушпиння — набік.
Залишається зерня.
Од лушпиння
обчищую зерня поезії,
щоб випробувати на зубах
її суть...

Суть поезії проста, як погляд,
що підступності не таїть.
Суть поезії скрита, як сум,
що вибухає сміхом.

Суть поезії — зерня горіха,
очищене від лушпиння,
так, як від пліток очищена жінка
у мить зачаття...

Лускаю горіхи.
Не вір традиційній приказці,
що попадеться горіх,
який розкусити не можна!

МАГІЯ СЛОВА

Я закляв себе в камінь:
лежав при дорозі.
І на мене сідав мандрівник у знемозі.
Безкорисливим був я:
лежав замшіло.
Мати корінь і крону мені закортіло.
Я закляв себе в клена:
розшумівся тривожно.
Тільки крона не крила — злетіти не можна.
Я закляв себе в птаху:
лечу в неозоре.
Але крила зів'яли над морем на горе.
І закляв я себе
у космічну ракету...
А кажуть:
не все ще підвладне поету!

РИТМ З МОРАЛЛЮ

В усьому ритм —
у рухові планет,
у стукотінні серця і коліс,
у зміні ночі й дня,
у ямбові поета,
у пісеньці, мугиканій під ніс;
в усьому ритм —
у гуркоті верстата,
в розливі рік,
у примхах немовлят,
у змінах Пікассо,
у забороні атому,
у колиханні стану у дівчат;
в усьому ритм —
у звадах і розрадах,
у щасті й горі,
в сонячнім затемненні...
Не збийся з ритму
ворогам на радість,
бо як спіткнешся — упадеш у темінь!

■■■

...А якби мені тільки руки,
як у сквері в кленів зелених, —
я на себе наклав би руки
у хвилини вагань шалених.

А якби мені тільки очі,
як у небі в зірок холодних, —
я собі осліпив би очі,
щоб і відсвіту не було в них!

А якби мені тільки розум,
що усе на долоні важе, —
а із розуму звів би розум,
не зважаючи, що хто скаже...

ПЕЙЗАЖ З ВІТРЯКОМ

Заколисаний вітром віків,
над селом куняє вітряк.
Він конозиться, щоб крильми
замахати
вітрові в такт.
В сні він марить
                камені жорен
розкрутити отак, як колись...
А як ні —
то хоча б
        Дон-Кіхот
у крило
встромив
спис!

■■■

Я виходжу на вулицю мовчки,
в повінь ніжності,
в повінь жовчі…
Хочу знати, де друг,
                а де — ворог:
чи відраду,
        чи зраду несуть.
І серце,
як у набої порох, —
береже
свою
суть.

КРУГООБІГ

Може, туга в когось,
щоб у мене — радість.
Може, дощ для того,
щоб у небі — райдуга.
Може, сонце сходить,
щоб комусь смеркало.
Може, хтось народжує,
щоб когось ховали.
Може, хтось ненавидить,
щоб дійти любові…
Може, навіть може
кругообіг крові
зупинити безум…
Може — і не може!

ІМПЕРІАЛІСТИЧНИЙ ТОРГ

Тут все з копита продається-купується:
ракета і голка,
        гола і рівність...
Хто там торгується!
Бий в ніс!
        Сюди — пфенінґ, туди — гріш,
        хто не має,
        той не лізь!
Продається іуда
за бронзовий хрест.
Випускають облуду,
а протест — під арешт.
        Смирна нація! На!
        Облігація! На...
дідька вона мені здалась.
— Зась!

ВІЙСЬКОВЕ

Невидимі щупальці радарів
щупають небо —
черговий
        наструнює нерви.
Кожна хвилина — мінлива,
як жінка од настрою,
погода —
        від сонця.
Кожна хвилина...
        — кожна... —
Ґав ловити
        не можна!

ПОВОЄННА ВІРНІСТЬ

Балада

Не дочекалась при воротях.
Пощо чекати — і не жди.
Пішла у мужових чоботях
шукати мужові сліди.

Полудень. Північ.
Захід. Схід.
Узуті ноги —
босий слід...

Знайшла! — і падає без тями,
в крові тамує переляк,
і обіймає буйними руками
на буйнім вітрі вицвілий кістяк.

ПТАХИ

Птахи — як люди, до власних тяжіючи гнізд,
готові далінь долати, коли й несила.
Хай хуґа хурделить — б'є полум'я з ніздр!
Хай тануть, немов у Ікара, крила…
У лузі, у тузі гойдають вітри гніздо,
а може, під три чорти його рознесло давно,
а може, гнізда не було — ні після, ні до —
і ми за людьми — летимо, летимо…
Під крилами тануть верстви віків,
під нами клекоче, як хоче, море.
Сторчма вожак полетів — не довів, —
та нами й без нього море підкорене.
…Люди — як птахи.
Здолавши космічну глибінь,
я льотом пташиним
кружляю по кругу,
і кидає сонце од мене
розіп'яту тінь
на гнізда дулібів
над берегом Бугу.

ПЕТРИКІВСЬКА ТАРЕЛЬ

Руками спритними майстриня
тарель хапливо подає —
і гості дивляться... і синя
б’є в скроні жилка: подив є!

Горить на чорнім тлі тарелі
червоне гроно... а за ним —
застигли, наче тиглі, трелі,
як стигне в серці рідний дим.

Навдивовидь переплелися
небачені квітки в обвід.
Ти тільки пальцем доторкнися —
і буйно бризне сік з ягід.

Невже це справді просто з глини
творили руки цю красу!
Над стиглим кетягом калини
мовчить зозуля до часу.

■■■

Корова вигризала з-під землі
на витовченім вигоні траву.
Корова йшла де річки пити воду
і зачепилась рогом за зорю.
Не розминешся—стільки в небі зір...
Хлюпоче хвиля...
Ось, води напившись,
передрімне — і більше молока
надзвонить вранці у відро доярка.
Шкода, що рік молочних ще нема.
А зміни, знай, не вистоїть голодний
і немовля на ноги не зіпнеться,
коли йому порожню пипку класти в рот.
Чень, покладатися на рекордисток —
даремна річ...
І п'є корова воду,
і п'є корова із водою зорі,
щоб ранок бризнув
свіжим молоком.

ВІРШ НАД СТУДНЕЮ

Як глибша студня —
то й вода дзвінкіша.
І ось уже дзенькоче на зубах
цілющий сік,
як прохолодна тиша,
нектар землі,
що хмарою пропах.
Відра не вип'єш
(а з відра смачніш).
Розплескується плесо
синьооко.
В глибоку студню
зазира мій вірш,
але лиця не видно —
так глибоко.

ШАБЛОН СКВЕРІВ

Обчикрижують кленам крила,
підстригають їх під шаблон.
І лягає живцем у могили
той, потрібен живим, озон.

Тнуть зубами залізні ножиці
пожовтілий зелений крик.
Із гілок, як сльоза наложниці,
в мою душу капає сік.

Мабуть, мало нам людської крові,
мабуть, мало нам власних ран...
Але кленам ще сняться діброви
й щебет птахів у тінях крон.

ПОСПІХ НА ПОШТІ

Сьогодні день такий:
вітає друга друг,
і лицемір вітання носила...
Поштамт кипить...
Я з гамору оглух
і розгубив принесені слова.
А в серці —
материнська сивина
і батькові набухлі мозолі,
і десь за далиною та — одна,
з якою радощі мої й жалі.
Як вміститься моя любов ясна
У телеграмні ті рядки скупі?!
Із дна душі підноситься яса
і матері, і батькові, й тобі
і всім, хто слів одвертих жде
в цю традиційну новорічну мить...
Я серце випускаю із грудей —
й червона птаха
крізь сніги летить!

ЯНУСИ

Дволикі януси воскресли...
Ви не чули?! —
Із тьми століть вони прийшли до нас,
щоб в очі наші успіхи хвалити,
поза́ очі — підносити на глум.

Втирається з них кожен у довір'я
фальшивим сміхом,
пафосом надутим,
нещирою сльозою
і — про людське око —
рабським каяттям.

Дивіться:
нишком, як хамелеон,
підроблюється Янус під сучасність...
Інакше б ми його пізнали легко —
й — за комір!
— на історії смітник!

Не хоче Янус на смітник,
а хоче —
притертися до нас,
щоб возсідати на модернім кріслі
й ногами куцими —
на сажень од землі —
гойдати куцого...

БАЛАДА ПРО КИЛИМ

За народними піснями

Ткала дівчина килим собі на придане,
білу нитку з червоною ниткою кидала.
Білу нитку — незайманість,
а червону — любов палку, —
ткала дівчина килим собі на придане.
Бігав човник з боку та в бік,
чорну нитку з собою волік,
чорну нитку — чорний контраст —
нехай Бог нікому не дасть! —
чорну нитку з собою волік.
Ткала дівчина килим собі на придане,
білу нитку за чорною кидала…
Козака із походу не видно.
Ой, минули жнива і зима.
Козака із походу нема.
Чи в землиці зотлів,
чи в ярмі запанів, —
                все нема і нема.
Кінь не стукне своїм копитом під вікном.
І не стукне, не заірже…
З віку в вік,
з року в рік,
вже не день — по сей день
українка, як вірність,
килим свій береже
козакові.

СТАРИЙ МОТИВ

Від лементу дітей і жінчиного воркотання,
кусливих мух, їдкого диму з печі —
він втік до клуні, взявши причандалля —
копито, молоток і всякі інші речі.

Зітхнув полегшено, вмостившися на пень,
і забиває штифти у підметки.
Під вус мугиче потайки пісень,
яких колись співали вголос предки.

І аж коли до клуні гляне смерк,
швець кидає спітнілий молоток,
і в місячному сяйві йде, як смерть,
і за столом сідає у куток.

Він сьорбає пісний застиглий борщ
і думає, від чого так на світі…
А в шиби б'є зірок холодний дощ,
і гасне гніт, і темінь в миску світить.

ШАНДОР ПЕТЕФІ

Куль видющих нема.
Кожна куля сліпа і тупа,
бо від люті осліпла.
...А раби повстають!
Не стиха боротьба.
Виривається світ до світла.
І поет — не поет,
якщо він охмелів
од пташиного посвисту вранці,
і в пісні́ свої посвисту кулі не вплів,
не повстав,
не пішов у повстанці!
Шандор Петефі тут!
Очі шаблею блись! —
— Заспіваємо, може, такої?
“В кого серце співуче, —
гей, озовись:
я міняю пісні на набої!”
Але й ворога порох в набоях не змок,
він тримав мене на прицілі,
ось уже незирці натискає курок,
але й мертвий — дійду я до цілі!
Куль видющих нема...
Буйний вітре, не плач:
я безсмертно постану на кручі!
Замість мене в Іспанію піде Лукач.
“Будьте пильні!” — волатиме Фучік.

Люди, волю, здобуту в борні, бережіть!
І беріте пісні, як стилети!
...А поети од куль помирають...
Заждіть!
Не вмирають од куль
поети!

Із збірки «Вагомість» (1967)

ЯН РАЙНІС

Сибірський вигнанець, як Граб Павло,
і еміґрант, як Олександр Кандиба,
він в долі не просив, як просять хліба,
щоб на добро своє змінила зло.

Йому над все потрібніше було,
щоб людський гнів ставав у ярмах диба,
щоб нагаєм не гнали в рабство бидла,
а вільним співом навкруги гуло.

Бо — не поет, який схиля в журбі
смутне чоло, і лишить по собі
не мужнє слово, а пекучі сльози.

Поет — це чесна блискавка у грози.
Хоч п'ядь добра на вічній злодорозі
освітлює в одвічній боротьбі.

Із збірки «Вагомість» (1967)

НА МОТИВ ЯНА РАЙНІСА

— Хай продає тебе за злото брат
і зрадить друг, а ти дивися сміло
в зіниці правди, і тобі стократ
окупиться правдиве діло.

На світі ще не народився кат —
душі не вб'є, хоч може вбити тіло...
та не бідніло людство від утрат!

Вір в життя! — тоді вінки тернові
час перев'є з любов'ю на лаврові!

КОЛО МРІЙ

Людина живе не хлібом єдиним.
Кожен несе у собі потаємну мрію.
Скільки мрій
неодкритих лягло в могили!
        — Душі не оголиш,
        як вітром коліно цнотливої дівчини.
Врешті, є мрії та “мрії”:
        (кажуть: — Навіть не мрій
        одурити мене!
        і кажуть: — Розмріявся, як поет!)
можна мріяти про народ,
і про кусень, віднятий в народу.
Мрія мрії — не рівня.
Безліч їх:
        можете вибрать, яку захочете,
        правда, не завжди ту, яку хочете, —
        можете!..
Але не кажіте: — Шкода! —
бо здійснена мрія —
буденний факт.
Ви ж маєте неузаконене право
носить свої мрії в собі
і забирати з собою в могилу...
        (А страшно лягати в гріб
        порожнім, як бочка...)
Поете!
Хто дав тобі узаконене право
безмрійності?!

ДИПТИХ СПЕКУЛЯНТАМ

1. ТЯЖКИЙ РІК

Тяжкий той рік знімав сорочку з тіла,
вимінював сорочку
                на картоплю.
І перепродували спекулянти
втридорога
            картоплю
                на базарах.
Хтось з голоду опух,
                а хтось
зав'язував монети у панчоху.
Хтось заліковував народні рани,
а хтось із ран чужих зробив кар'єру
у час важкий...
            Минув важкий той рік...
Під спекулянтами — горить земля!

2. СОН

Мені приснився сон: прийшли до мене
два чорних типи.
                Перший так сказав:
—Зніми сорочку, — і виймав з панчохи
монети золоті, — я добре заплачу!
А другий говорив:
                — Мені ж продай
правдиву пісню про голодний рік —
вона мені потрібна для кар'єри...

Я так схопив обох їх за горлянки,
що пальців вже ніхто не розведе!

БАБУСЯ З КАРЛОВИХ ВАР

У Карлових Варах
живе сусідка Юлія Фучіка,
що знала його
            від колиски до камери,
від перших «а-у»
            до слів із петлею на шиї...
Слова захлинулись в петлі...
                А бабуся живе,
ходить помежи людьми обурена:
— Ті бюрократи у печінках сидять!
Пенсії навіть не визначать
                без ста папірців!
Юлі нема на них!
                А то б
він їх наткнув
                на вістря пера
і пік би на вогнищі осуду...
Бабуся живе...
                Бюрократ живе...
І Юліус Фучік живе!!

■■■

В небі блискавки зигзагами,
поміж ними — сміх громів...
Біля хати поставали ми,
пригорнулися без слів.

А у серці б'є фонтанами
джерело ясних надій:
порівняюсь з ураганами
в силі, щирості своїй.

Буреломом хащі знищу я,
щоб до щастя досягти!
Слово, що мені найближче є,
прокажи тихенько ти.

Так, щоб навіть не розслухали
дощові краплини сліз,
і щоб вітер злими вухами
не вловив і не розніс...

Ти мовчиш... Тремтіння пліч твоїх
у напруженні ловлю...
Я устами на устах терпких
ніжне вичитав: люблю!

■■■

Наливаюся соком кохання,
стугоню, як весняний клен.
Небо креслить зоря остання,
сміючись, покидаєш мене...

І не знати — радість чи тугу
понесу по стежках дібров...
Може, нині я втратив друга.
Може, нині я друга знайшов.

■■■

Овію димом цигарковим,
настоєм гречки охмелю.
І прошепчу єдине слово,
як вітер до зірок:
— Люблю...
В те слово не повіриш, може.
Ну й що? не вір!
А все ж —
а все ж —
моїх цілунків дикі рожі
на грудях білих
понесеш.

ГОЛУБ

В своїх грудях носив я холодного айсберга,
заблукавши в морі, яке ти голубила...
Айсберг полум'ям крові розцвів, як айстра,
й перекинувся в голуба.

Не дивуйся тепер, чому я не сплю,
і опівніч до тебе прийшов, моя ноче:
я крізь тіло твоє наслухати люблю,
як той голуб у грудях вуркоче.

■■■

Гірший я, ніж про себе думаю.
Кращий я, ніж про мене розмови.
...Та молю: ти весну мою
обломи, як кущі бузкові...

Обломи під захоплений сміх, —
глянь же: листя яке зелене! —
щоб я стати нізащо не зміг
гіршим ще, ніж розмови про мене!

ПРЕКРАСНА МИТЬ

В чистій річці купалося моє сонце.
Білі лебеді гралися бризками плеса.
По гарячім піску воно бігло за сосни
і сміялось до мене, витираючи перса.

Ми відходили далі від цікавого погляду
і ховались обоє під тінню в гаю.
Повен зваби, і ніжності, й потаємного подиху,
запливав тихо човник в долоню мою.

Трави свіжістю пахли в літеплі літа,
і сходила мрія під віями вечора.
...А клятьба навіки, що устами розквітла, —
(ми збагнули пізніше) — була недоречна.

■■■

Я буду злим, як грім весною,
і ніжним, як твоя рука...
Докажеш ти тоді собою,
хто ти така!

Я ждав тебе такою вічність,
я за такою світ пройшов.
Нехай там стрічні-перестрічні
не вірять
у таку любов.

■■■

...Я ще такий, як день вночі.
Я ще такий, як ніч у зорях...
А ти все плачеш ідучи,
і потопаєш в поговорах.

А ти смієшся не тоді,
коли в моєму серці лунко.
І недоречний у біді
твій одчайдушний поцілунок.

ЦВІРКУН ЗА ПАЗУХОЮ

“Мені вліз цвіркун за пазуху.
Вийми!” —

Ти лягла горілиць у зеленій зливі.
Твої очі — як трави зелені.
Очі зелені — зрадливі, —
це тільки повір’я темні.
Ті повір’я плечима твоїми топчу
і вірність з безодень зелених п’ю…
…цвіркун лоскоче…
мовчу,
не клянуся тобі, що люблю.

— Я тебе не люблю,
як не любить вічності мить,
як не любить брехати брехун,
коли спить.

НОКТЮРН

Бігла по небу хмара —
втопитися в океані,
і зачепилась за місячний ріг.

Місяць зайшов за хмару,
а океан обмілів...

Ти бігла в мої обійми.

■■■

До мене ніч прийшла
купати зорі
в моїх очах.

До мене ніч прийшла
чорнішати у горі,
що ти пройшла...

Розхлюпуючи зорі на дорогу,
в високі трави,
у глибокий став,
вона несла мені свою тривогу —
і я тебе
        з дороги виглядав...

БІЛЬМО

Любов на серці — що більмо на оці,
покіль його чекання не роз'їсть...
Стою по очі
у бруднім потоці.
Стою, заслуханий
у баламутну вість.
То вість про ту, що вся — мінливість,
неначе хіть,
немов припливи і відпливи,
як вітер над журбою верховіть.
Було — й нема минулого із ризиком.
Я сам.
А десь —
вона дитя кладе в колиску,
народжене не почуттям, а зиском.
Це ж так...
це ж так:
ще в світі продається
тремтіння рук;
і мрії — під замком.
А я з більмом...
І тільки фенікс-птиця
в моїм вогні ворушиться крилом.
Я чую:
зло з добром сп'ялись у герці:
одно не падає,
і друге — ще стоїть.
...Нема більма!
а є любов на серці,
якої
і зневіра
не роз'їсть!

МЕД

З губ її —
бджоли спивали нектар,
в соти свої носили...
Я крила з воску зробив, як Ікар,
вгору рвонувся щосили.

Від метушні і кімнатних утрат
лечу за бджолиним роєм.
А сонце, мов інквізитор-кат,
палить мене до болю.

Бджоли! Не можу летіти вперед —
візьміть мене, —
а потому...—
солодкий мед,
а солодший лет —
по всьому.

■■■

Убрід переходжу сумніви,
долаю горби брехні,
щоб в серці моєму
сум не нив,
кубел не вив у мені.

Я не зав'яз у вірності,
але й не гублю надії,
що тілом своєї щирості
утолиш несупокій мій.

Мене, як кожну людину,
зліплено з протиріч.
Чергуються без упину
день і ніч.

СМІХ

У лісі дівчина
по-змовницьки регоче.
А дома жінка жде —
...невже?..
Невже душа добра не хоче
й так глупо вірність береже?!
Невже?
Душа несамовито
з кущів неслась на оболонь.
Допито пляшку —
і розбито.
Ногами
стоптано
вогонь.

ЖАРТОМА ПРО НАЧАЛО НАЧАЛ

В космічний вік
в мою космічну душу
зайшло з доісторичною мотигою
і викопало грядку.
                Мушу! Мушу!
згрібати з неї сніг,
                тепліючи відлигою,
щоб виростало первісне пагіння
і первісне стремління до гріха,
і воскресіння первісне...
                Ха! ха!
Над інкубаторами мозку не сушіте! —
Вас виженуть до раю афродіти.

■■■

Тримай мене
на волоску
своїх чуттів
багряних,
бо я впаду...
а як впаду —
обоє більш не встанем...
І буде світ —
як два світи,
і близьких, і далеких.
І цвіт твоєї самоти
не мій обтрусить клекіт...

МІНОРНИЙ АКОРД

Гойдалася хвиля над чистим піщаним дном.
Гойдалася скрипка на чистім піщанім тлі.
А серце моє билось об хвилі веслом,
а скрипка — ні звуку,
мов умерла на чистому дні...

Та як вийшла на берег із дна —
заридала за мною,
лишившись одна.

■■■

Зоре, в долоні впади! —
впала зоря в долоні.
Море, дай хвилю води,
бо зоря обпекла долоні!

Море води дало —
в хвилі зоря згасла...
Було — не було...
Казка.

СПОГАД НАЇВНОСТІ

Була — не була, а все-таки є!
Крізь сизу фіранку часу
часом прогляне обличчя твоє,
озветься твій сміх дисонансом...
І я перероджуюсь.
                Я стаю
наївним і злим до краю:
ні краплі, ні краплі тебе не люблю —
і знати тебе не знаю.
Ходи собі з ним!
Живи собі з ним! —
А я через десять років
з причин безпричинних
                уп'юся в дим
і зустріну тебе ненароком...
І ти засмієшся так, як тоді,
як листя сміється на вітті,
як сонце сміється в блакитній воді,
так, як ніхто на світі.
І знову з чиєїсь легкої руки
зроблюся злим і розчуленим,
і вигребу спогад, як рибу з води,
і задихнуся минулим.

МАГІЧНА БАЛАДА

В кирею ночі вдягнутий,
я б'юсь над варивом...
Мішаю в колбах воду.
Чи богові, чи чорту на догоду,
я колби переплутую.
І б'юсь
об стіни серця кулаками віри.
А золото зварю...
зварю-таки! —
В кутку скелет байдужо зуби шкірить,
а голуб п'є мої чуття з руки.
А на плечі папуга, як сова,
критично більмами із темені погляне
і завчені слова —
як сіль кладе на рани.
Я рани вигою до ранку,
а золото зварю з води,
і викуплю свою коханку
з біди.
Її ж, блискітками обвішану,
обмацали очима догола.
І кат шипить:
— Віддайся, бо повішу,
щоб з чаклунами не жила!..
Я викуплю тебе, коханко,
кохана, недарма шукаю.
Під ранок —
вибух! —
слово
знайдено.

■■■

Постійність — завжди ненадійність,
що висить лиш на волоску,
постійність жінки
                і постійність
в житті на обранім шляху.

Вона — то просто збіг обставин,
а то протест —
                (і не лукав!) —
нам час такі дилеми ставить,
що без мостів — пускайся вплав.

А скільки раз збивала набік
сліпа покора добру злість,
зневіра навіть роз'їдала
думки…
            (яких і так в обріз…)

Та все ж, —
            якщо ти віриш рвійно
в сліди прибою на піску,
будь за постійну ненадійність,
що завжди —
                лиш на волоску!

ВБИВЦІ ЧАСУ

Я проклинаю вбивць
усіх часів і каст, —
рожевих,
білих,
чорних...
У їх зіницях,
з підлості холодних, —
могильний ряст,
немовби напоказ.
        Вони вбивали нас,
        але не вбили — час...
Повз нас,
повз час —
в самовдоволенім спокої —
проходять марнотратці часу...
        А на полі
        колосся висипається:
        не вистачає рук в жнива.
        Ракеті ще не вистачає гвинтика,
        щоб повернутися із Марса.
        Десь припадає пилом том,
        розкритий на тринадцятій сторінці.
О марнотратці часу,
чим кращі ви од тих,
що оптом й поодинці
людей вбивали!!
        — (А руки беручкі
        повинні встигнути
        за двох,
        за десятьох —
        за всіх убитих...)

ОЧИМА В ОЧІ

Дивляться в очі,
не кліпнувши оком.
Дифірамби
        кладуть до ніг.
Не дивляться в очі,
        а позá очі
обливають
        з голови до ніг.
Але ж не закрити підлості повіками,
як і не сховати чесності в тайник...
Да погибне той,
хто кліпати
повіками
звик!

НАВПАКИ

Навіщо жур?
Нехай собі дорога журиться,
що кушпелою куриться
в годину бур.

Чого сивіти?
Нехай собі сивіє ворог,
що сподівання порох
дощем прибито.

Нащо ридати?
Щоб надії змити
і на обличчі жар гасити? —
Він сам почне згасати!

Чому співати?
Тому, щоб голос виробляти? —
Але хто плакати не може,
чи може той співати?!

ФЛАМІНГО

Фламінго — рідкісна птаха.
Вбивати заборонено.

Фламінго, предивну птаху,
шукає твій об'єктив.
Тут ходила вона без страху.
Просто диво. Немає див.

Це було — у старім поговорі…
Це було — і більше не буде,
що плавали риби в морі,
що мовчали рибами люди.

Що — он там — допотопною міною
підірвалось виття шакала...
Це було...
Одинока фламінго
у космосі
вбивць
шука.

ЦІЛИННИЙ ПЕЙЗАЖ

Просто неба на скирті сіна
наввипередки хропаки...
Місяць дівчині сів на коліна,
лащить яблучка доторк руки.

А вона тобі навіть не викнула,
а, вмостивши тіло зручніш,
праву руку розлого викинула
і шепоче спросоння: облиш...

Місяць усмішку бгає хитру,
не витримує — ох, ті чари! —
натягає хапцем на скирту
теплу ковдру темної хмари.

НЕЗАКІНЧЕНИЙ МОНОЛОГ

В 17 літ Рембо! Це святотатство!
Це бунт проти народу! Що Чумак?!
Василь Чумак у 19 літ
народ відстояв кров'ю —
вас і нас.
Куди ви спішите?
                Я сам от —
у сорок літ — нікуди не спішив,
а видав першу збірку про дубочки,
а потім ще і ще... У мене штамп!
А що нове на світі?
Їдьте на Таїті!
Чого вам ще від мене?
                План, до речі,
затверджено — і нарікань нема...
Куди вам пертись з тим десятком віршів?
Рембо Рембом,
а ви не стійте в горлі
поперек ребром... Це святотатство!
І — (дивись спочатку)...

ВІДПОВІДЬ ЦИГАНКИ

Іванові Гнатюку

По світі їх жене якийсь проклін
і не припне на прип'яті відколи,
а підбиває халабуди з поспіхом,
над часом сміючись,
рида скрипками —
з посміхом.

Риплять вози в тернові виднокруги,
і сколена жага при вогнищі безсонить.
Та й на окраїні землі нема Укра́їни,
яка дала б їм те, чого шукають...
Напевно, не двора — а вітру в полі,
напевно, не добра — добра в дворах доволі.

В очах циганчиних —
і глум, і глузд:
— Ти відповіді хочеш?
Де ж ти?..
де ти?
І що навпоперек
                устало на заваді?
Цигани — вільні люди,
як поети, —
підвладні пристрасті,
припонам —
не підвладні.

ЛОГІКА

Життя велетенське колесо
котиться з прірви вгору.
А ноги — топчуть колос,
дозрілий не впору.
Тупочуть на стежі стерті,
мов інших доріг не знають...

Одних розпинають по смерті...
А інші — з могил воскресають!

БІБЛІЙНЕ

Гріх —
        із голубом на плечі
на точилі меча точити.

Стократ гріх —
відсидітись на печі,
воздаючи молитви,
коли бачиш, як з недругом
                друг твій водиться...
не поможеш — нехай за поріг випиха!

— Богом родиться богородиця,
щоб спасати дітей од гріха.

АЗБУКА

Стіною затінений крилос.
Стою сам не свій.
З малям на коліні Кирило
сидить, розгорнувши сувій.

Всі починаємо з аз-буки,
і тут — не потрібен бук!
Маля простягає руки
до букв.

Маля бере букви в долоні
і тягне до рота, як хліб.
Посивілі Кирилові скроні.
Над малям і Кирилом — німб.
;
За глухою стіною мати
принишкла — жива не жива:
що, як стане маля лепетати
не свої, а чужі слова!

СПАСИТЕЛЬ

Смуток губ і вилиць овал.
Віє вічністю від палітри.
Падав, пада — віків обвал,
кушпелу розвівав на вітрі.

Руки брали воду з криниці,
немовля в любистку купали.
Подобу живих молодиць
церкви на олтар купували.

А жінки вибивалися з сил.
Вицвітали шати під сонцем.
Чи то виросте син
спасителем і оборонцем?

Мусить вирости! Бо нащо б
той маляр із усмішкою хитрою
морщив з подиву в пóдумі лоб,
тамуючи серце під свитою!

НЕПОРОЧНИЙ ГРІХ

У сум'ятті ліній та фарб —
тільки очі,
круглі, як вишні,
переповнені дивних чар,
по-жіночому — ніжні та грішні.

Я відходжу від них навскіс
на луги
у весняній повені,
доторкаючи темний розріз,
добачаючи перса повні...

Всі ми люди.
Такі, як всі.
Поспішаємо з раю в пекло.
І слугуємо вічній красі,
од якої у стужу тепло.

Не овіяно жодною зрадою
первородної тайни горіх:
проглядає жіночою звадою
із ікон
        непорочний гріх.

ГЕРЦЬ

Дибки кінь зіп'явся.
                Під копитом
Змій звивається,
вчуваючи кінець.
Юрій спис жбурля —
зі страху —
        спритом —
і кінчає переможно герць.

Вже не буде лютий ненаситець
із овець господніх пити кров.
Витер спис об дешевенький ситець,
сплюнув набік і — бувай здоров!

Градом піт з лиця:
            — Ну, з мене досить!
І за хлібом нишпорить у торбі.
А святий Петро очима косить —
дядьком, що оговтався на торзі.
Посинів з потуги:
— Що чинити?
Чи у рай пустити, чи в три
вирви гнати, ще й собак спустити!
Врешті, стишився смішком лукавим:
"Висвятимо Юрія у слуги,
Намалюєм і у раму вставим!"

РОЗП’ЯТТЯ

Кат зробив своє...
                і витер
од вина солоні варги.
Залишився тільки вітер
і нікого, окрім варти.

— Варту зняти!
(— варта рада —)
Не спускать ходящих з ока!
Не боїться мертвих влада...
Варті — кварта
(— знов морока —).

Хоч з хреста Ісуса знято,
— товариство плаче чесне,
не тому, що розіп’ято,
а тому, коли ж воскресне.

МОНОЛОГ З-ПОЗА ФРЕСОК

Не вірте вірі.
        Я не вірив,
що натовп насичу хлібиною.
        (Собака радіє кістці,
        а голодна людина
        крихті стократ).
Не вірте вірі.
        Я не вірив
у Магдалинині гріхи.
        (Бо кожен кидає каміння,
        щоб підозріння одвести).
Не вірте вірі.
        Я не вірив,
що є іуди серед тайн...
Я вірю в віру достовірно,
розіп'ятий на зіп'ятім хресті!

МЕЧІ НА ФРЕСКАХ

Яке тут розп’яття?
яке ще тут горе?
яких богородиць плачі?
Я бачу:
на фресках
двосічні
нагострені
сяють мечі.
Мечі — та не ті,
матерями прокляті,
і сиротами, і вдовами.
Мечі — та не ті,
сліпоокі
дамоклові,
готові упасти на голови.
Не з божої примхи
над людством приреченим
святі їх стиснули у кулаки, —
несли їх болгари
як заперечення
крізь чорної ночі віки.
...Безбожник, молюсь я
до леза гострого,
що в крові таки не зіржáвіло:
мечами підпершись,
над часом і простором
ти встала,
Болгарська державо!

МОГИЛА ОЛЕСЯ

Кладовища празькі одвіку,
ніч навиліт в гірляндах лампадок.
Предки чехів у пошанівку,
чехи люблять і в цьому порядок.

Лиш на гробі Олеся темно,
бо далеко його рідня...
Україна дзенькне стременами,
зупинивши коня, —
до хреста свої зоряні руки
простягає тоді неспроста:
щоб притишити давні муки
і здійняти поета з хреста.

ЛЕГЕНДА

Пам'яті Василя Симоненка

Я — легенда во всіх язицех,
як Христос, що з хреста зійшов.
Я над правдою прихвоснів ницих
сотні вичовгав підошов.

Але вірю у голос, що колосом
над підступністю зійде у вись,
щоб одвертістю слово кололось,
мов колосся вусатих пшениць.
Щоб не йшов я крізь чорні вертепи,
слимаками обвислий до ніг,
щоб не борсались недотепи
біля дум неповторних моїх.
Щоб не був я —
                філософ у бочці,
і людину
        зі свічкою вдень
не шукав, наче сонця в півночі,
як опівдні
            людей
                Діоген.

БАЛАДА ПОЧАТКУ

Петриківській художниці бабі Орисі —
Ярині Уліянівні Пилипенко

Із вирію веселик
ніс веселку
і розгубив ті кольори по ’дному...
Орися їх збирала серед степу,
надвечір повертаючись додому.

Сховала їх за пазуху...
І хвацько
спинилась на порозі —
є на вибір!
— Як хочеш, то й малюй! — озвався батько,
а мати ще й нагримала за вибрик.
Орися ж на стіні всю ніч грядки копала,
все не виходило —
хоч сядь і плач…
В хліві запіяв півень.
Мати встала
і на стіну поглянула: — Чи бач…
Які то рожі!
Та вони не схожі.
— А ті, що схожі, —
квітнуть в огорожі.

…Шість діб не покладала рук, як Бог,
і мучилася, змучена: нащо мені…
Задивлені на квітчаний чертог,
закукурікали півні на комині
на сьомий день.

СУД МАРУСІ ЧУРАЙ

— Любила? — питали.
— Над усе любила.
— Отруїла? — питали.
— Бо так захотіла.
“Та мало таку підняти на вила!” —
лють у козачих очах соловіла.

Маруся хльостала зухвало
словами той смертельний присуд.
Хіба то присуд? мало! мало! —
Коли з кохання — тільки присок.
Коли дощенту серце сум з’їв,
аж темно, як сліпій сові…

Над сто смертей — страшніший сумнів,
який ми носимо в собі!

ЯВОРНИЦЬКИЙ

Явір над дніпровим задивлявся плесом,
за чуприни ловлячи плинні хмари,
зв'язував докупи цупко перевеслом,
щоб не відпливали наче яничари.

В яничар без зливи — скрізь ниви родючі,
рясно уродили
прокльоном і поклоном…
Спраглий степ заждався, щоб громохкі тучі
утолили спрагу життєдайним лоном.

Он який то явір!..
Відступа засуха.
На обжинки вийшли петриківські вишні.
Явір-яворницький їхній гомін слуха,
з вуса їм розмотує про часи колишні.

ДИВЛЯЧИСЬ НА СФІНКСА

Крізь відстані
народів та віків
прийшов і зупинився
над Невою
сфінкс-гордівник —
і голову підвів
над течією часу
гомінкою.
Пливе вода до моря,
а вгорі
кружляють чайки,
вітер гонить хмари.
У відблисках
вечірньої зорі
багряне листя
вкрило тротуари.
Іде із Академії
Тарас,
щоб глянути
у сфінксові зіниці,
в яких навік застиг
минущий час,
немов далекий відблиск
блискавиці…

Посланче часу,
загадко віків,
жаска подобо
лева і людини,
що ж ти навік
у серці затаїв,
щоб поглядом бентежити
без зміни?
Я знаю:
серце
в грудях кам'яних
відлунює крізь далі сумовиті.
І не спинити плин
думок людських
над загадкою
вічності щомиті.

У ЛІТНЬОМУ САДУ

Ще сніг (хоч березень) на кронах
дерев у Літньому саду,
та вже далеким передзвоном
весна подмухує... Пройду
алеями... З вершка синиця
спурхнула,
тінька залюбки.
Щасливо дівчина сміється —
горішок узяла з руки
у неї білка, нелукаві,
вже й інші осміліли... Он,
присівши похапки на лаві,
наносить пензлем на картон
художник дівчину та білок,
сніг, клена, хмари голубі...
Позиркують ворони з гілок,
мовчать розсудливо собі.
...Так, мабуть, хухаючи в руки,
у Літньому саду не раз,
спостигши всі ази науки
Ширяєва — було, Тарас
змальовував цей сад, ці крони,
цих статуй обриси плавкі...
А хмари вдаль, без заборони,
піддаючись легкій плавбі,
пливли з-під пензля... Йду в замрії.
Стрясає сонце з віток сніг.
А в душу віють сніговії
крутих Шевченкових доріг...

КЛОДТОВІ КОНІ

Нева. Іду безжурним гостем.
У небі в'ються голуби.
Он перед Анічковим мостом,
диви, зіп'явся на диби

кінь-буйногрив. Трима за повід
його приборкувач, — та з рук
кінь виривається, мов повінь
ріки закутої — на брук!

Лиш коні ті, що на припоні,
не перескочуть часоплин.
Ірже той Клодтів кінь. В долоні
я повід взяв. Стою один.

Митець — душі палкої вияв —
у нім утілив на віки:
щоб вітер часу в очі віяв,
а кінь — не вирвався з руки!

РІЧКА ЧОРНА. ПУШКІН

Дерева і чагарники.
Віддалеки біліє Чорна, —
тут му́ку білої муку́
мололи в оболоках жорна...
На чорне білий сніг ляга.
В жалобу ми серцями грузнем.
Ген з вітром куриться пурга,
затіює смертельну гру з ним.
...Проклята мить. Скрипить мороз.
Націливсь підступ дулом. Постріл...
До горла сум, як змій-полоз
підповз. І тьма закрила простір.
А з тьми безсмертен, чорнобров
іде поет. Ятриться рана.
На білий світ — червона кров —
чи то вже Лорки, чи Лукана —
спадає краплями. Стоїть
над ними всесвіт у задумі:
чиїх-то вбивць, з яких століть
розпізнає в людському тлумі?!

ТАНЯ САВИЧЕВА

Печаллю незглибинною, терпкою
минула озивається війна...
У зошиті дитячою рукою
написано: *Осталась я одна.*
Умерла мама... і бабуся вмерла...
А їх сліди сховала заметіль...
Уже й над нею смерть крило простерла,
не жде вона рятунку нізвідкіль...
Самісінька в нетопленій кімнаті,
без крихти хліба... З кволої руки
впав олівець... І тіні пелехаті
лягли на очі... Знову з-за ріки
озвався раптом гуркіт канонади...
Повіки, Таню, Танечко, розплющ!
Ти літописець, свічечка блокади
серед страхіть війни... Зелений плющ
росте на кладовищах... І затерпла
стражданнями і болем далечінь,
бо жне людей безжальний серп, як стебла,
без супроводу давніх голосінь.
Бо жне безжально... Савичева Таня —
як незабудка... Плачуть журавлі...
Твого живого голосу й кохання
не вистачає нині на землі.

МАНДРІВКА КАТЕРОМ. 1967

Під час Тижня української культури в Москві

Москва-ріка кипить — аж там он,
у далині стихають хвилі.
Андрій Малишко, як отаман,
стоїть в задумі на кормилі.
А катер той, метка ракета,
повз береги летить тінисті,
і бризки на чолі поета —
мов краплі поту променисті.
— Яка краса! — Блищать жагучі,
ласкаві очі. Нишкне овид.
Немов хорал — зелені кручі
у синіх пасмах улоговин.
Москва-ріка! Самому треба
побачить, дотиком відчути
незайманість природи: з неба
на плесо чайка впала, круто
зліта з рибиною у дзьобі...
Легкий вітрець торкає крони...
Стоїть у первісній подобі,
у сяйві вічної корони
ранкове сонце. Наче з казки,
ген плесо стелиться шовково.
І, зіткане з добра і ласки,
народжується віще слово.

ЧИСТИЙ ПОГЛЯД

Рубльово... Навпростець до птахоферми
веде гостей ніякове дівча
в халатику новісінькім — повз верби
в осінній позолоті... З-за плеча —
не відстаєм? — поглянула. Очиці
блакитні, як волошки у житах,
всміхнулися. На дверях молодиці
півколом стали в білих фартушках,
чекаючи... У сокоті чубаток
плив жолобком білясто без кінця
потік яєць... Де ж вірша тут початок? —
чи то він починається з яйця,
як говорили римляни, ab ovo? —
чи з радісного позирку її,
цієї птахівниці із Рубльова,
царівни в царстві білих крил? Мої
думки шугнули ген — за далі млисті:
де бачив я ті очі? —
знов і знов
питаюсь подумки... —
такі бездонно-чисті
либонь на фресках
малював Рубльов...

СПІВУНИ

Наталії Астаф'євій

Потомок співунів з Канарських островів,
в зелено-жовтім фраці франт чубатий
на всю Малу Грузинську задзвенів,
залився пересмíхами; з кімнати
через кватирку рознеслося "р-ро" —
веселі, розмаїті, дивні трелі.
Збудився щиголь, дзьобик об перо
почистив, свиснув. У новій оселі
спросоння озирнувсь маленький чиж,
змахнув крильми у клітці гордовито,
мовляв, на мене гляньте ви — а чи ж
я не співак завзятий? — діловито
водичкою помився чепурун
і випробував горло, — спозаранку
до ночі не затихне він. До струн
торкнулись ткачики. Сіреньку коноплянку
хвилює хор — і сторожко вона
вплітає щебет свій у дружнє коло:
здається, не кімната — далина
піснями озивається навколо.
Вже, розпустивши пишно чорний хвіст,
забула сум солом'яна вдовичка,
і, зябликам підспівуючи, дрізд
хизується. Чечітка і синичка
влад зі всіма, — аж перелив рулад
ті стіни розсува. Зачудування!
— Наташа, в Вас тут справді райський сад!
Ну й дружний хор!.. — Вона сміється: — Зрання
вже гостя розбудили… Голосні!.. —
І місту не байдужі їхні трелі,
і серцю спокійніш, коли пісні
пташині чутно у людській оселі.

СКЛОДУВ

Народному умільцеві М. Павловському

Магма в печі клекоче, наче смола у пеклі,
у вогняному хаосі спрагла живого духа.
Склодув з велемудрістю мага у невгамовному клекоті
бачить мелодію кольору, овид овалів слуха.
В печі навсебіч мотається вогню пломінка агонія,
творячи диво в горнилі, що непідвладне часу...
З вогню вириваючи розплав, наче язик у сонця,
склодув свою душу гарячу вдихав в безформну масу.
Сутність найвищої суті — у міхах його легенів:
скло застигає з подиву від чародійного подиху.
Є в ремеслі мистецтво, мистецтва нема без геніїв,
як не бував без ризику аніякого подвигу.
Ризик митця — ступити за смерті одвічні межі, —
та як долотом воскресити можна каміння мертве?
Як таїну явити хрестиком у мереживі?
Як оновити в пісні слово, мов гріш, затерте?
Знаки питання... Можна! Падає полум'я відсвіт
на щоки, орошені потом, на позирк виснажливо-весел...
Є в ремеслі мистецтво — мрії та міри вислід.
В мистецтві — нема ремесел.

В НОВЕ ГНІЗДО

В Сайкевича
стару валили хату...
Гніздо лелече в колесі старому
на дереві владнали. Стрипихату
обдерли стріху. Дим востаннє з комину
сапнув і щез... Летіли долу крокви,
причілкова стіна, спорохнявіла,
на кущ бузковий гепнула. Корови,
на вигін ідучи, задерли голови —
дивились на руйнівників... Кипіла
робота у руках: валити — що там!
Стоїть нова вже хата! На порозі
сиділа тітка і втирала потай
сльозу з очей в незбагнутій тривозі,
мовляв, оліфа ріже, — свіжі рами
докрашував маляр. Нова світлиця
сміялась вікнами. Вгорі над нами
лелеки кружеляли: чи гніздиться
на дереві? — вагалися...
Громада
толокою допомагала: ні́коли! —
приїхав син до батька з Ленінграда,
женитися приїхав на канікули.

ОБЖИНКИ

Нашвидкуруч дебелі столяри
столи дощаті збили просто неба
посеред двору: що не говори —
оказія не будь-яка! — і треба
відсвяткувати: білий коровай
кладуть жінки на білені обруси,
косиночки зав'язують — нехай
пшеничних колосків жовтаві вуси
їм не лоскочуть ший — на голові
вінки, як ореоли. Комбайнери
прийшли гуртом з бригади. Угорі
засяяв місяць...— Просим до вечері! —
Село справля обжинки... Наче птах,
я до батьків летів у Доросині,
щоб свіжим хлібом світ мені пропах
і свіжим потом — в кожній колосині...

САДІВНИК

Обаполи шосе перед селом
присадкуваті яблуні розквітлі
рясніють, мов залиті молоком.
Обліплені роями бджіл у квітні,
гудуть сади... Згадалось: пагінці
ми з Вірним Василем колінкували,
дід Наумчук учив нас, як в руці
тримати ніж і очко... Пролітали
хмарки тривог: прищепиться чи ні?
А дід Петро ховав у сиві вуса
одвіт на відповідь... Донині ще мені
хвилює серце давня та спокуса:
так, як і він, уміти стебельце
зі спритом обмотати рогозою
і навіть не вагатися, чи це
прийметься очко... Повести бровою:
— На другий рік із кошиком прийдем! —
В серпневім сонці визріють наливи,
просвітлені до зерняток, лицем
пашітимуть рум'яні груші, сливи
голубооко глянуть... Садівник,
у капелюсі набакир, прижмурить
лукаві очі, дивлячись на них —
на ті плоди, щасливий, як Мічурін.

ФРЕСКА-ВИДИВО

У річці — небо, сонце. Навзнак хмари
пливли. А збоку, головою вниз,
стояла ти — в язичеському храмі,
богине Ладо... Стежка, мов карниз —
на висоті, та сміло йшов лунатик
над урвищем — до тебе і дививсь,
не вбачивши, як усміх твій, мов натяк —
мигнув і в краплі дощовій розпливсь,
а видива химерний відпечаток,
мов негатив — чутливо враз відбивсь:
чи то кінець любові, чи початок
навік у серці фрескою лишивсь...
А може, то уяви гра зрадлива,
щоб золоті озвалися лади?.. —
лунатик щез: сліпа цілюща злива
змивала на піску твої сліди.

СНІГ

Ліричне інтермеццо

1

Був перший сніг... Ти все забула...
Був перший сніг, як перший сміх!
Веселий сніг — грайлива й чула
зима: співав перший сніг!
І сліпить очі, і в хурдечі
крильми кленовими стає,
і обійма людей за плечі,
аж рук для ласки не стає!

2

Сніг падає на губи, чує
смак губ твоїх і тане. Він,
майбутній спогад, бешкетує:
торкнувся потай до колін.
Хвилина... Вічність... Не небесну —
земну, о, зберегти б повік —
ту неповторну мить чудесну —
сніжинку спить з тремких повік!

3

Ти йшла зі мною. Традиційно
кружляв ворсистий, мов джмелі,
сніг-білобров, благоговійно
слав постіль провесні. В імлі
плив парк, як видиво. На кроні
цвіла омела. Снігурі,
як стиглі яблука червоні,
гілля гойдали угорі.

4

Стелився час удаль шовково,
відлига — мовби не було
недосвіту на цвіт; раптово,
немов лебідоньки крило,
знялося серце вгору, біло
розквітла усмішка; й мовчу,
що млію так незрозуміло,
беззахисний в твоїм очу.

Із збірки «Братні луни» (1974)

5

А сніг як сніг — летить, лягає
на ночі, очі, на доми.
В танку веселому кружляє
і м'яко стеле шлях, де ми
проходимо у згадці й досі,
як хмарка в далі голубій...
Твій тихий голос на колоссі
не відцвіта в душі моїй...

6

Скажи мені, а що навколо:
чи сміх, чи яблуні цвітуть?
Чи я, пройшовши світ навколо,
міг колом коло обминуть?
Чи то в словах зійшли сузір'я
нових галактик — ельф і ель?
Чи то я сам в собі повір'я,
як в снах дитячих Турнандель?

7

Віддалюється —мов до тіла
доторкується далина.
Пашить щока розрум'яніла.
Сніжинки — наче дивина
твого бажання, давня мріє
з палких юначих безбереж...
Майбутнє у минуле мріє —
крил од вогню не вбережеш!

8

Цей буйний сніг — немов почуте
адажіо в розповні барв.
Під пензлем — музика? Забуте
чи буте? Чи на серці карб
одвічно змінний? На осонні
сніг квітне соняхом. Слова́! —
коли цвіте в твоїй долоні
її долонечка жива!

9

Які ще там сніги за нами?
Які замети навкруги?
Зігріті потайки думками
п'янкого щему береги,
де сніг паде на перехрестя,
на душі, трави молоді...
Мов і не ждеш того пришестя,
воно ж — з'являється тоді.

10

Мете снігами... Дальні гони
життя — жита. За роком рік...
Міняються — (аж кров холоне,
як сік у гроні) — русла рік.
А витоки? Мов заростає
минуле спогадом: з руки
сніжинка голубом злітає
в небесну голубінь ріки.

11

Як перший сніг... Ти все забула?
А може, все те я забув?
Хитнулася в душі нечула
струна — і всесвіт потонув
у незглибинній краплі. Пада
химерний сніг... жорстокий сніг!
Ліричний смуток мій — розрада
у тім, чого сказать не зміг.

12

Біліють гордих слів замети.
Квітують яблуні! Чия
пелюсточка питає: — Де ти?
В суцвітті снігу зник? — Чи я
питаю сам її лукаво:
— Був перший сніг, як перший сміх?
На світі кожен має право
забути сніг... А я не зміг...

КОНЦЕРТ СТЕПАНА ТУРЧАКА

Концертний зал по вінця звуків повен:
Степан — то ловить птаху на льоту,
то простеляє море ген за овид,
то випрядає нитку золоту.

Принишкла скрипка, затаївши подих,
в баскім розгоні пружаться баси,
зринає альт, немов дівочий подив,
над гордих струн блакитні голоси.

Зчудовані, людські серця очима
п'ють насолоду радості і мук.
Дорогу стеле райдуга незрима —
дар дивних рухів чародійних рук.

Пливе жива мелодія, мов повінь,
і сяє сонцем після непогод.
Виходжу в світ, по вінця сили повен
і гордий за безсмертний свій народ.

ЖАЛЬ ДАЛЕКОЇ МАНДРІВКИ

> ...два бродячі малолітні італійці — брати Еміліо і Чечіліо, одинадцяти і дев'яти років, у старенських фетрових капелюшках на голівках, зупинившись перед вікнами квартири Косачів, почали співати... Леся Українка закликала хлоп'ят до себе, почастувала чим могла і заговорила з ними по-італійськи...
>
> *Зі спогадів про Лесю Українку*

Блищать на сонці банями собори,
виходять дами зранку на балкони
і мружать очі, слухаючи в зморі
маленьких "італьянчиків з Анкони".

Еміліо й Чечіліо до скрипок
притулюють засмучені голівки,
і голосочки, перевиті схлипом,
співають жаль далекої мандрівки.

У гомінкий золотоверхий город
їх привела за руку удовиця,
щоб загасити ненаситний голод,
що вимочив до білизни їх лиця.

У фетрові старенькі капелюшки
їм кидали монети незавидні...
Десь поїдять малі пісної юшки
і далі йдуть виспівувати злидні.

До їх пісень, таких незрозумілих,
байдужі вже бульвари, пристань, парки.
Ген пташкою летить на кволих крилах
співуча мова Данте і Петрарки.

Повз пропливають тіні урядовців,
шпики і джиґуни — у сутінь мрева.
— Усі вони без душ, без серця зовсім! —
дітей голубить Леся Косачева.

— Сієте італьяні? — Сі! — За слово,
близьке і рідне у чужій столиці,
їй дякують музики і раптово
затіюють мелодію на скрипці.

Здивовані, в сльозах ховають очі
і доторку долонь не розуміють,
та вже чомусь до ночі грать охочі
задарма їй всього, що тільки вміють!

ПІСНІ З РІДНОГО СЕЛА

> На своїх концертах вона завжди співала народні пісні. Часто під власний акомпанемент виконувала одну-дві пісні з свого рідного села на Поділлі.
>
> *Станіслав Людкевич*

Пісень у нас — як в тому полі колосу,
вінки лаврові Україна в'є з них,
а солов'ї мої луною голосу
тримають світ моїх думок таємних:
у снах мені привиджується даль,
лугів подільських сонячний єдваб;
джерел карпатських голубий кришталь,
в степу розлогім смуток скіфських баб, —
туди, туди вертаюся щомить,
краяни любі, земляки мої, —
без краю рідного душа щемить,
троянди в'януть,
мовкнуть солов'ї —
одна серед безмежного огрому
лечу над морем синім — біла мева,
вертаючи із чужини додому,
ридаючи — співає соло Меа —
не гейша із японських островів,
не Галька, не Аїда, не Ізольда
і не Джоконда — український спів
несе до вас моя жага бездольна —
ви бачите? — вишневий цвіт спада
на канівську Тарасову могилу
і б'є ключем з джерел
жива вода,
і пісня живить
нашу славу й силу!

ЗУСТРІЧ З ВОСКРЕСЛОЮ ГАЛЬКОЮ

> У Вільнюсі, перед своїм виступом, Крушельницька відвідала у притулку св. Франтішка Салезого польську співачку Валерію Ростовську, першу виконавицю ролі Гальки...
>
> *З біографії Соломії Крушельницької*

Кого тут лиш нема в притулку для старих —
і мати-вигнанка, і вицвіла коханка
екс-графова, і з ликами святих —
засохлі схимниці, розкаяна вакханка,
злодюжки, звідниці, шептух і повитух
принишклий гурт, і просто чарівниця, —
усім нараз перехопило дух
од стрункості дівочої. Черниця
на неї очі з подивом звела:
— Чого вам тут? Кого? Я всіх тут знаю.
Артистка? Ні, нема. — Але вела
повз тих, які, здивовані до краю,
тут віку доживаючи, зреклись
уже давно спокусливого світу,
звідкіль ця жінка молода. Колись
були й вони такими... Пучка квіту
тремтить в руці: і тут вона живе —
Валерія Ростовська?..— А-а, старуха...
А ви — племінниця? — В півтемряві пливе
стіна з вузькими вікнами, і буха
нестримно серце... — Так, вона мені
як рідна мати... — Сива, мов голубка,
стояла в келії. В сумній самотині.
Рвонулася і ніжно приголубила
дочку, сестру, як доню молоду, —
мов ожила утоплениця Галька...
Веселкою засяли на виду
пригаслі очі... Всім вона тут зайва,
всіма забута... А було ж, колись
Монюшко сам... та втім... вона радіє,
що ще таланти не перевелись,
що в тебе добре серце, Соломіє.

ЕВРІДІКА В ОПЕРІ ГЛЮКА

В опері Глюка «Орфей і Еврідіка» партію Еврідіки
виконувала Соломія Крушельницька...

Пливла ріка. Цвіли німфеї. Коники
в траві сюрчали. В затінку дубів
дріади радо скрикували; дзвоники
синіли в їхніх косах. Мерехтів
навколо світ. Сплітались у промінні
метелики в легкій любовній грі,
єднаючись по двоє. Сизі тіні
метлялись візерунчасто. Вгорі
у кронах птаство співом захлиналось,
і легіт вічність на крилі гойдав...
Це все було чи тільки уявлялось,
приснилось Еврідіці?.. Огортав
її кромішній морок... Соломіє,
уділено тобі найкращий дар —
кохати незрадливо!.. Чи зуміє —
проймає нерішучість... Ліг тягар
Орфеєвої вірності на душу —
збудився щемно спогад... Перейду
крізь пекло тінню за тобою! Мушу!
Не оглядайсь, Орфею, на біду!
Не оглядайсь... Мене не погуби...
А може, то не я вже — тільки відчай?
Ти звабив душу співом... Голуби
сідали на плече, а звір зустрічний
спинявся заворожено, і щем
поймав мовчазні скелі доокола,
а я була лиш тінню за плечем...
Лиш тінь — і все? Не вийду з цього кола,
де білий світ і квіти у росі?
Де ти і сонце, люди і кохання —
не вірять, але моляться красі
і вірністю вивірюють чекання?
Не вір мені! Я пла́чу. Ти плачу́
мого не слухай... Вмерле — чи б воскресло?
Розлукою, як вірністю, плачу
тобі за вірність. Незрадливо, чесно.
Відлуння пісні капотить з долонь... —
Оглянься, Орфею! Озирнись! Щасливо
всміхнусь востаннє... Важче грати роль,
аніж кохати — хай і незрадливо.

Із збірки «Братні луни» (1974)

НАД СТАВОМ У БІЛІЙ

...став такий, що аж любо глянути!
З листа Соломії Крушельницької

Шувар, латаття, бузькові вогні
і незабудок сині оченята...
Тупцює день на білому коні
і сонячно ірже собі. Дівчата
гуртом над ставом білять полотно,
розстелене, водою поливають
на оболоні. — В мене все одно
біліше буде! — Пісню заплітають
у коси вербам. В Білій — *став такий,*
аж любо глянути! — І дивляться у воду,
полощать в ній свій позирк молодий,
свою дівоцьку, подолянську вроду.

ТАМ, ДЕ ВОНА СПІВАЛА...

...там виростають троянди
і співають солов'ї.
Джозуе Кардуччі

Стоять ще сцени ті, і стіни ті,
над сценами, як синє небо, — куполи;
не вічним, їм щастило у житті:
вони ж її чарівну пісню слухали!
Ще ті міста, ще ті материки
не зникли у всесвітньому потопі,
які для неї золоті вінки
плели. Ще ті не висохли потоки,
з яких вона, черпаючи, було —
долоні до очей тулила швидко,
згадавши Білу, писанку-село,
свій отчий кут — щоб сліз було не видко...
Найчарівніша Чіо-Чіо-Сан
(як Соломію охрестив Пуччіні) —
несла у світ співучий свій талан,
свій солов'їний сум по Україні.
Мілани і Парижі на її
сліди молились... Де вона ступила —
там виросли троянди,
солов'ї
співають там — така у пісні сила!

БАРИЛЬЄФ З ВИШНЕВОЇ КІСТОЧКИ

Народний умілець Микола Сядристий витворив з вишневої кісточки барельєфний портрет Соломії Крушельницької, закріпивши його на мікроскопічному осколку метеориту.

Дивлюся в мікроскоп. Нема чудес,
та ожива перед очима диво —
і Соломія дивиться вродливо
із мікросвіту в макросвіт, як з плеса
блискучий метеор — у горобину ніч,
миттєвий метеор — у просторі безмежнім,
і світяться цнотливим і бентежним,
незбагнутим, як згаслий відсвіт, вічі,
і усмішка тремтить в куточках губ
(а вишні достигають на вгороді,
цвіте нарцис — зірви його — та й годі,
і заквітчай ним коси люби-згуби
на диво всім...) Дивлюся в мікросвіт —
ти мов жива сіяєш, Соломіє,
але мовчиш про те, чого не сміє
збагнуть ніхто — звідкіль дива на світі?
Де той кордон, що розділя мікрон
од Всесвіту, невидиме — од подиву,
од тиші — грім, а корені — від крон,
тебе і голос твій — від рідного народу?!

СВІТЯЗЬ

Світло світиться Світязь. До дна
віддзеркалюється озерна
ця світлінь, як на скрипці струна;
як напровесні сіяні зерна
у ріллю; як дитинячий сміх —
без причини; як ласки жіночі
наодинці з жагою; як сніг
у мосянжових променях ночі;
як одверті та щирі слова;
як мовчанка напутня; як сокіл,
що зрина в небеса; як трава,
потолочена вітром; як спокій
на душі після бур і негод;
як сумління, не сплямлене лжою;
як безсмертний та вічний народ —
з нелегкóю своєю судьбою, —
світло світиться Світязь. Стою
наче вкопаний... тут на світанку
із легенди Міцкевич свою
викликав *світязянку*...

СТРАТА КАЛИНОВСЬКОГО. 1864

Стоїть мовчазно натовп... Присок
пригас у попелі очей...
Суддя читає смертний присуд —
каміння кидає в людей!
На перекладині вірьовка
викручується, мов змія
прищімлена... з оскалом вовка —
півколом жандармерія:
дивись, мужичеє поріддя,
мовчи у схованці думок:
Кастусеві у підборіддя
вгруз намертво міцний шнурок! —
тремти, не смій на власть імущих
підносити іржавих вил,
бо зігниєш, як ламань в пущах,
в підвалах тюрем... Небосхил
загас... в принишклому галуззі
влягається вологий смерк...
— Якби мав зрадити вас, друзі,
я б краще знов пішов на смерть!

БУДІВЕЛЬНИЙ ЕСКІЗ

В промінні сонячному клени
стоять, зелені й молоді.
Неподалік дзьобаті крани —
як велетенські журавлі, —
там будівниці білорусі
на риштуваннях, поставні
дівчата — долю Білорусі
ворожать — наче при вогні
Купайлівськім вінки на воду
пускають, і — яка біда, —
чи попливе вінок, чи з ходу
приб'є до берега вода!

РУСОКОСА ГОЛУБІНЬ

Пейзаж

Під Брестом, Пінськом і за Гродно
цвітуть льони. Немов струну,
торкає вітер стебла... (Гордо
вдягались у фату льняну
колись княгівни)... У кофтині,
барвисто вишитій, в полях
дзяўчина йде, а хвилі сині
переливаються в очах:
чи море розлилось, чи з неба
упала на лани блакить? —
льони!.. На власні очі треба
побачити, бо уявить —
нема спромоги: голубина
над нею зграйка голубів...
Неперевершена картина —
ця русокоса голубінь!

У БІЛОРУСЬКОМУ ЛІСІ

З галявини в чагар стрибнула олениця.
На очі бриль насунув гриб. Вгорі
шмигнула вивірка... і потайна лисиця
хвостом накрила лисенят в норі.
У праліс дятел телеграму стука:
— Дивіться пильно — йде людина в ліс!
Зірвався вітер похапцем — із бука
на той бік озера листка-братка проніс...
...Невже моя присутність їх полоха?
Звірята! Птаство! Ваш по крові брат
прийшов собі сюди до діда Оха
без козуба й рушниці, щоб назад
нести весело козуб дивних вражень
у гамірливе місто... (Хтось тут був,
жорстокий хтось, що всіх звірят образив,
зломив бучка і сойок сполохнув)...
Не бійтеся! Синичко, на долоні
присядь, окрушин з пригорщі дзьобни.
Пограймось горидуба на осонні,
вухатий зайчику! — Не слухають вони...
Зелений праліс, небеса і води —
світ загадок таємних і казок,
і з ними нам до приязні і згоди —
єдиний крок?!

МИКОЛІ КОСТЕНКУ

Розказуй мені про Молдову,
співай про Молдову пісні...
Нехай Косинзяна чудова
удома присниться мені.
Нехай у незаймані кодри
мене відведе Фет-Фрумос...
Є мудрість єдина — народна,
чистіша від ранішніх рос.

Із збірки «Братні луни» (1974)

БУДОВИ

Проходжу пішки по Молдові —
усюди крани, мов дзьоби:
у небо зводяться будови,
як після літніх злив — гриби.

Цеглина кожна, наче слово,
лягає туго в строфи стін, —
ти дивним епосом, Молдово,
встаєш для вдячних поколінь.

СПІВАЧКА МАРІЯ ЧЕБОТАР

Неси, наче майво, як вияв краси,
неси в солов'їному слові,
як вистиглі вишні у краплях роси,
як сік виногрона Молдови,
як сплески Дністрові, як пошуми кодр,
як хмари вгорі барвінкові,
як сум Косинзяни, — ти дойни акорд
неси в солов'їному слові —
в Мілани, в Парижі, в Нью-Йорки — у світ,
щоб знов повернутись додому
в молдавському слові — первóцвітом літ,
піднісши над світом Молдову, —
до скону, до скону співай на кону,
пробуджуй велично у людях —
у грудях заснулу чудесну струну,
допоки ще серце у грудях
вистукує, поки в очах не загас
веселковий сонячний промінь, —
виспівуй і смуток, і радість за нас,
пісенно палай, наче пломінь, —
тобі повороту в минуле нема,
і в серці — не місце скорботі, —
хай з пісні розірветься серце, дарма! —
на тій, на найвищій ноті!

Із збірки «Братні луни» (1974)

ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ

Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та!
Павло Тичина

Давид Гурамішвілі... (а мені
звучить його ім'я: *горами хвилі*
Славутич підійма)... — то на човні
пливе на турка він, то на коні
на шведа скаче — мірятися в силі!
То бранець у розбійницькій норі,
а то звитяжець він — на полі брані,
то хлібороб і майстер... (угорі,
як відблиски незгасної зорі,
зіходила над ним «Давитіані»)...
Чи не тому він слави сніп нажав,
що, зводивши мости серед руїни,
на перехрестях мислей та держав,
як лихоліття Грузії, вбирав
у душу й лихоліття України?!

Із збірки «Братні луни» (1974)

ШЕВЧЕНКОВЕ СТОЛІТТЯ. 1914

Жандармське око пильне. Але в тій,
так щільно заґратованій пустелі
його не залякає лиходій,
бо вільний він, Акакій Церетелі!
В шанобі сизу голову схиля —
її б сатрап так не схилив стилетом —
став на коліна, слово промовля
перед святим Тарасовим портретом.
Живі слова летять в народ, як птах,
і слухає Тифліс його і Київ...
Шпиг до шпига подав таємний знак:
що тут чинить? такий бунтарський вияв!
Диви ж, на глум вже піднято й закон!
Та слово рве кайдани заборон...

КРИЦЯ

Леся Українка попросила Нестора Гамбарашвілі привезти з Грузії “гострий кинджал для боротьби з ненависним ворогом”.

Торкалась пальцями до голубого жала,
всміхалася чомусь сама собі...
Такого дагестанського кинджала
не мріяла й уздріти... В боротьбі
допомагай мені, братерська крице!
Не схиб в руці! Будь гостра, як слова!
Одсвічувалось лезо блідолице,
стрибало зайчиком по стінах. Голова
йшла обертом від захвату... В Сурамі
колись на самоті вона згада,
що ще не розквиталась з ворогами,
а вже життя спливло, як та вода...
Проріже гостра мисль раптово розум:
Александрія. Єресь. І раби.
І з Теокрітом піде вона разом
в піску ховать папіруси, аби
людської мудрості не попалили в храмі,
не винищили в лютості тупій...
“О Геліосе! Зглянься ти над нами!
Спаси скарби в пустелі золотій!”...

Скарби ті, Лесю, — сло́ва гостра криця —
сіятимуть, допоки світ снується!

СЛУХАЮЧИ КАРЛА КАЛАДЗЕ

1. ВАРІАЦІЯ НА «Р»

Від світла рампи жмурив очі
Карло Каладзе, сивий бард.
На струни чонгурі, охочі
до співу, наче леопард,
наскочив голосом гортанним —
і під розлогі такти рук
рубає вірш. І невблаганним
він натягав словом лук —
летить стріла, у тиші свище,
немов у казці, постають
Кавказькі гори. Вище й вище
крута тропа. Буремна путь.
І вже за обрієм з верхів'я
розтоки рік спішать із гір.
І ворогам на безголів'я
два кулаки, як двійко гир,
зриває д'горі він раптово.
До сонця Грузія з низин
підноситься. Розкуте слово
у горні горла п'є грузин.

2. ВАРІАЦІЯ НА «Л»

На світло ламп ласкаво глянув
Карло Каладзе. Тихне зал.
І вже джигітом полум'яним
він доганяє лань. Обвал
в долину сповз. А в тій долині
зеленим листям лан цвіте.
Дівча у голубій хустині
ген віддалік іде... Пусте!
Не обмине!.. І не сховала
в долоні личенька і губ.
Чи не його вона чекала,
немов молила: поголуб!.. —
І слово лагідно лягає
до ніг дівочих. Вдалині
плив оболок, і зник за гаєм,
як сон у літню ніч. Мені
ти будеш ладою достоту —
як ще нікому не була...
Карло Каладзе каплі поту

змахнув долонею з чола.

ВІРШ ПРО МОЮ ВІРМЕНІЮ

Я ніколи не був у Вірменії —
в тих оазах квітучих долин...
Звіддалік тільки зорі імен її
чистим сяйвом світили з вершин.
Наче вихор, той Мгер із Сасуна
брязкотів золотим стременом
під вікном... Туманянові вруна
колосились у серці добром.
Із Гикором я мерз у завіях,
наді мною знущався базаз, —
вголос книжку читав я — на віях
в мами сльози блищали весь час.
Перед барвами мага Сар'яна
в галереях столичних німів
я від захвату. Сам з Єревана
пішки йшов із вигнанцями в Львів!
В лихолітті дороги кипіли,
блідло сонце в димах угорі.
І, заховані в пазусі, гріли
втікачів фоліанти старі.
Наїрі — Комітасовим голосом
озивалася лунко...
Тепер
братній світ наш, неначе стоколос —
розпромінені крила простер.
Я уявно іду по Вірменії
крізь оази квітучих долин.
Сяють зорі високих імен її
у майбутнє —
крізь часоплин.

ШЕВЧЕНКОВА ВЕРБА У КАЗАХСТАНІ

В степу безкраїм за Уралом
за перелогом — переліг.
Тут не торкав землі оралом
ніхто ніколи. Вздовж доріг
димить курай. У жовтій спеці
зів'яло небо. Світ пожовк.
Один пісок навкруг фортеці,
і лиш у мріях — неба шовк
заголубіє ген за даллю,
озветься хвилею Дніпро,
і проросте в очах печаллю
вербова гілка. На добро
рости, галужся. Цупко корінь
углиб пускай. У тінь поклич.
І людям та запекла горінь
хоча на мить зійде з облич.
Корінню ж — кроною шуміти
в віках, — радітиме земля.
І причарують, певно, діти
на кожну гілку — солов'я.

АЙТИС

(*Жартівлива фреска*)

Поети — дальтоніки і цупкорукі,
каплуняві, худі, кучеряві і лисі,
то з виразом щастя, то з виразом муки —
боги, наче люди,— зібрались у лісі.
Ліс, правда, позірний... Та хто заборонить
тут степ охрестити прапралісом навіть?
дно моря — горою? солодким — солоне?
веселим — сумного? веселкою — невидь?
На те ж і поети — тут вольному воля!
Сонце поклали столом на галяві.
Розсілись у колі — зелене роздолля,
вітрець повіває, духмяніють трави.
Нема ні жюрі, ні трибуни: привілля!
Повітря озонне, сезонне, — сказав би...
А щоб похмелитись — є штоф на похмілля;
в прикуску закуска — верлібри та ямби.
Айтис розпочато: читають до ночі —
хто хоче, що хоче — речисті цезури,
як виклик — бравури, — приплющивши очі,
гне кирпу промовець — то сонь, то алюри.
Планета, як чарка — круг сонця — по крузі —
злітають ракети в космічні дороги,
жде вірно кохана — (підморгують друзі —
сусід з-поза спини показує роги) —
довбають вугілля, осяяні потом,
цілинні врожаї достигли рекордні.
Скінчивши читати — всміхається потай:
він знає, як треба, мовляв, ми не горді.
Останні — тут перші, і перші — останні...
Пишається муза букетом півоній...
Під оплески дружні в маруднім чеканні
чека посторонній кінця церемоній...

КИЗ КУУ

По асфальтній блискітливій трасі
попри синь озерну, зелен гай —
хочеш мати — охляп на пегасі
дівчину, поете, доганяй!

То її — лишень, погляне вправо —
синь очей відіб'ється в воді,
усміхнеться вліво — і лукаво
зашепочуть клени молоді...

— Киз куу! — кує зозуля. Охляп
доганяй, хоч і охляв пегас:
звичаї — святі... І смутен погляд
на свічаді плеса не погас.

В ЛІТАКУ ДО МОРДОВІЇ

Я в цім не був, та знаю, де він —
далекий той мордовський край.
— Приїдь! — просив у гості Девін,
а сивий, наче лунь, Еркай
казав поважно: — Так, тепера
й далекі відстані — малі.
Прийшла на світ космічна ера,
комічні виміри. В імлі —
аеропорт... В Криму — листками
киває, мабуть, олеандр...
Десь над ритмічними рядками
схиливсь Мартинов Олександр —
про Львів почав... Крилом розкраяв
літак повітря. В вишині
гадаю, чи мій друг Тяпаєв
чекає там гостей, чи ні?..
Гудуть мотори, спересердя
дарують гомін небесам...
Живуть в Саранську — мокша й ерзя,
і українці також там...
Впритул — близьке й далеке,
бо врозкид — діти й матері,
бо літаки, як ті лелеки
посеред хмар летять вгорі,
бо ми — одна спіраль в напрузі,
водно — у мрії, наяву,
бо скрізь, де є у мене друзі, —
скрізь — по частині я живу!

ВИШИВАЛЬНИЦІ

В Мордовії жінки вишивали
при місячному сяйві.

В руках співала нитка кольором
зажуреним на полотні.
Котився місяць срібним колесом
у незбагненній вишині.
Плелися хрестики узорами,
мереживом жіночих мрій.
Відсвічувались очі зорями
у тиші місячно-німій.
А безпросвітне і згорьоване
життя минало над шитвом, —
прокляттям варди зачакловане,
і не стрічалося з добром.
Та з рук у руки переходили
мелодії невтомних рук,
аж місяць у безмежнім подиві
їм срібло сипав у фартух.
Поколені над п'яльцем голкою,
цвіли на білих рушниках
їх пальці — маками і смолкою,
щоб дивувати світ
в віках!

МОРДОВСЬКИЙ РОДЕН

Пам'яті скульптора Степана Ерзі

В Мордовії, краю дубів і лип,
беріз і сосон, сонця та негоди,
під спів нудейть і скрипок тужний схлип —
Сура і Мокша вдаль котили води.
У праліси, де бурий лиш ведмідь
і хижа рись гуляли на роздоллі,
ішов мокшанин, папороті квіть
шукаючи, як просвітку та долі.
Із лип носили бджоли мед, і лан,
засіяний пшеницею та льоном,
родив, як ліс, але захланний хан
врожай збирав і частував прокльоном...
В Мордовії, змордованих царем,
збунтованих карали з Пугачовим...
Пливли роки, і ніч пливла за днем,
як плин ріки, а в тому плині — човен
у безвість плив... А морені дуби
на дні річок лежали десь глибоко:
чекали скульптора, аби лице доби
з них вирізьбив натхненно і жорстоко.
І він прийшов, як світ новий на світ,
із бідної хатини селянина,
явивши світу власний дивосвіт —
під пальцями його воскресла глина
і камінь, гей, заговорив, та так,
що лунами в усі кінці простерся!
З Мордовії на велелюдний шлях
під спів нудейть іде в безсмертя Ерзя,
обравши роду рідного ім'я,
так, як і наша Леся Косачева.
Родени і Коненкови, сія
в сузір'ї вашім зірка кришталева!

МЕЖЕЛАЙТІС НА ПЕРЕВАЛІ

Листя дерев щебече. Стоїть він на перевалі, —
хоч посивілі скроні, та поставний, як легінь, —
і з-під дашка долоні дивиться в сині далі,
і шрами його ласкаво пучками лоскоче легіт.
Ген там, в бік Попа Івана, хмара легка пробігла,
і він озирнувся за нею — наче то молодиця,
і, невідомо навіщо, на очі сльоза набігла,
і на плече зозуля сіла, щоб пожуриться.
Годі! Он по стеблині до сонця мураха полізла,
чотиризубчастим дзвоником біло зацвів брусничник...
А під ногою об жабку дзенькнуло — певно, гільза,
і дятел об стовбур ялиці стукнув, як в двері опричник...
Таке переплетиво думки — де логіка? Алогічно?
Але ж бо логічна природа у вічній своїй видозміні.
Від поетичного слова буде ж бо кидати вічно
сонце на людські душі свої кольорові тіні...
— Пора повертатись! — гукнули.— Розкраяли тишу мотори.
— Замріявся Межелайтіс! — хтось кинув під вус завидно.
А він пас очима поляни, дививсь на шпилі і звори,
щоб друзям тільки сказати: — Звідси далеко видно.

СОСНИ РАЙНІСА

Сєвероморські білі ночі,
в казахському степу курай
я бачив і на власні очі
переконався: дивний край,
куди не ступиш... Неповторні,
як люди, овиди земні...
Але ті райнісівські, горді
на дюнах сосни в далині! —
немов вітрильники зелені,
бурштину вічні сторожі, —
їх, наче пісню, у натхненні —
на ірреальнім рубежі —
природа витворила... Пробі! —
(це не приснилося) —такі
на березі у їх подобі —
латишки — горді і стрункі!

СПІВУЧЕ ПОЛЕ

Вже більше як сто літ з усіх кінців Естонії
сходяться в Таллін люди на Свято пісні...

Співуче поле — на усій землі,
мабуть, одно таке співуче поле,
де жнуть серцями радощі й жалі,
а після жнив стерня сумлінь не коле.

Сюди, з усіх доріг і манівців,
в один потік зливаються естонці,
щоб піднести такий до неба спів,
що затиха хіба лише на сонці...

Естоніє, крізь поле те лежить
твоя космічна веселкова траса.
Співуче поле тишею бринить.
Уклін тобі з землі Тараса!

З ІМЕНАМ ФРАНКОВИМ

Та земля, що споконвік, небога,
на лиці сушила сльози-перла
і в морози — мерзла босонога,
у голодні переднівки — мерла,
аж кружляла галич чорнокрила,
людям сонце застила, мов туча, —
з лютих мук вона тебе зродила,
а тепер, поглянь, яка могуча! —
гордо підперезана бескидом
і Дунаєм голубим умита,
не здавалась у неволю скитом, —
бо твоєю вірою, Іване,
наскрізь просякала, Каменяре,
що з руїни Україна встане,
щоб жило на нивах жито яре,
щоб земля, яка була забута
Богом, — підіймалася до бою,
з Києвом єдналася, розкута,
розквітала вільною добою
і не їли рук іржаві пута,
щезла галич над Галичиною!

БАЛАДА ПРО ГОЛУБА

На високому Пагорбі Слави
верби тужливо шумлять.
Під веселкою —
                у голубіні —
голуби
летять.

Прилетів до матері голуб,
на підвіконня сів:
— Я не голуб, я син твій, мамо,
я загинув у битві за Львів. —
Говорить до голуба мати,
голубка сива:
— Я під серцем тебе носила,
ой голубе, голубе мій...

Прилетів до вдовиці голуб,
на підвіконня сів:
— Я не голуб, я муж твій, жінко,
я загинув у битві за Львів. —
Говорить до голуба жінка,
голубка сива:
— Я для тебе сина зростила,
ой голубе, голубе мій...

Прилетів до дівчини голуб,
на підвіконня сів:
— Я не голуб, я твій коханий,
я загинув у битві за Львів.

...Говорить до голуба мати,
говорить до голуба жінка,
говорить до голуба дівчина:
— Ой голубе, голубе мій...
Я тебе все життя чекала...
Я тебе все життя чекала...
Я тебе все життя чекала...
Ой голубе, голубе мій...

ХУДОЖНИК МАЛЮЄ КОНЕЙ

Ігореві Боднарю

Над річкою на оболоні
пасуться у табуні
незастриножені коні,
булані та вороні.

Збивають копитами роси,
качаються горілиць.
Як Магдалинині коси —
гриви гнідих лошиць.

Ссуть вим'я кобил лошата,
в небо іржуть огирі.
Наче стріла сармата,
блиска літак угорі, —

ажурно, меланхолійно
тягнеться білий хвіст, —
коням раптово, рвійно
прискає полум'я з ніздр!

Пахне напівзабуте
легке бойове сідло —
буте не перебуте,
наче і не було...

По-людськи мудрими й гордими,
без хомутів і шлей,
з задертими вгору мордами
художник малює коней:

минуле в майбутнім —
живе з ним,
і годі високі слова,
коли проростa під пензлем
уяви жива трава!

ВОДЯНІ ЛІЛЕЇ

Тиша в сизім літеплі загусла —
на підсонні голубих свічад...
Плаває лілея — біла гуска —
між бутонів жовтих гусенят.
Виграє своїм промінням ясним
пелюсток лискучих білий пух.
Над водою кружеляє яструб
і дрімає явір, мов пастух.
А коли на землю ляже невідь
і зчорніє на ніч все живе, —
водяним лілеям
сниться лебідь,
що з небес
до озера
пливе.

СОЛОВ'ЇНЕ ТРІО

Співачкам Даниїлі, Марії та Ніні Байко

Розливається пісня барвисто,
як намисто з дзвінких горобин.
Небо вітром заметене чисто,
просвітліле до самих глибин.
Ген тополя на сизому прузі
слуха далеч, немов солов'їв.
Сестри Байко, у радості й тузі
перевитий, дарують свій спів,
що, як річка крізь звори гранітні,
виривавсь на просторі поля.
З солов'ями змагаючись в квітні,
він заврунивсь колоссям. Земля
молодіє від пісні. На крила
підіймає розкутий народ
наша пісня, наснага і сила
після злигоднів, бур і негод.
І, захоплений нею, навзаєм
світ обійми свої розпростер,
і серця, мов мандрівники плаєм,
рвуться вверх, до співучих сестер,
до верхів'їв блакитного сонця,
у чертог чарівної краси,
де мелодій тонкі волоконця
із проміння прядуть голоси.

СВІТ У КРАСІ

Народному артистові Борисові Романицькому

Всі пристрасті, які живуть в людині,
верхи піднесень, глибину падінь,
вагання й віри співи лебедині
він потаємно звідав, лицедій.

Він збіжжя душ в пориві і натхненні
просіював дбайливо на віку,
його листок — во славу Мельпомені —
не в'яне у лавровому вінку.

Свій кожен крок він починає вперше,
роздаючи нам радість і журбу,
щоб ми, як птахи, крила розпростерши,
пили серцями мрію голубу.

В прекрасну мить дитинно просвітлілі
від одкровень Шекспіра чи Франка,
відчули теж у свому смертнім тілі,
як нас колише вічності рука.

Летить земля круг сонця, сяють зорі,
минають зими, плещеться прибій, —
і світиться в проникливому зорі
світ у красі і силі молодій.

ДИРИГЕНТ

Іванові Юзюку

Янтар сосни —
у прожилках бурштин,
і сплеск весни
на голубім свічаді,
і овиди
засніжених вершин —
як проводи у радість!
її ти виваб
із криниць сердець,
зворуш припливом
музики п'янкої.
Ти почувань
і настрою творець,
як сонце в рань —
з мовчанкою в двобої.
Космічних сфер
мелодія звучить —
і відтепер
вона в безсмертнім плині:
той світ краси,
ту неповторну мить
ти віддаєш *людині*!
Тож чарівною
паличкою клич
нас за собою,
ген за небосхили...
Стирає втому музика з облич
і додає нам сили!

ГАРЛАЧЫКІ

Сонце павісае над вадою:
Ўсех гарлачыкаў старэйшы брат.
Уладзімір Караткевіч

У білих фатах величавих
цвітуть на плесі голубому
горлачики. Бузьки в заплавах
перекликаються, розмову
ведуть розважну... Розумію
їх клекіт... В сонячнім розливі
лілею поглядом лелію
з човна... а з весел дзюркотливі
хвилини скапують... Глибокий,
як і давно колись, у сплесках —
на плесі пліток — нишкне спокій,
мадоннин супокій на фресках...
Звисає сонце над водою —
як старший брат лілей... Чудове
навколо видиво: з тобою
горлачики ж — *на роднай мове* —
в замрії слухають, як вічність
пливе й пливе рікою в море,
відносячи у потойбічність
чиєсь невимовлене горе...

Із збірки «Дивовид» (1979)

ДЛЯ МЕНЕ КАУНАС — ЧЮРЛЬОНЫС

Для мене Каунас — Чюрльоніс,
що в душу космос розпростер.
Я в незбагненному полоні
і в незбагненній гамі сфер.

З грудей нестримна птаха-серце
до зір зривається в політ.
І струшує росисте скерцо
під ноги клен-зеленовіт.

У вічах міниться барвисто
і переливно звук роси.
Тут дощ сліпий пройшов, і чисто
кругом, і повнява краси...

Іду, просвітлений, з музею
у всього світу на виду,
чи ніби сам цвіту зорею,
чи то сліпма спішу за нею,
чи в космос хмарку сам веду...

ЕТЮД-ЗЕЛЕНОКРИЛ

Ранковим Вільнюсом вітрила
несуть мене чи крила?.. Он
дівча блакитними очима
спива зелені шуми з крон.

Дивлюся також... Здивувався:
ну й листя, наче крила птиць!
З-під ніг кудись пливе земля вся,
мов сон зі зляканих зіниць.

Дівча підносить крила-вії,
мене підносять крила ці —
туди, високо, ген до мрії,
до диво-ямок на щоці...

ЛЕГЕНДА ОЗЕРА ТАЛСІ,
ПОЧУТА ВІД МАРІСА ЧАКЛАЙСА

Звичайне озеро синіло
при в'їзді до села Талсі,
у літній сквар, було, міліло,
і повнилось напровесні;
купались в ньому діти й гуси,
кленові тіні і хмарки,
мочили, певно, в нім обруси,
білизну прали в нім жінки...
По імені ніхто до нього
і не звертавсь, бо ж — озерце...
Та обернулось раптом строго
до вічності його лице:
дивак з'явився тут, як диво, —
юнак, з брилем на голові,
на скрипці граючи тужливо,
зайшов у хвилі голубі:
смичок торкає ніжно струни,
а він іде: все далі й да...
в глиб озера... і вже — як з трумни
звучить мелодія... Вода
сховала скрипаля... У вітті
кленовім згук останній згас...
Якби ж не диваки на світі,
то чи й були б легенди в нас?!

РИБАЧКИ З СААРЕМАА

Із півночі пливуть по небі хмари, бачиш? —
важкі і сірі, мов налиті оловом...
У білих хусточках на березі рибачки
стоять, чекаючи чоловіків з уловом.

З долин впритул підповз туман-печалич, —
на звичкою прадавньою тривожаться вони,
пантруючи очима млисту далеч
і видивляючи на обрії човни.

Лежать на животах їх навхрест руки,
у таїну заслухані майбутні мами:
скидаються синочки-одчайдухи,
під серцем млосно гупають ногами...

Нарешті! Траулер вперто ріже хвилі,
і брижі, наче килим, вітер тче.
Жінки, з чекання обезсилені,
чоловіків цілують га́ряче.

Тікають врозтіч темні хмари з неба,
і в молодих закоханих сльозах
сіяє щастям острів Сааремаа,
щеза туман-печалич по кущах.

ОРФЕЄВІ РОДОПИ

Джерела дзюркотять з-під каменю. Вода
прозора, мов сльоза. Струна тонка, як волос,
від неба до землі натягнута. Вона
бринить... А може, то — Орфеїв голос?
У пошумі листків, у краплі дощовій
на едельвейсовій пелюстці, в співі щигла,
у тиші, що колише вітровій, —
як жилка в камені, либонь, навік застигла
Орфеєвої пісні віща звань
і на зимівлю мов злягла під снігом...
А ми, йдучи вертепами кохань, —
ми за тобою, Еврідіко, — слідом.
Дивуємось з високогір Родоп
на ту поляну, де Орфей виходив.
І щасно нам. Потому — хоч потоп.
Кохаємо. І в тому — вічний подив!

НА БЕРЕЗІ МОРЯ

1

В клепсидри діти граються. Пісок
пересипають. В даль пливе хмаринка.
Пройдуть літа... і виросте синок...
і виросте з дівчатка українка...
Морський прибій зітре мої сліди...
Хай тільки сонце лишиться те саме,
солоний присмак чистої води
торкаючи гарячими устами!

2

Це щастя, що морська солона
вода, що сонце так пече,
що кавунова кров червона
по бороді твоїй тече,
що випогодилось і обрій
без хмар принишк і що в ногах
хлюпоче море, настрій добрий,
як білокрилий в небі птах,
що світ хитається, як палуба,
і серце тішиться твоє:
дівча русяве, як русалка,
з дельфіном в хвилях заграє.

3

Гральне поле дельфінів.
В підводді самітники краби,
що заслухані в луни —
гомін моря і поклики струн.
З дна морського наверх
котить хвиль знавіснілих дараби
і виходить на простір
безмежний володар Нептун.

Я від дива закляк,
бо на березі Чорного моря,
найсинішого моря
в усіх голосистих піснях,
я уявно верстаю
сторінки звитяги і горя
і козацьких чайок

пролітаю враз подумки шлях...

Скільки тайн нерозкритих
у водах цих вічність сховала?
Морю байдуже — буря шумує
чи тиша приляже до ніг.
У воді починались
життя незбагненні начала, —
так, щоб розум людський
до начал докопатися зміг.

Чому ж людство сьогодні
настирлива гадка тривожить,
що пора схаменутись,
допоки світильник не згас.
Море — вічний трудар,
перед зором простерте...
Не може бути так,
щоб міліли й мертвіли
моря через нас!

КВІТИ

Ми насіяли багацько квітів...
З листа Лесі Українки
до бабусі в Гадяч

Ні, люди не такі — вони сумні,
а квіти — о, які вони щасливі!
Їх запах мовби грає на струні
в оранжево-блакитнім переливі.
Я так люблю дивитися на них
і слухати їх таємничі речі...
Ось вітер був — подівся десь. Затих,
мабуть, троянду обійняв за плечі.
Її пелюсточки немов горять. Вона
шаріється, як дівчина, що любить...
Лілея заздро стан свій вигина —
а чом її той легіт не голубить?
А братики — малюсінькі-малі —
незрозуміло мружать сині очі:
їм невтямки ні сором, ні жалі,
ні те, що матіоли сплять до ночі...
Квітник такий цікавий, хоч візьми
і вишивай, і шли замість привітів!
А люди щось сумні такі, і *ми*
насіяли багацько квітів...

НОСТАЛЬГІЙНИЙ ПЕЙЗАЖ

13 січня 1898

...не снігодощ, а таки сніг як слід...
З листа Лесі Українки до матері

Був досі снігопад — ні дощ, ні сніг,
якась маруда — се для Криму звично,
і раптом — сніг, і вітер з гір набіг,
і віхола повіяла музично:
пряде, і тче, і білить полотно,
і снігурі — узором біля хати...
Та що мені із того? Все одно
немає фарб. Не смію змалювати...
І все-таки — не снігодощ! Кругом,
як ті поліські сосни, — кипариси.
І все-таки — маруджуся. Крилом
торкає серцезгадка рідні риси.

ЗЕЛЕНІ СЕМАФОРИ

Відкрили даль зелені семафори:
на серці жаль — скоріше приїзди!
У всі кінці на всі простори
летять за обрій поїзди!
Навколо зустрічі й розлуки,
і біль утрат, і щастя мить.
І клени тягнуть вгору руки,
щоб тінь од хмарочки зловить.
Іде життя — без вороття.
Люби життя — без каяття.
На світі нездійсненних мрій нема,
а мрія здійснена — не мрія.
Іде весна, іде зима —
пелюсток і снігів завія.
Мчать поїзди — туди й напроти —
у сніг пелюсток, цвіту сніг...
У дні весіль, у дні скорботи
не забуваймо мрій своїх.
Летять у вічній круговерті
дива, дерева і зірки...
Дай устоньки свої одверті
і вірну вірність на віки!
Хочеш — глянь, поглянь-но в очі,
а не хочеш — не мороч!
І сама в купальські ночі
буйну ватру перескоч!
Розляглася піснею далина —
хоровод кружляє.
Налила весна вина,
а чарок не має.
А ми п'яні без вина,
ми до танцю скорі!
Зелен, зелен, зелена́ —
зелен семафори!
Швидше коло і навколо!
Хто не хоче — то й не хоч!
А дівча плоскінь пололо!
Головоньки не мороч!
Все мине — лихе і гоже,
а зелений поїзд мчить...
Місяць хоче — і не може

Із збірки «Дивовид» (1979)

тінь од хмарочки зловить...

ГОЛУБІ ГОЛУБИ

Не лети від мене
і дарма не сердься.
Приголуб, голубко,
голуба до серця.
Глянь: весна навколо
листям голубіє,
мов на кожній гілці
дивні голуби є...

Небо голубине
замете снігами.
Не кажи нікому,
що було між нами.
Не лети від мене і
дарма не сердься.
Приголуб, голубко,
голуба до серця.

За літами спогад
лишиться навіки
про зірчасті води
та розлогі віти.
Глянь: весна навколо
листям голубіє,
мов на кожній гілці
дивні голуби є...

БЛАКИТНИЙ СОН

Гей, крига скресла, лопочуть весла —
весна́ настала, настала ве́сна —
пливе рікою та й за водою,
пливе рікою блакитний сон —
        той сон блакитний, русалко руса, —
        кохання наше не вберегти, —
        ріка міліє, міняє русла,
        бо розмиває береги,
та де лиш буду, я не забуду,
я не забуду, допоки буду,
що плив зі мною та й за водою
разом з тобою блакитний сон —
        той сон блакитний, русалко руса, —
        кохання перше — не вберегти, —
        ріка міліє, міняє русла,
        бо розмиває береги.

ПОЖОВТІЛИ КЛЕНИ...

Пожовтіли клени —
дивнокруг.
Чи забув про мене
давній друг?
        Листя вітром несе,
        та забуто не все...
        Хто забув — то й забув, —
        карусель...
        Кохання — прощання —
        прощання — чекання —
        чекаю — кохаю —
        кохаю — прощаю...
Розгортає спомин
свій сувій.
То не вітру стогін —
зрозумій.
Давнина у слові ожива.
Дивина любові —
о, жива!

В згадці повертає
час весло, —
того ж не вертає,
що пройшло!

СНІГ

Білі клени — білий світ —
білий біль над нами —
бігли коні — білий цвіт
збили копита́ми —
білим снігом білий слід
замело снігами —
ти мені махнула вслід
білими руками —

білий лебідь — білий сон —
білий символ — чорний —
білий біль біля вікон —
чорний плин — нескорний —
скрипка в скрипку — унісон —
будь, мій друже, гордий —
ти проходиш через сон
білий — неповторний —

білі клени — білий світ —
білий біль над нами —
бігли коні — білий цвіт
збили копита́ми...

ВЕСЕЛА ДІВЧИНА

Закохався у дівчину дощ —
обціловує щічки червоні.
Сміється вона:
— Ну і що ж?! —
Ловить дощ,
ловить дощ у долоні.

Закохався у дівчину вітер —
в'є круг пальця кучерики чорні.
А вона,
наче вишенька з віт, —
цвіт за вітром
пускає з долоні.

Закохався у дівчину сум —
під очима тінню снується.
А вона —
не знати чому,
коли плакати хоче —
сміється.

...Закохався у дівчину дощ,
закохався у дівчину вітер,
закохався у дівчину сум,
а вона — не знати чому —
коли плакати хоче —
сміється.

ЗИМОЮ В ЛІСІ. ДВОЄ

Іскрився сміхом в лісі шлях,
і сніг з ялин трусився.
Суницями твій погляд пах,
весною пахла ти вся.
Зимове ж сонце з-поза віт,
не гріючи, світило:
холоне іній, дивен цвіт,
не помага світило,
єдино — серце зігріва,
і сніг од сміху тане,
коли податливі слова
засвідчують кохане.

■■■

Я вірю лиш в таку любов,
що проростa у вічність.
Одна до неї рима — кров,
як *вічність* і *величність*.
Тут не шаблон, а споконвік
незрушна строгість гена,
як єдність — жінка й чоловік,
артерія і вена,
тепло і холод, день і ніч,
планет протистояння,
як перший крок тобі навстріч
в останню мить чекання,
як рух і спокій, круговерть
і спуск найвищих сходжень.
Любов перемагає смерть
в передчутті народжень.

НЕ-ЗУСТРІЧ

Іде тобі назустріч він,
і світу вже не бачиш,
і стигнуть яблучка колін
під поглядом гарячим.
Але тебе на людях він
до себе не пригорне,
лиш зором кине навздогін
своє буяння горде...
Між вами інших сліз і губ
жага несповідима...
У всього світу на виду б
спохреститись очима,
але проходиш мимо ти —
і він проходить мимо...
І розбігаються світи
у світ — несповідимо.

■■■

До мене ти прийшла. Черлений
листочок ліг на стіл. — Візьми! —
Ти підняла його під кленом,
де навесні стрічались ми...

Уже й моя надходить осінь,
кружля над серцем, лебедить.
Неначе листя, дні відносить
безповоротно кожна мить...

Але тебе, таку звичайну,
час не візьме, покіль живу,
як і тремких цілунків тайну,
святу гріховність наяву.

■■■

Я волошок нарвав
                на асфальті
і тобі
жартома їх подав.
— О! — в твоїм
у захопленім альті
прозвучали
всі шість октав.

Збоку заздрили гладіолуси
і троянди з оранжерей,
що в твоїм
у захопленім голосі
простота
чарувала людей.

ЛИСТ

У місті, повному людей,
речей, сиріч не свому,
ходжу, дивлюсь не знаю, де й
я опинюсь потому.
Жду зустрічі. Сумую. Ти
на відстані, далека.
Тут — ожеледь і важко йти,
а там, де ти, ще спека...
З'явись! І подих твій — не клич! —
відчую за плечима.
Я з-поміж тисячі облич
знайду тебе очима.

■■■

Ти перед мною ненароком
з’являлася з чужих доріг,
і обдавало, мов окропом,
мене із голови до ніг.

Як тінь, скрадавсь я на осонні,
крізь ніч, як промінь, пробивавсь
до тебе... Доторком долоні
на сонне лоно опускавсь...

А може, все це — просто вигад?
Уяви гра? Бува в житті...
Любов, як птах, живе без вигід,
не ліпить гнізд на видноті.

ПЕЙЗАЖ З ДІВЧИНОЮ. НАГОЛОС

Я пам’ятаю так, як нині,
один пейзаж... Село. Вітряк.
Русалка, скупана в Горúні,
гольцем шмигнула у лозняк.

Там наспіх викрутила косу,
обтерла груди спроквола
і в синій сукні у горошину
пішла з купання до села.

Я на горбі стояв, дивився
на луг і недалекий ліс,
туди, де синьо Гóринь вився
і так розважно хвилі ніс.

...Горúнь чи Гóринь? — безнастану
вертілось в голові мені...
Аж ось на дівчину поглянув,
що розтавала в далині, —
і вмить збагнув простий пракорінь,
той виток, що куди не кинь,
двояко ж тут народ говорить:
він — Гóринь, а вона — Горúнь.

■■■

Не сталось все одразу, ні...
Спочатку — гой-дала ріка...
Відтак — мов ластівка, у пазусі
моя гніздилася рука...

Ромашки, пружачись, хилилися,
як з чашок брала мед бджола.
А серце так шалено билося,
аж ген до зір луна пішла...

Ми відкривали прабудову
життя і смерті — водночас.
І жаль, що повторити знову
ніщо не можна — другий раз.

■■■

усе несхибно важать терези
без попуску: капусти свіжі голови
прогавлені воротарями голи
і шал непередбачений грози
і взятки бджіл й отруту дурману
і безголову правоту тротилу
і дециметри дошок на труну
і метри перелогу на могилу
усе на обліку: зачитаний роман
і бивні мамонта і попідземні води
і до кишені схований наган
і ще не обліковані народи
і неба ледь обжита просторінь
і потаємні помисли бродяги
дітонародження і просто рінь
ракети сноби радіо і стяги —

усе почислено і зважено на грами
запрограмовано секунди і віки

…тому й немає людяніш програми
крім: зберегти плин вічної ріки!

РОДОВІД

Мій пращур жив над Бугом. Гей, дуліб
уміло луки гнув — не приневолен —
ліс корчував у березіль, і хліб
вирощував, і боронив свій Волин

від чужака… Час Бугом плив та плив,
старіли луки, відслуживши стрілом,
а родовід не зупиняє плин:
кінчає внуком — починає дідом…

І я, зерня, понесене за Буг
рвучкими історичними вітрами,
тебе, мій кореню, душею не забув
і не знебув — у часі, що між нами…

«НЕ ОТВЕРНИ МЕНЕ»
(*До музики Максима Березовського*)

Не забувай ніколи краю рідного,
де б ти не був, куди б не занесли вітриська —
силами кріпись.
Хай зоріють тобі
небеса голубі,
на життєвій путі не згубись.

Не ховай свого погляду смілого й гідного,
пам'ять серця живе,
тішить, вабить, чарує, зове:
— Вернися назад, вернись!
Там лани золоті, зелені гаї,
там не здійснені ще сподівання твої,
там до щастя стежки простяглись!

ДО ТЕМИ: У ВІЛЬНО

Ходив по вільнюській бруківці
Тарас, поміщицький слуга;
але слідів його й донині
ще вітер часу не затер, —
затерп у гіллі кленів голос
палких юначих почувань:
можливо, тут уперше слово,
як риба, скинулось, пругке, —
про те ніхто вже не розкаже —
подробиць не зберіг архів,
але ж над Вільнюсом зірниці
ті ж самі, що були й тоді, —
бліді в похмуру ніч, не видні
при світлі дня... але мені
чомусь так світло відчувати:
Тарас Шевченко тут ходив —
про це написано у книгах,
взаємин дружніх тут янтар...
і будем вірити, що Мальдзіс
в архівах не сидить дарма:
життя і слово Кобзареве
усім народам — як своє!

В ГОСТЯХ У ЗЕМЛЯКІВ

(Одеса, 1896–1897)

...вона почала декламувати поему «Кавказ»...
Зі спогадів про Соломію Крушельницьку

Щоб Крушельницьку вшанувати,
оддячити за дивоспів,
її запрошує “до хати”
гурток одеських земляків.
Говорять пошепки....
— Не звикла? —
І наче кожен завинив
тут перед нею: двері й вікна
господар щільно зачинив;
немає й зазору, але ж бо —
він штори звісив; чи хто є? —
зиркнув на кухню; і бентежно
зі схову книжку дістає...
«Кобзар», що виданий у Празі,
хай гостя прочита собі.
Та Соломія ув екстазі
закрила книжку. Далебі,
тут всі залякані доносом,
мов скрізь тринадцятий між нас,
мов навіть місяць оком косим
з-за хмари загляда... — «Кавказ»
я прочитаю... — Соломіє!
Крізь роки голос твій луна,
і тиша в захваті німіє,
і озивається луна.

ОГНЕННА ФРЕСКА

Маруся Вітрова — революціонерка, член групи народовольців. Ув'язнена в Трубецькому бастіоні Петропавловської фортеці, на знак протесту проти жорстокого тюремного режиму покінчила життя самогубством, спаливши себе.

Хай палить прометеївський вогонь!
І тіло біль пече! Та це таки не допит:
біль стиснеш головешками долонь —
дерева стоячи огненний зносять опік!

Святий огонь — протест: не заросте тропа
до тих джерел, з яких п'є воля воду,
і царські інквізитори дарма
її забрати хочуть у народу!

Летять з катівні огненні слова
(нема дилем — є переможці горді):
саму себе, Марусе Вітрова,
підпалюй головешкою із Кодні!

Твої на небі сполохи зірниць,
Твоя над тьмою непогасна фреска:
не тлінь твоя, не тінь, що впала б ниць —
живе душа, у полум'ї воскресла!

ОВІДІЙ

Володимирові Ґжицькому

Уяви гра: крізь гомін римських площ
іде Овідій — повагом і думно.
Тисячолітній пил осів на плащ,
далекий шлях в очах відбився сумно.
А голова п'яніє без вина,
що й в засланні не губиться дорога,
бо у поетів лиш одна вина —
їх божий дар, однакова спромога.
Їм нікуди спішити — вічність їх:
іде Овідій кроками анданте,
і гулко глушить гомеричний сміх
тиранів тих, що в пеклі бачив Данте.
Пливуть над Римом хмари, як юга,
підземні води міць дають озерам,
і до Назона руки простяга
клен-буйнокрил і тінь од сонця стелить.
О, скільки звинувачених за дар —
за Публієм Овідієм Назоном —
пройшло крізь рим, і крим, і дим бездар,
щоб людство чистим дихало озоном!

ПАМ'ЯТІ ГАЛИНИ ГУРСЬКОЇ

Галина Гурська — польська письменниця, авторка романів для юнацтва. Розстріляна німецькими фашистами у Львові у 1942 р.

Принишк червневий Львів. Понад Личаків
своє проміння ранок розпростер.
Погідний буде день (дощ вже оплакав
ті тисячі смертей — листки з дерев)...
Гуде тягач. Гестапівець рукою
погладив автомат... Покіль жива —
пливе життя над чорною рікою...
смішна кокарда — мертва голова —
блищить над лобом... Рій думок. Ні слова
вже не почує світ... зі всіх сторін
солдати фюрера... така чудова
погода випала... гуде, як дзвін,
самотня бджілка... скрипка іграшкова
озвалася — така ж сліпа, як він —
той бідний Янек з вогких сутеренів,
який любив, як бігають щурі
під музику уявлену... підгледів
він їх танок в запущенім дворі...
Чудне дитя... Чомусь перед очима
мелькнули привидом і Крися і Мар'ян...
Не кайся, ні, що онде за плечима
затвори клацнули... Зашерх бур'ян...
А хто й коли знайде твою могилу?..
Галино Гурська, пам'ять в нас в душі!..
Зітрем на порох ми ворожу силу,
твої братове і товариші...
Ти чуєш нас? Галина Гурська каже:
— Ми не самотні, не заблудлі ми.
Не мій, а твій останній подих, враже,
під сонцем цим забудеться людьми!
— Ми чуємо! —
Тадеуш Бой-Желенський
і Бруно Шульц озвалися здаля. —
Покіль лунає голос у вселенній,
нас буде серцем слухати земля...

Із збірки «Поезії» (1968)

ПЛУГ ЮЛІАНА ПШИБОСЯ

Метафора поля незасіяних сторінок
Синонім пера невтомного плугатаря
Святе порівняння зернини до слова
зігрітого пташеняти у пазусі
Епітет хиткого стебла на вітрах
історичних непевних посівів
Мелодія соку з кореня до колоска
Тема насущного житнього хліба
О плуже-брате! О поле-доле! Чепіги
стиска Юліан Бомбовози гудуть
як джмелі Ген клубочаться хмари
(з Тремблінки і Освєнціма?) Поета
нема без Вітчизни Польща в неволі
Поет починається з віри як Бог
спочатку бисть слово Рядками борозен
лисніє земля розорана горем
з горбами гризот в улоговинах злагод
Хлібом насущним моляться в Ґвозниці
Дай правди, поете! Вона з лихоліття
виводить зневірені душі-серця
В борозні Юліана мудрі граки
і ворони Він відганя їх пужалном
не визнає послідовників Оре
глибоко
плуг

ВІТРАЖІ ВИСПЯНСЬКОГО

зелені — як зело
червоні — як червінь
блакитні — як блакит
в костьолі вітражі

не католицький бог,
пастух овець і кат —
то лик веселки, то
сім кольорів усім,
хто любить Сонця Світ —
тло творчості, його
виспянські вітражі
на чотирьох вітрах —
хто молиться Красі
і Витворові Рук…
я голову задер —
милує барва скла:
вітраж-міраж-віраж
душі до дальніх зір —
із Космосом, либонь,
єднають вітражі
Виспянського — зеле-
ні — як зело, черво-
ні — як червінь, блакит-
ні — як блакит

В МУЗЕЇ КАРЕТ

Карети — карети — карети,
карети — карети — каре-
ти бач! отакі-бо ще де ти
побачиш карети? — ніде! —
карети на весну і зиму,
карети на виїзд, на ло-
ви, брички в костьол чи в гостину, —
яких тільки в них не було! —
карети на двох, на одного,
карети на сонце та сніг —
агей! розступися, дорого —
небого, відскакуй убік!

...Зникли пани, аки обри.
Шальки на терезах.
Вмить перекреслило обрій
вичитане в книжках:
в розтоках Сяну і Бугу —
скільки віків назад?!—
до колісниць — в наругу
обри впрягали дівчат,
дулібок моїх русокосих, —
їх клич мене мучить... Ет! —
в Ланцуті в Музеї карет
згадалось минуле —і досить!

БЕСКИДСЬКА БАЛАДА

через гори-доли —
слів магічних лович —
у моє — сучасне —
входить Зеґадлович —

що лем чув і бачив —
те візьме й розкаже —
мов зав'яже вузлик —
так як пам'ять в'яже —

— вигоном, майданом —
під плотом, за плотом
точиться перстеник
пружним оборотом —

писанки-дівчата —
ворожки-лемкині —
приданого мають —
непочаті скрипі —

їх предивні співи —
голосні — урочі —
била мене мати,
била мене зночі —

« — де ж то цілий вечір
топчеш ти доріжки —
ані не подоїш,
не замісиш діжки — »

дужих — дивних — давніх —
чарів я шукаю —
золотих дукатів —
дай мені шугаю —

навісні зозулі —
хай кують нам роки —
хай лунають луни —
навесні потоки —

лемко смалить люльку —
люлька запахуща —
на дорогу слово —
як вода зцілюща —

« — тутки й вуж в колибі —
хоче — заночує —
молоком із чашки —
як дитя — ласує — »

та ходіть здорові —
та прийдіть на свято —
легені й легенди —
всячини багато —

гой — стрункі смереки —
беркути в ізворах —
горе — горе — горе —
горбилося в горах —

— з-попід фалд-мережив
дзенькнуло в тривозі —
покотивсь перстеник
в ноги по підлозі —

на сліди поета —
я лечу здалека —
подумки — в уяві —
мов бузько-лелека —

віє вітер — виє —
у Бєщадах вихор —
а в Криниці рідне —
наслуха Никифор —

« — що ж ти шлюб вже брала –
чи в купця купила — ? — »
« — за роботу пильну
просто заробила — »

сестер Байко голос —
слів магічних лович —
через час і простір —
ловить Зеґадлович —

лемко смалить люльку —
люлька запахуща —
на дорогу слово —
як вода зцілюща —

— пшениці, як мерва —
— а перстеник дівся —
— і вона без нього —
ні жона, ні дівка —

ЯСЕНЬ-ПЛЄСНЯРОВИЧ

Люди неначе дерева
жодного однакового
Плєснярович був ясеном —
корінням на Україні
кроною в Польщі

Пошум доносивсь до Львова
пошум доносивсь до Києва
з квартири його в Ряшеві
забитої стосами книг

Листи від Максіма Танка
сонети Дмитра Павличка
творили озон у квартирі

Дерева дихають дружбою
Плєснярович був ясеном

Поезія порозумінь

Із збірки «Поезії» (1968)

ARS POETICA

над повір'ям моїм закружляла ворона біла
сіла на підвіконня забила крильми в шибу
що тобі треба? чого прилетіла?
вб'ю!
— не вбивай мене, — сказала забутим голосом
а друга — чорна ворона — на кроні каркала:
вона на лану на твоєму вип'є достиглий голос
завтра
— не вип'ю, — сказала біла ворона
— вип'є, — сказала чорна, —
з глузду звела зав'язала світ
моя оборона — шріт!
— двійко шротинок вибило очі білій вороні —
— третя вцілила в серце —
інша пробила горло —
закривавлена біла ворона не впала на білі скроні
а знялась з підвіконня і відлетіла гордо
…а коли я помер,
як чорна розпука —
чорна ворона билась у траурі
що весною має шукати крука
і в новому гнізді висиджувати у травні…
а коли я помер —
наче так треба! —
біла ворона впала на свіжу глину
і проросла калиною
до сьомого неба

ДВОЇНА

Два полюси. Два ока. Два світи.
Йде двоє парком, узялись за руки.

Дві свічки — Богу й бісу? — засвіти.
На терезах дві шальки. Радість. Муки.

Двокрилий птах. І в кия — два кінці.
Летіти можете — то вниз, то вгору…

Від сорому палає дві щоці,
якщо тобі ще сором від докору.

У янусів дволиких — суть одна.
У двох єдина — дурить двох, звичайно.

Зникає в нашій мові двоїна,
звиває гнізда в ницих душах тайно.

ПЕРЕКОТИПОЛЕ

По тротуарнім дні модерного колодязя
несеться вітром часу перекотиполе,
і не припнеш його, либонь, колов'яззю
на конюшинищі, де в ноги коле…

Хлипне собі за гріш сиропу склянку,
зиркне на циферблат, чекає авта, —
спохватиться, сердешне, наостанку,
що вчора буде те саме, що й завтра.

Бетон. Батон. А де пшеничний колос?
Де солов'ї? Гаї? Де щастя сутність?
Я мало корінь, ма'? — жахнеться вголос,
та лиш луною відповість самотність.

РОЗКВІТЛІ ХВИЛІ

Тільки в морі,
а більше ніде,
ні в квітнику,
ні в райдузі…
Я дивлюся —
хвиля цвіте,
вигинаючись в райдугу.
Сипле бісер пелюсток
з голубиних стеблин.
Айвазовський, дивуйсь!
Айвазовський, схопи-но!
Може, вийде —
                у тебе…
Де там!
        Хвиля хвилю
        вже поглина,
зіштовхнувши в безодню видиво,
і лишились од барв
тільки голі слова:
— Хвилі — хвилі —
роз-квіт-лі,
            ви-диво!

■■■

Я затаю твоє ім’я
в собі, моє кохання.
Воно — мов сонце, що сія,
одвічне здивування,
округле, наче буква О,
овал плечей та бедер,
як перса, що мені давно
затьмили серце серед
усіх на всій землі жінок,
кохана, о коханна!
Воно у сполохах зірок
звучить, немов осанна.

ТИ І Я

Тебе крадуть у мене друзі,
крадуть книги і квіти...
Все ж
ти до мене —
в збентеженій тузі —
перешерхлі уста несеш.
В них — навиверт серце одкрите, —
хто покине їх? Хто мине?!
Навіть друзі, книги і квіти
не вкрадуть
у тебе мене.

■■■

Ми шлях пройшли з тобою
— від амеби:
клітинки дві,
в яких відбився світ;
і не жахайсь глобальної проблеми:
— а де ми стрінемось
че-
рез
сто тисяч літ?
…лиш усміхнися
загадково-ніжно —
і сторопіє
всюдисущий Бог
перед любов'ю,
де не тільки ліжко,
а все в житті
було — одне на двох.

■■■

Таїну криниць пили удвох,
в схови снів ховали, наче скнари…
В горлі спів з роками пересох
і криницю висушили сквари.

Дно, покрите струпом шкаралущ,
кушпелою гине в піднебессі,
і зелений затягає плющ
наших губ тремтливу тінь на плесі.

В закут, де Оленка крадькома
сокотіла стрибом олениці,
прилітає поночі зима,
спогадом снують безкрилі птиці.

Замість сонця в серці кружеля
пізнього прозріння вічний ворог:
таїна, якій даси ім’я,
неминуче стане поговором!

■■■

Твоїх кіс золота імла
простелилась у спогади ранні:
ти до мене всю ніч ішла —
і нарешті прийшла на світанні,
і на груди мої тоді,
наче сонце, поклала голову.
Гладжу коси твої золоті
і гублю свою молодість змолоду,
ще хвилину побудь… побудь, —
і хай вітер імлу розвіє…
Я в розлуці навчився, мабуть,
твоє тіло відчути, мріє!

ГЛУМ

О. С.

Радість — туги початок,
тугу – чути й без вереску…
Веснянкувате дівча
склало віршик про вереск:
— Вереск — не крик, а ростина,
в ній листя до мли подібне…
Вересове стебло
смутком посріблене:
понад крильми імли
линуть ключі журавлині —
сумно їм покидати
сизе стебло в долині!

Веселе — збуджене — змучене
бігло дівча до матері…
— Не знаю, що тут накручене!
Краще йди спати!

Спати — легко сказати…
Якби ж не мовчало радіо!
можна б у схлип сховати
ту неподілену радість.

З роботи вернувся татко!
Дівча спотиньга зраділо —
аж до кінця від початку
читало, як вміло,
свій вірш…

— Які ще
крила імли? Не второпаю…
Краще уроки вчити —
не лізтиме вереск у голову!

…До школи прийшло дівча,
біля чистої дошки стало —
і від кінця до поча-
тку свій вірш писало…

…сизе стебло в долині!

Із збірки «Поезії» (1968)

Ха-ха! — хлопці шарп за коси.
Хи-хи! — і подружки хором…
Хочеться плакати вголос —
плаче мовчки, бо ж сором!

…Біжу крізь зелені роки,
кричу-заклинаю: — Ну!
винось у світи широкі
святиню, підняту на глум!

ПІСНЯ ПРО ГАЛЮ

...Прив'язали Галю
до сосни косою...
З народної пісні

До сосни косою прив'язана,
ти сміялась до мене крізь смерк,
і вітрами мені переказувала,
що кохаєш на смерть...

Лиже груди вогню язик,
сипле іскрами в очі дівочі,
та мовчить перестигло крик
і не гасне затято поночі.

Галю змій-веремій стереже...
підпалили і кинули Галю...
Пощербилась шаблюка —
і вже
назадгузь
перед ним
відступаю.

Гусне темінь. Та відступ мій —
для меткого удару спідсподу!..
І крізь полум'я лісу мерщій
я лечу по цілющу воду.

СПІВУЧІ ДРОЗДИ В БУДИШИНІ

І буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.
Тарас Шевченко

Будишин — буде син.
Лункі дрозди
на дереві співають зранку. Кіто
Лоренц, поет і оптиміст,
іде додому.
Літо
ступає легко у хиткі сліди.
Ми за столом просиділи до дня
і слів не говорили випадкових —
метафори
металися у бровах,
збивали спантеличено коня —
Пегаса — з ніг…
Раділи:
— Я чє віджу…
— А я — чє слишу…
Скільки буде стріч.
Я теж, як ти, мій друже, ненавиджу
аморфності народів і сторіч!

Я від Дніпра і від Дністра приніс
уклін твоїй маленькій тихій Струзі,
твому народу, що в терпкій напрузі
своє ім'я
крізь сотні бід проніс!
Настояна на сонці, як полин,
не згасне віра.
Оре наші чола
глибока дума,
і дрозди довкола
в Будишині співають —
буде син?!

САД МЄРЦІНА НОВАКА

Зелений плющ повився круг альтанки,
а з даху хати висне виноград.
Виходить в сад стрічати сизі ранки
господар сизий, наче лунь. Підряд

він щепи оглядає пильним оком
і на важкій долоні важить плід.
Угору квіти пнуться, ненароком
витягуючи голови за пліт.

Барвисті гладіолуси й жоржини,
піони й мальви (як навколо призьб
у всіх кінцях моєї України)
цвітуть, не сварячись, і — байдуже! — расизм

не витопче морозом їх ніколи,
не обів'є байдужим сумом хати…
По вулиці малята йдуть до школи,
щоб «Крабата» по-лужицьки читати…

Ото твій сад — ті діти, наче пагін,
те слово рідне, горде як орел.
Гляди той сад від омелистих пагуб —
байдужості до батьківських джерел.

Із збірки «Поезії» (1968)

ДОРОЖНІЙ КОНЦЕРТ У СЛЄПО

Слов'янин не може не співати.
Кіто Лоренц

У кнайпі, що простора — мов корчма,
спинились повечеряти туристи…
І де взялися музики — троїсті —
і над струною скрипки став сторчма
покірний смик. Бугай на повні груди
улад ревнув. І бубон кашельнув
в кулак несміло.
Усміхнулись люди:
— Ану, в
танок!
Дві літні вже сербині
у вишитих барвистих сорочках —
таких, що й мама береже у скрині
з дівочих літ, —
пішли в танок.
Пропах
селянським спогадом
мій вечір мандрівничий:
і тут — такі ж гостинні, і до хліба, —
мабуть, з часів мільчанина й дуліба —
свята пошана і священний звичай
стрічати радістю гостей!
Пісні
упереміш із танцями.
Вечеря
весело йде — тут і глуха тетеря
почула б серцем співи голосні.
— Анумо сербську! —
І Григорій Вилчев,
болгарин голосний, співака і лінгвіст,
що на ходу в дорозі пісню вивчив,
як тесля, теше словом дружній міст:
— Гей, за Камєнцом, за горами… —
Кіто
сміється: не співати він не може…
За вікнами принишкло стигле літо,
чекає, поки співом завороже
його наш гурт.
У такт слєплянська скрипка
вплітає голос, їй вже двісті літ,

а бачите, не стихла, не охрипла,
лише скрипаль стирає з лоба піт…
Бугай собі підтягує. Ласкава
мелодія у вузол бубна в'яже.
Наша пісня, наша слава
не вмре, не поляже.
За круглий стіл слов'яни сіли.
Кожний
однаковий і різний водночас…
Заслуханий у той концерт дорожній,
очима тільки місяць німо пас…

ВІРТОВА НІЧ

Вночі, коли місяць і зорі затіюють грище —
то купаються в хмарі,
то вилазять на берег зі Струги,—
Вірт навпомацки лізе тоді на горище,
світить млявий ліхтар і виймає зі схову струг.
Струже довго і вперто крило дерев'яне,
щоб на диво усім понесло вище зір,
струже довго, допоки рука не зів'яне,
струже потай, щоб потім не ріс поговір,
що той Вірт, той дивак, той бідак-голоштанок,
не всі вдома, затіяв таке, що бач!
Струже вперто, допоки не збудить світанок
на сусідськім обійсті той півень-горлач...
Вірт рукою погладить крило, як дитину:
а таки полечу! Дожени тоді, вітре!
Я не знаю, чи Бог стрів би в небі людину,
якби ти не вовтузився, чортовий Вірте!

КОРІННЯ ЮРІЯ БРЄЗАНА

Міцні в Делянах люди суть. Здавен
Тут добували камінь дуже добрий.
Народний труд тяжкий — благословен,
Як сонце, освітивши тьмавий обрій.

Він теж з числа каменярів. Хосен
Із того видно — рідна стійкість слова
Палючі іскри креше, як підкова
Об брук… Прадавній Мілідухів ґен

Через віки прийняв у спадок він,
Щоб, як належить, передати далі…
— Ми як делянський камінь, — каже. — Невпокорені.

Ми споконвіку тут. Серця, мов дзвін,
У грудях б'ються. Пишем на скрижалі:
— Єсьмо! Єсьмо! — Каміння має корені.

Із збірки «Поезії» (1968)

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

Гобелен

Нитка, співаючи смуглій основі,
а спрага, спиваючи зшерхлі вуста,
а батько-ота́ман, спинаючи брови,
до мене крізь простір дорогу верста...
хоч скільки мене не носило бездомно,
хоч скільки мене не косило, було,
хоч скільки мене не судило судомно,
і Пеком палило, і пеклом пекло... —
мойого початку не випрядуть Парки,
бо Троя моя поставала з руїн,
бо чується вірність у серці Наталки,
що піснею лине крізь шепіт раїн.

ДО ІВАНА ФРАНКА

В уяві перед нами Ти стоїш,
спираючись на Довбушеву бартку.
Ми спішимо з узвиш і роздоріж,
поради і розради хочем, Батьку.
Надії, віра, сумніви і злет —
повз Тебе не проходили ж байдуже.
Твоє перо разюче, мов стилет,
на захист наш готове стати, Друже.
Кремінне поле орем, як воли,
щоб урожаєм тішилось, багате.
Ми ворогам його не віддали,
гостей частуєм в рідній хаті, Брате.
Від гір до моря — синя далина,
що й оком не окинеш Україну.
З правіку наша пісня долина —
Твої чуття нап'яті гордо, Сину.
Через негоди в майбуття гряде
життя народу, вічне, кругойдуче.
Твоє обличчя сяє молоде,
безсмертного Бояна віщий Внуче.

ГРУДКА ЗЕМЛІ З МОГИЛИ ДРАГОМАНОВА, КОНФІСКОВАНА НА КОРДОНІ

Монолог

Він поліг на полі честі.
Леся Українка

Був червень. Вишні соком червоніли.
Повітря мерехтіло від жари.
Я повернулась мовчки до могили
одна — були за свідків явори,
що віддалік стояли. Зав'язала
у вузлик грудку свіжої землі.
Тінь кинула на хрест хмарина в'яла —
не буде грому, ні дощу. Жалі.
Бо скільки вже синів дало в офіру
своє життя, а висліди одні:
ростуть сумні могили вздовж Сибіру,
де й мала б ця, що тут, на чужині...
Але ж було! було! На полі бою —
було! ми захищали рідний край!
кістьми лягли — і саранчі без гною
на нашій ниві родить урожай...
Минулося, — казав Кобзар. Тепер
не ті часи. І наша зброя — слово.
Ти слово в чин перетворив. Помер
на полі честі!.. Угорі раптово
зібралось на грозу. Мене он ждуть.
Не пересидиш світу смутком. Годі!
І у держав така ж мінлива путь,
як зміни-переміни у природі.
Ти вчив того, мій вчителю. В імлі
світи мені. Приходь у сни. Дай сили!
Боїться влада й грудочки землі
з твоєї бунтівничої могили!

ГОЛОС

Літературознавець Г. А. Нудьга розшукав
валки з голосом Лесі Українки.

Птахом луни пролетівши крізь зарості літ,
чистим ключем пробившись з-під товщі земної,
опавши на слух мій, як білий вишневий цвіт,
пелюсткою рідної вільної пісні сумної, —
твій голос, мов колос, росте над свічадами віч,
над криницями душ, не замулених плином часу...
Ти, як воду цілющу, неси спраглим людям навстріч
свого слова і слави, в терпінні настояних, чашу!
На коліна стаю — причасти, Україно, мене:
ти пройшла крізь печаль, мов зазнала страждання Ніоби;
дай терновий вінок, хай спокуса мій світ обмине, —
прокляне вівтарі, де сиділи безбатченки й сноби!
В твому голосі чую свою нелукаву любов
до землі і народу, що сивіли гордо у скрусі,
та у пітьмі шукали загублених щастя підков
і, як той Прометей, не ридали, в оковах закуті.
...Може, скажеш, що ти не хотіла з валків воскових
увійти у мій слух і збудити осонь алегорій?
Що тривожимо сон твій безсмертний у сонмі живих
і даремно твій голос узявсь оживити Григорій?
Що лишила для нас не приглушену ноту з грудей,
не стривожений сум, а нагострену крицю для битви?
Чень, поети вливають свій голос у русла ідей,
стаючи понад труни — як луни прокльону й молитви!

ГОЛУБИ САНТЬЯГО

(Літо 1897)

> Соломію Крушельницьку закидали білими голубами, що в тому краю є виявом найбільшої похвали і честі.
>
> *Олена Охримович*

Вирує натовп. Білий голуб
сидить у неї на долоні.
Чилійці дякують за голос
русинці — русій примадонні.
Б'є в скроні кров од хвилювань.
Схилила голову в поклоні.
Не бачило таких прощань
іще Сантьяго. На осонні
тремтить проміння голубе.
Сльозинки похапцем солоні
спила губами. Голуби
ізвідусюд — до ніг. З долоні
не го́луба, а серце вже
своє пускає. В неба тоні —
ген голуб крилами стриже.
Вона — за ним без перепон
очима — не підвладна варті —
за ту межу, за той кордон,
що не позначені на карті...

ПОЧАТОК ЯКУБА КОЛАСА

З народу виріс він — як вироста
з чорнозему зерном налитий колос.
Прийшло до нього Слово, і в уста
поцілувало, і сказало вголос:
— я віддане тобі до скону, до —
не зрадь мене, до — не сфальшив, поете!
у душі правду сій — зросте добро,
як те зерно посіяне — росте,
коріння пустить глибоко у ґрунт,
не дасть себе ніколи на поталу!
я не примирення, а вічний бунт,
таю одвічну силу небувалу,
обранцю мій, слуго, владарю мій,
чатуй супроть злостивців, наче лович;
ти не один ідеш у вік новий —
плече в плече — Купала, Багданович,
громадою обух сталіть, щоб сон
збудити, як Кобзар на Україні!
щоб цвів на Білорусі рідний льон,
і зубр трубив, і Ньоман голубині
котив у вічність хвилі, і не вмер
співучий колос плеканого поля...
Вслухайся в музику космічних сфер,
що принесе усім народам воля.

Із збірки «Поезії» (1968)

КАРПАТСЬКИЙ ЕТЮД

Степанові Коропчаку

Художник світ свій витворив. Отож
хизується, дивись, верба крислата,
і журиться стара гуцульська хата,
приречена господарем “на знос”.
Увіковічнив пензель їх: з дупла
на сонце лізе виводок зміїний,
переступи, не бий живла, орлиний
тебе відводить клекіт — для добра.
І просто дивина, коли таки я
в душі якогось страху не таю...
Мале хлоп’я, побачивши змію,
стоїть, радіючи, і не шукає кия.

НЕ ТІЛЬКИ ПРО СНІГ

Т. Л.

Сніг люблю… падає сніг (es schneit!) — сніжинки
спиваю з твоїх повік. Співав у тілі моїм не-
повторний той перший твій доторк повік твоїх. Вітре,
повій та розвій мій перший, мій той недо-
торканий спогад — яка ти?— я хочу тебе побачити
у білій пуховій хустині, ворсистій такій, як ті вії
твої у сніжинках, які я спиваю — співаю — з повік твоїх.
О! повік не забуду такої тебе, якою була ти тоді —
в демісезонному плащику — серед хвищі! приїхала в са́мі
Карпати (при чому тут сніг, і мороз, і...
раз — молодість!) — дай!
поцілую при всіх! не соромсь. Цілувати
при людях не соромно — лиш не напоказ. Тому я
люблю, коли сніг
падає, па-
            да-є...
                па... — бо студенткою —
в білій хустині і в білому – – –
залишилась ти до сьогодні!..

О ні! Не подумай, що літо минуло і осені
я не помітив, а зразу — про сніг... Не було ще
ні літа, ні осені в нас... То напровесні
так невблаганно, навально, напористо пада – – – є
сніг...
        Ни-ні
щось неймовірне в природі... Зрушені
важелі глузду і почувань... Кохана!
Зрозумій, що писати вірші —
як з осені повертатись до літа,
взимку — весну начувати. А завжди —
жити отим... як ти сказала? — То —
наша тайна... Невже ми
зникнем без-слід-но? — спиваю
сніжинки з повік твоїх. І —
співаю!

ПРАЗЬКИЙ СПОМИН

Миколі Ільницькому

«Під келихом» кепкує Швейк, а друзі
слівцем солоним запивають спрагу.
Із п'єдесталу — он, на синім прузі,
Ян Жижка оком окидає Прагу.

Як завжди, поспішаючи, пражани
скупі на час, як на розмови зайві.
Чужий, бундючний цісар без пошани
самотньо залишається у кнайпі.

На завтра день новий — нові турботи.
— Чест праце! — затихають кроки в брамі.
Шумлять дерева в скверику навпроти,
і небо прошивається зірками.

На вежі б'є коваль — в часі не хибить,
і Влтава плине в далеч величаво...
Ген з-поза мли — здалось — виходить Либідь,
пуска вінок на воду — як бувало...

ВИГНАННЯ З РАЮ

Прочитавши «Священний вертеп» Лео Таксіля

В оранжереї — орхідеї, вздовж дороги — персики
і фіги з маком, обіч — стиглий виноград;
над головою — голуби, а під ногами — песики;
господня путь без роздоріж — спи! їж!—
тут райський сад.
Лише одно: до того древа,
де змій сидить, ти близько не іди!
Навіщо пізнання? Цнотлива Єва,
вихляючи, веде Адама до біди...
Повис Господь пересторог цитатою:
на віру вір!— А вірі я не йму:
цікаво знати, що ж онтам, за хатою,
за орхідеями в пологому яру?
...Здрімнув Господь. То й слушний час: побачу!
І грішний подих дух перехопля:
пес голуба гризе — не чутно й плачу —
б'є в ніздрі сморід, копошиться тля...
— Та як же так? Та я ж співав осанну
тобі, мій райський саде, — навмання?!
А що, як я співати перестану —
то хто ж тоді прославить те життя?!
Сміється змій: здрімнув Господь. Миттєва
прозріння мить. А острах невидимим
у душу вліз, нашіптуючи: — Цить!
В оранжереї — орхідеї: простір римам.
З обіймів
Єва
к Господу
біжить...

СИЛУЕТ

Слід-силует — відбиток — знак життя —
в Софійському соборі — на цеглині —
виваблює картини з небуття —
такі, які зустрінеш всюди й нині:
мурують мур, а мурава росте
сама, і дітям весело гасати
по мураві босоніж, і пусте,
що сваряться:— а киш!— дорослі, — гля' ти,
сира ще цегла! — і ногою: ступ! —
тобі ота печатка п'ятипала!
в печі випалюйсь, цегляній на зруб,
чи пак на мур! — сміється Доброслава
(умовно так назвем дівча: чому б
дитина й добро-славною не звалась?) —
зумисне, може, русич Русочуб
цеглину вклав, щоб доня дивувалась:
дивіться ж бо, в стіні моя ступня! —
й цікаві діти навіть од Подолу
до стін собору бігали щодня
та й оглядали зусебіч будову...
Смисл-слід століть, диви, немов стоїть
перед очима й промовляє зримо:
а що покажеш через сім століть
нащадкам світу, древня Хіросімо?!
не слід — як фреску, миродар, о ні!
Одкриєш символ — жах війни, зажуру,
той силует людини на стіні,
спокорчений, притиснутий до муру!
Ту тінь, що від живого залиша
смерч атомної смерті, — гоготіла
у полум'ї Гоморра... і душа
не встигла навіть випурхнути з тіла!

З УЛАМКІВ АМФОР

1

На місці, де сьогодні Керч,
— жили розумні греки:
зітер Боспорське царство смерч,
— одні розбиті глеки
і амфори тут до пори
— оберігала глина
на Мітрідаті; а з гори
— потоками лавина
весною вниз неслась, коли
— скресала крига; гарні
горшки в гарячу піч пливли,
— відтак — у світ — з гончарні,
бо ж недаремно глину мне
— раб у руках, в напрузі,
бо ж вічний колобіг, що не
— стих на гончарнім крузі...

2

Уламок амфори: на ній
— рядки прадавніх літер,
відколи у землі сирій
— лежали, й час не витер
їх сутності — дивись, мовляв:
— на святі в честь Афіни
приз у змаганні чесно взяв
— бігун... встає з руїни
Пантікапею слава: слав
— минуще, земле щедра! —
вогню і глини чистий сплав,
— округлих амфор бедра
уявно виваб із пітьми,
— постав на п'єдесталі,
чень, речі, речені людьми,
— речисті, як скрижалі!

3

Історію по черепках
— читає археолог:
плачі і сміх, тріумф і жах,
— як колоски над полем,
шумлять у вухах з давнини,
— розказують мовчазно,
що пізно виросли сини
— і гибли передчасно...
ще на поверхні, не в землі
— зіржавілі патрони...
не перешерхнули жалі,
— не вищезли ворони,
що випивали очі нам,
— не здоланим у січі...
тут черепам — не черепкам
— зорить у вічі — вічність.

АМВРОСІЙ ЖДАХА

З Очакова ведуть його сліди
У світ, де також злигодні і муки.
Припадками — малярство і науки,
Коли ніяк не вилізти з біди.

Сім'я росте, і просить кожен рот:
— Я хочу їсти! — треба заробляти
Насущний хліб, напризволяще хати
Не кинеш і ▪— світ за очі!.. Народ

Пішов тепер, що підійма на кпин,
Коли не шлунком думаєш, а в мріях
Витаєш, — вітер земляків розвіяв
До обрію, ген за Зелений Клин.

Та він не кине рідної землі,
Де з молоком всмоктав пісенне слово.
Що колихало серце колосково,
Навпомацки, але вело в імлі.

Стобарвно озивалося воно —
Рука до пензля мимохідь тягнулась.
Диви, козача слава не минулась,
Те оживало, що пройшло давно.

І, змучений до краю, при свічках
Мелодію виводив на мольберті,
Казав, було: — Ми, українці, вперті,
Родилися, безштаньки, в сорочках.

Він брав собі за приклад Кобзаря,
Бо ж долею вони були як рівні...
Дзвінкі пісні Марусі Чураївни
Амвросію світили, як зоря.

Він пензлем світ новий творив — нехай
Кишіли прикрі смішки, що — невдаха...
З митарства чесно йшов Амвросій Ждаха
В мистецтво, що вславляє рідний край!

Із збірки «Поезії» (1968)

АСОЦІАЦІЇ З-НАД БУГУ

Миколі Вінграновському

Південний Буг, красун. В росі чагар.
Виводить чирка виводок на воду.
Сіверко стих, і провіща погоду
ранкове сонце, сяючи з-за хмар.

Всідаємось на березі. Чомусь
згадалися мені близькі-далекі
часи — цибаті пастушки й лелеки
над Бугом Західним. І не берусь

судити, де гарніш? Тобі — твоє,
мені — як бач... Вітчизна — перед нами.
Народом рідним, хлібом і піснями
багаті і щасливі ми, що є

далінь до Західного Бугу від
Південного і жайвори в блакиті...
Час-кінь летить, і — мов несамовиті —
думки мої за ним учвал — услід —

напереріз — хапливо: Буг — як біг
співучий між зеленими лугами.
На скрутах він кишить водяниками.
В лозині я русалок підстеріг

якось, коли виходили з води,
сміялись, оглядаючись навколо,
світилися засмаглим тілом голо,
на золотім піску цвіли сліди...

Із калабані виринувши, сом
поводив довгим усом по свічаді,
а я, малий, злякавсь... Русалки раді —
на сіножать — бігом тоді, бігом!

Там тато, й мама, і сестра також
громадили сухе в копиці сіно,
в покосах шпортаючись по коліно,
я біг до них... проймає тіло дрож...

А потім я вже трохи старшим був
і пас корів Під Лісом з пастушками...
Упала Польща вточа, і дротами
загородили окупанти Буг…

З тих пір води ми в річці не пили,
а набирали у пляшки з криниці;
і вже не прали шмаття молодиці
біля верби На Кладці... Хто й коли

наврочив, не вберіг, занапастив
Матеччину, не дайбі, дідьку тому...
...От якось через тридцять літ потому
приїхав я туди і походив

з синами понад Бугом... Кожен кущ
шипшиновий стрічав, як друг, і кожне
дупло В Дубах. Смутне щось і тривожне
крутнулось кінострічкою. Чимдуж

відсіль... Пощезли вже водяники...
На дно ріки у вирі тоне слово...
Упам'ятку й тобі таке, Миколо,
Буг — біг, на плесі хмари, як віки...

ДІВЧА З САРНИЧКОЮ

Перед скульптурою братів Амбіцьких

Помило личко в джерелі дівча —
само до себе усміхнулось мило —
коса звисає з правого плеча —
шовкове тіло сонце взолотило —
січе цвіркун на бéрезі струмка —
джеркоче пташка дзвінко на берéзі —
сарничка з хащі вибігла струнка —
налякано спинилася нараз — і —
іти чи ні?— і *ти* на водопій? —
істоти дві спохрестились очима —
дівоча сутність почуття і мрій —
мов блискавка сяйнула невидима —
брати Амбіцькі — Юрій та Мирон —
підгледіли навдивовиж в Карпатах —
суть доброти не ділить рубікон —
від доброти — добро стоїть на чатах —
схилились головами — як поклін —
сарничка не сахнулась — тої ж миті —
ступнула крок — торкнулась до колін —
(губами)— що — мов яблука налиті.

ЗІНОВІЙ КЕЦАЛО МАЛЮЄ СТАРУ ЛИПУ В СЕДНЕВІ

Свавільної на ста вітрах історії
стоїть собі ця трьохсотлітня липа
пругкі всотались цупко в землю корені
дарма що з листя користь не велика

вона як свідок часу-лихоліття
(у Седневі не повсідались сиднем)
пливли за овид хмарами століття
поїли кров'ю й громом-Ненаситцем

вона давала захисток — у тіні
сивів Богдан йдучи в нові походи
і думав дати лад на Україні
і згадував Пилявці й Жовті Води

відтак Тарас примощувавсь з мольбертом
(за фрак — дорожчою — селянська свитка)
ось так — сухі суглоби — і одвертим
різким штрихом гілляччя — теж за свідка

небесне тло — непомируще чисте
і колосисте золото в долині
щось в тім таке таїться урочисте —
що й липа дожила до нас донині.

ОЗИМКИ

Горище повне озимків і сіна.
Володимир Підпалий

Рвем яблука — дід з внуком, батько з сином,
а разом — два батьки і два сини,
сиріч утрьох — перекладаєм сіном —
готуєм озимки на зиму — до весни

цей ящик збережем-таки в підвалі,
щоб соком ласував Левко, коли
цвістиме яблуня на той рік.
Перев'ялі мені згадались яблука: були

вони такі смачнющі! пах лоскоче
у ніздрях! солод стерп на язику!
а дід Антон дає мені й не хоче
антонівку віддати! — От таку

затіяв гру старий з малим! — аж слини
вже цілий рот! — і проявити сприт
тут мусиш як не хоч, а з-поза спини
вмиг вимантити яблуко — і квит!

антонівка в зубах хрумкоче! ласі
на шибах ласиці завмерли, а тобі
на серці літо, літепло, у часі
спинився час — пройде він, далебі,

що й не збагнеш, коли, й куди, і де він,
чи, як нейтрино, ген кудись летить...
Рвем яблука, і день, на диво, дивен
просвітленням, що в променях ряхтить.

ПРОСТО ВІРШ ПРО СОНЯШНИК

Григорію Порфировичу Кочуру

Між буряків, що жінка посадила,
йде в ріст і парост самосію, він
до світла тягнеться, як все... Вудила
гризе Пегас: це ж соняшник! Як дзвін,
він виросте, господар огороду!
— Оксанко, ти ж не виполи, дивись!
У бездощів'я сам я буду воду
відром носити... — Не кажи... колись
одна казала баба... — От побачиш!
Таж він поет: не сіють, а росте!
Дивує світ красою! Рухом значить
рух космо-сонця — діло не просте́,
як і не про́сте — Словом порух серця
означити в тім ха́осі буття,
в хао́сі тім... Я ще не вже, не сердься —
помріяти схотілось знехотя:
ось налетить раптово буря з градом,
і, вивергнутий, навзнак упаде
жовтоголовий соняшник! і садом
пройде небесний стогін! і ніде
йому кінця, ні краю... Серце краю,
щоб повнозерно він таки достиг.
Я підв'яжу його. Я просто знаю —
він виживе у бурю, він не з тих,
щоб заглушив його бур'ян чи вітер
з корінням виверг з рідної землі...
Се просто вірш про соняшник — із літер
і букв — слова́, до сло́ва... і жалі.

ЗГАДКА

крізь каштани
бі-ло-квіт-ла
с-у-т-і-н-ь —
мов свічки світились;
молоді́,
ми докопувались:
в чому ж сутність?
смисл життя й поезії? —
тоді
так і ні — підносили на вилах
...повз грайливо дівчина пройшла,
цвіт, немов метеликів, ловила,
сміючись з нічого...
— пропливла
сонячно за овид —
...як бувальці,
ми про все судили...
далебі!
в чому ж сутність? —
заломити пальці:
скільки літ минуло!
а тобі
й досі сниться: білоквітна сутінь —
сміх — і спіх її співучих ніг – – –
ірреальний вечір —
в чому ж сутність? —
хоч лети
сьогодні
навздогін!

ЖИВА ВОДА
Балада

Пустеля. Проміння — як шпага.
Голками — пісок.
Непереносна спрага —
присок.

Зліплені пасма над лобом.
Наскрізь ниють кістки.
Піт стиглим бобом —
важ-кий...

Онде — воно вдалині:
зелені плями.
Отуди б мені —
тяга тями.

Всі сили — як тятива.
М'язи скручені в джгут.
Цілюща вода
тут!

Повз... доповз: не пропав!
▪— безсиллям останніх зусиль —
до джерела припав —
пив
синь...

МОНОТОННО ПРО МОНТЕРА

Балада

стовпи і стовпи — ліз наверх
і майстрував як слід —
знову несли проводи —
світло у темний закут —
летіли зізнань блискавки —
лилися вказівок зливи —
зигзаг матюка —
глушив репродуктор джазом

стовпи і стовпи — ліз наверх
і майстрував як слід —
його цілували — зима і весна —
сонце теребило пальцями чуб —
під'юджував вітер — в буфет —
а він майстрував —
стомившись — обійме стовпа —
як солому бере селянин
щоб постіль послати заброді
— було — загуло —
він — осідлавши баского коня —
їхав до неї — хапав обіруч —
крутив навколо своєї осі —
злі язики — розплескали —
що чутлива телефоністка
пройнялась його біострумами —
мало не народила —
та це анекдот — а насправді —
стовпи і стовпи — ліз наверх
і майстрував як слід —
самотній серед самотності —
бо кохана далеко —

зигзаг матюка —
глушив репродуктор джазом —
ліз наверх — і майстрував як слід —

ОКУПАЦІЙНА БАЛАДА

Навіяно романом «Вогонь і чад» Тараса Мигаля

На ринку один пропонує занютовану ринку,
другий пробує щастя шахрайської лотереї,
третій в мішку за безцінь спихає поцуплену свинку,
четвертий наслуховує, радий, в анекдоті скриті ідеї.
Скрізь вештаються бездари з підробкою мистецького краму
— позолоченими іконами і привітаннями “в риму”.
Тут тільки одні юродиві сміло викрикують правду.
Тут тільки одні браконьєри свіжу розпродують рибу.
Ринок живе насправжньо, як захмеліла бендюжина,
якій остогидло манити в таємні будинки розпусти.
Шаром на душі осіла кількасотлітня курява.
Навис перегар горілчаний, наче з настоєм плюскви.
Купуй-продавай — і тільки. Замкнуто світу стіни,
колючим обведені дротом... струпи на кожнім тілі...
а хочеш іншої долі, ніж доля країни-руїни, —
скоро доскочиш волі! — там, де всі підозрілі.
Ринок живе — і тільки. Дивися. Мирися. Гнися.
Думай собі бездумно, — провокував агітатор...
Не хочеш? Мізки морочиш? Дивіться, який об’явився!
— фресок, давно забутих, новоявлений реставратор!
Ха-ха! Щось дають по картках! В чергу, глото́, як в обійми!
Серце в подяку вирви!.. — (на дні — затонулі фрески).
Лак і наліт зішкрібаю. Хто перший? Хто сміливий, вийди!
– – – Черга біжить урозтіч, аж мерехкочуть верески.
За хвилину пустіє ринок. І тільки стоять зухвалі
з ваганням: пощо тікати? — і підставляють груди:
стріляй же, стріляй же, мордо! Видно, тим гірш — чим далі:
самі, чень, не знаємо, хто ми — риби, раби чи люди.
На самому денці — фреска, замазана мальовидлом,
фреска забутого чину — вільного рідного краю...
Хтось мусить насмілитись першим, не звірившись маловірам:
— Явися, подобо первісна, бо сам я себе скараю!
В серці ж захована фреска, така, як на стінах Лаври,
велична, державна, вічна і не підвладна тліну, – – –
її партачі не підроблять за єзуїтські лаври,
її брехачі не знеславлять серед суцільного спліну.
В синівському серці безсмертна усмішка рідної матері,
ногами її не зачовгати, не розтоптати люто!
Правда іде поміж люди! — карайте її, карателі! —
Галас покрився голосом: хлопці, до бою! розкуто!

ВИСТАВКА КАРЕТ У ЛАНЦУТІ

Карети різних фасонів
красиві мистецькі витвори
для різних нагод і призначень
наприклад, прогулянок: ось ресори
поскрипують об каміння
крешуть копитами коні
вигинаючи пругко шиї
косить гривань очиськами
на польку під парасолькою
що звабливо зблиснула литкою
ступаючи на моріг —
з таксі так спритно не ступиш —
наша цивілізація
щось втрачає на кожнім кроці
або, в кращому разі, в музеях
тримає напоказ: гей, коні!
Нині малюють їх діти
а режисери чвалом
фіксують їх на екранах —
Дві сторони медалі

РОЗДУМ ПРО ПОЛЬСЬКЕ ПОЛЕ

Я думаю, *Польща* походить від *поля*,
в *житах* корініться *життя*.
Поля на полянах. Тут горбилась доля,
століття пливли в небуття,
окроплені потом. Зросли на корчунках
жита, наче ліс. Наливне
схилилось колосся. Духмяним дарунком
земля обдарує мене.
Беру в свої руки, неначе святиню,
в застольній гостині — шматок:
— Дзєнькую!— по-польськи шаную ґаздиню
за той почастунок. Щокрок
мене обціловує сонце з блакиті
привітним промінням. Пропах
світ запахом жита. В зеленому житі,
така ж, як і в наших полях,
кричить перепілка у затінку стебел
і кличе — водички попить...
(Здалося мені, перепілко, без тебе ж
і жито не стало б родить
в полях на полянах). Одгорбилась доля,
століття спливли в небуття...
Напевно, що *Польща* походить від *поля*,
як *жито* зійшло від *життя*.

■■■

На вулиці Коперніка у Львові
в студентському гурті жили й *слов'яни*.
W języku polskim, тобто в польській мові
вправлялися, читаючи романи

Жеромського і Реймонта, чудові
тут розквітали серед хащ поляни —
краса чуттів і вчинки гонорові,
без бздур, сиріч без фальшу та омани.

Навкруг сердець кружляло віще Сонце,
цвіли вгорі коперніківські Зорі,
жила Земля, і Всесвіт жив у русі...

Оглянувшись, дивуюсь: чи не сон це?
Чи й справді таїну в дівочім зорі
ти відкривав, як гладив коси русі?

КОЛОСКИ

Важким схиляються намистом
Пшеничні колоски до ніг.
Здається: кланяються низько
Землі, що викохала їх.

Вона так щедро напоїла
У спеку кожен колосок...
Отак і матір нас ростила —
Малих діток.

■■■

Від’їду знов.
Не плаче мати вже,
Коли востаннє молоком вгощає.
Несміло про невістку натякає,
Якій з дівоцтва хустку береже.

Від’їду знов.
А світ кругом — без меж...
Та грім мене убий у цю ж хвилину,
Якщо забуду, мамо, ту дівч*и*ну,
Якій з дівоцтва хустку бережеш.

ЗАХІД СОНЦЯ

На вікнах червоніло скло —
червінь помалу зникла:
у річку сонце за селом
на дно пірнало звикло.

Здається: лиш тому воно
уранці ясно сяє,
що в чисту воду перед сном
щовечора пірнає.

МИХАЙЛО ЯЦКІВ

Дружній шарж

Не всякий юне серце має,
Коли йому під дев'яно...
Наш дєдьо старості не знає,
Хай молодеє грониться вино!

■■■

Я бачу: ранок
білими руками
викочує з-за гаю
золотого кавуна.

Я чую: вітер
спраглими губами
шепоче ниві п’янко:
“Для мене ти — одна!”

...а вмру —
і сонця не побачу.
...а вмру —
і вітру не почую.

Свій зір
— я передам незрячим.
Свій слух
— оглухлим подарую.

■■■

Летить ракета в синім небі,
перегорта зірки крилом...
А тут — дріма над ставом лебідь,
накривши голову крилом.

А тут — уста шепочуть: — Мила...
й жоржина пурпуром цвіте.
І тут — ростуть у юних крила,
яких не мав ніхто ніде.

■■■

Нам не йти на шляхи протоптані,
нам незнані шляхи прокладати.
Молоді ми, а не підтоптані,
не зів'ялі ми, а завзяті!

Перші ми — де будівлі зводяться,
де канал крізь пустелю б'ється.
На морозі нам грітись доводиться
хмелем пісні, що з серця в'ється.

Ми у темряві зорі сіємо,
переорюєм степ байдужості.
Переповнені ми надіями,
не бракує у м'язах пружності.

Над незвіданими висотами
у ракеті нараз піднімаємось.
Нам ніколи не зватись сотими,
раз ми юними називаємось!

■■■

Корабель заревів, як ведмідь:
підім’явши боками воду,
він розкинув хвилясту цвіть
на морську прохолоду.

В рейді буря хитає його,
новачкам паморочить голови...
А морським вовкам — хоч би що! —
їм від суші
безпечніші
палуби.

■■■

Море любить відважних.
Знай:
боягузам
на горе — море.
Перекинуто за небокрай
непокірні простори.

Море сильних боїться.
Знай:
слабодухих розчавлюють шторми.
Перекинуто за небокрай
супокійні простори.

■■■

Соком п’янким бродили,
під вітром тремтіли —
і — на́ тобі! — крилами
залопотіли.

Аж диво бере: раптово
зелено ліс розрісся...
А як відшукати слово
для весняної пісні?!

ВСЕСВІТНІЙ ДОН-ЖУАН
(*За мотивами поезій Миколи Ільницького*)

А ім'я красиве в тебе: Нана...
«Нана»

Я б не проти, як Язон, викрасти Медею...
«Від Колхіди»

Ще тебе в колисці колисали,
Вже для мене Ґітою назвали.
«Ґіта»

Мене привабила естонка...
«Любов обійми розпростерла...»

Від Бомбея аж до Єревана
об'їжджав я залюбки краї.
Скрізь знаходив я собі кохану:
всі дівчата на землі — мої.

У Язона викрав я ідею
і Медею вів уже до порту,
та Медея враз мою ідею
поламала. — Не вернусь з курорту!..

Сам один іду до ресторану,
по путі заскочив у буфет,
і згадав тоді грузинку Нану,
і згадав тоді естонку Рет.

...Я мандрую по землі щоліта,
гарбузи забуть мені не гріх,
бо в Бомбеї осоока Ґіта
дасть мені кокосовий горіх!

ДЛЯ НАЙМЕНШИХ
(*Микола Петренко*)

Для маленької Марічки
і Оленки водночас
дістаю я мед з полички
і гуду, як контрабас:
— Ой ви, дітки, скік та скок! —
не кохайтесь в меді,
а послухайте разок
про старих ведмедів,
що в Карпатах курять люльку,
аж над Львовом в'ється дим...
Гулі-гулі, люлі-люлі, —
я вам казочку повім...

КОНІ НЕ ВИННІ

...Мені сниться,
Що я баский, необ'їжджений кінь...
І що я п'ю темношовкову воду
Зі ставу...

Роман Кудлик

Мені сниться,
що я баский, необ'їжджений кінь,
галопом на луки мчу,
пасусь на отаві метафор
і п'ю темношовкову воду
епітетів.
Наївшись, напившись,
іржу білим віршем
і б'ю копитом об редакторський стіл.
А коли просинаюся,
то думаю:
як дикому, необ'їжджeному коневі
стрибнути у класики?!

ТАЄМНИЦІ

Є таємниці — їх до смерті
нікому не віддам...
Невже не можна бути
з людьми таким одвертим,
яким боїшся бути
сам на сам?!

■■■

На серці важко-важко, бо воно
присипане твоїми пелюстками.
Але виборсується все одно
з-під кучугури власними руками.

Для нього мало мрій і губ твоїх,
які дала: “Бери, читай, мов книгу!”
І серце грузне по коліна в сніг,
а пелюстки чекають на відлигу.

ВЕРЕСЕНЬ ЛЬВІВСЬКИХ ЛЕВІВ

Вересень. Вереск і верес —
вересня флора і фауна...
День прапорами виріс:
— Як вона? що вона? Ось вона!

Леви на свято Львова
йдуть вулицями покрученими.
Хто з вас повірить на слово,
що леви були прирученими?!

Просто було їм нічим
дихати, нікуди йти...
Левів не знищили й відчаєм
жодні кати!

КРИК У ТИШІ

У вухах дзвін, як тяжкий проклін,
що тобі колискової тиші
смертоносний життєвий розгін
над колискою не наколише.
Тож кричи! Не мовчи, а кричи!
Хай з розпуки німіє земля,
раз вагітніють жони вночі,
а під танком кричить немовля.

ВИШИВАЛА ВАЛЯ МЕРЕЖКУ

В рамі вікна, на тлі сині,
заволокала нитку в голку,
примружила очі сині,
набік схиливши голову.

Я крізь вушко голки пролазив, як слон,
і вона ловила нитку губами,
і мовчала мені крізь сон:
що між нами — тільки між нами...

Просиналась... зі шпульки нитка розмотана
гаптувала мережки кант.
І сльозився сміх потай на
перстеня діамант.

ДОЩ НА ПРАШИЦІ

Сизий голуб, втративши голубку,
в сизу ніч на Прашицю літа,
просить повернути долю згублену,
повернути втрачені літа.

Тільки бог не чує... він у вуха
хмар, як вати, похапки напхав.
Голубиний вуркіт одчайдуха
в громовиці глушить гамір ґав.

Та коли ущухне злива — голуб
на своєму сизому крилі
вниз несе — на лісу свіжий поруб —
всіх розлук невтишені жалі.

БАЙЧЕНЯТА

Пила і пень

Пила щодень
пиляла Дуба:
тепер він — пень,
вона — бездуба!

Лівак і правиця

У лівака
правиця теж на диво
спритнесенька:
гребе собі наліво!

Флюгер і вітер

Про флюгера — одвіку
неслава й пересуди:
за вітра — недоріку! —
даремно шпетять люди...

Добродій злодій

Мораль про аморалъ

Таке вже в нього ремесло:
добродій — діє зло,
бо той добродій —
злодій!

Дорогá дорóга

Пил в очі пил пуска з доріг
і наріка: — Дорóга — дорогá!
А бездоріжжя нам — на сміх! —
обходиться втридорога!

Тема: проблема

Біля науки гріє руки —
вирішує проблему:
як слід улітку лід
пекти на зиму?!

Одомодо

Одомодо-дивина,
модоода моді! —
Де тут — він,
а де — вона —
розібратись годі!

СКУЛЬПТУРА

Налиті груди,
шия лебедина,
стрічки в косі,
а погляд — ніжно й строго...

Живи повік, жива людська тривого!

Задумливе терпке натхнення є на
спідниці, вітром звихреній з коліна,
у рухах — серед простору і часу...

Іде, як наречена, Україна
назустріч судженому —
рідному Тарасу.

УСТИЯНОВИЧА КРИНИЦЯ, ЩО В МИКОЛАЄВІ ПІД ЛЬВОВОМ

Перевелись тепер криничарі,
що визначали, чень, безпомилково
місця, де б'ють, як може тільки слово —
невидимі дзвінкі живі ключі...

Змілів Дністер, бо все міняє час,
і не один умер-усох колодязь.
З коромислом жінки навік відходять.
Перемагає водогін. Хоча

вода в тих мідних кранах не така,
зубів не ломить, як ото зі студні
у літній сквар. Цілющі і підспудні
джерела забиває мул... Плитка

колізія... Зелену мураву
стриг як годиться бургомістр Леонтій
Устиянович. І, либонь, було в тій
роботі — поетичне наяву:

наводити біля криниці лад...
(синів ростити, а відтак онуків!)
Його ніхто садити не спонукав
ті липи, що й донині тут. Навгад

прикинем — скільки вигоди народ
із хисту може мати? Може... словом —
облишмо... в Миколаєві під Львовом
он журавля змінив коловорот.

А джерело, що било з глибини —
і далі б'є... і ми, як побратими
Устияновича Миколи — нелегкими
ж турботами живем. І дивини

немає в тім, що Шнайдер Юліан
по-українськи Юлію-Марію
вчив перших слів... Патріотичну мрію
на дно душі їй заронив Іван

Франко... Біля будинку № 6
на вулиці Ватутіна в затінні
минущих хмар — криниця, глянь, стоїть
і дзвінко дзвонять відра. Голубині

в свічаді потонули небеса,
а витоку пилюка не засліпить...
Природа час, а час природу ліпить,
нехай там що над нами нависа.

13 червня 1986

ПРОРОК

І будуть люде на землі!
Тарас Шевченко

страшна тюрма — я б, мабуть, так не зміг,
як він: “караюсь, мучусь, та не каюсь!” —
але ж прокльони чую навздогін —
і, голий, перед людством не ховаюсь —
просвічений мільйонами рентген —
кажу: — я маю мову і державу! —
хіба я блазень в дзеркалі держав,
як свого домагаюся по праву?! —
мине сто літ!.. ні! триста літ — мина!..
чи, малорос, я не доріс до чину,
щоб Україну вже не крадькома
любити, наче матір, — до загину,
бо поза нею — тьма, зневіра, смерть,
запроданці, безбатченки, заблуди...
і полетить вселюдство шкереберть,
якщо не ми... не нині... будьмо люди! —
бо з серця треба вигнати раба,
бо гіркоти напивсь народ уволю, —
хіба не він — не ми усі хіба —
в своїх руках тримаєм власну долю?!

9 березня 1988

ДО СПЕЦСЕМІНАРУ: ГОРЬКИЙ І УКРАЇНА

відкриваю наново Горького
йду до нього крізь частоколи
цитат-ні — основоположник
соцреалізму — і: Хай
гряне сильніше буря! — і:
Сонце сходить-заходить... Окови —
залізна сторожа...— або:
або про ту річ, сильнішу
від «Фауста» Ґете (нонсенс!) —
веле-Сталін не помилявся,
а ти помилявся, Максимовичу:
мовляв, не треба нам мати
української «Матері», —
і — про діла Артамонових
(чудовий переклад Євгена Плужника…)
читали хіба еміґранти
на теренах Жовтого Д'явола
(на терезах Червоного —
тема: Горький і Україна
вимагає розчленування:
Коцюбинський, Стефаник, Тичина —
само собою...) — Ти плакав
над українською піснею,
над «Кобзарем», замилуваний —
Франко з Гнатюком у Львові...
Горький — наш досвід гіркий
кісткою в горлі Сталіна
Сам-гін
незавершений
гін

березень 1988

ДОПИТ ВАСИЛЯ БОБИНСЬКОГО

Знов ніч — і знову страж веде
мене допитувать: завіщо
знущається НКВД
і звинувачує зловіщо? —
скривавлений, як на мечах
у лютій січі, я повинен
признатися в усіх гріхах
уголос: так! безмірно винен —
за те, що народивсь на світ —
за те, що народився з хистом —
і, зіставляючи, у від-
повідь явити: (?комуністом —
я не за гроші був, не я —
шпіон... послала влада панська?! —
бо ж Україна тут — моя —
за переконанням — радянська! —
ха-ха! — всміхається під вус
з портрета незворушний Сталін —
і в душу сумнів, наче вуж —
повзе: умру, але... що ж далі? —
не може воля вмерти, ні! —
хоч як неправда словоблудить...
як говорив Кобзар, в огні
її, окраденую, збудим!.. —
чи, може. в попелі схова-
є всіх вулкан, як ту Помпею?.. —
ні! знаю: не пусті слова —
на смерть стояти за ідею!..
і все-таки — таке просте —
питання мучить знов: завіщо
знущається НКВД
і звинувачує зловіщо?

17 вересня 1988

ВІЗІЯ ВАЛЕР'ЯНА ПОЛІЩУКА

Зайшов юнак до мене в гості — він
сказав: ми з вами родичі далекі —
(батьки казали) — я кажу: лелеки —
з покинутих дулібських гнізд... — розгін
взяла уява — що й одним крилом —
сягаємо з-за Бугу до Волині —
у Більче — гордимось Поліщуком —
поетом Валер'яном — без гордині
всі виросли між ралом і мечем,
щоб рідним словом славити Славутич —
поети — родичі від роду, щоб осмути ж
позбутися! — проймає душу трем —
навіщось закодовані у спіль-
ні ярма, юрми — мічені промінням —
родинно-безперервним поколінням —
громохким слідом між космічних піль.

6 жовтня 1987

ВЕЛИК ДЕНЬ АНТОНИЧА

я знак зела, питимий сонця знак,
живу хрущем у вишнях, вітру родич,
у біосі проліг стрілою шлях —
йменований по-лемківськи — Антонич

кіт-богодан зеленим лисом став?
закоханий поганин — тесля слова?
барвистий Ольжин вишитий рукав
з княж-города світа мені до Львова

на сто вітрах горить моя свіча
крізь смерк і смерть — на цілу Україну
співуча мова полиском меча,
як міт, проймає невидь несходиму,

не проросте чорнобилем ніко-
ли сан ка ти таки не в силі —
мій голос-ген — окраїнне єство —
насильственно приспати у могилі

5 жовтня 1988

ДУМНИЙ СЛАВОСВЯТ

У гордому знаку *гординь* —
(?) *ский* розщеплено щем – – –
вічний наш світ український
віщий наш цвіт, що дощем
паде золотим на блакит
Да Святиться Твоє Ім'я
в мелодії кольору-звука
магії чисел: ви — мов
амурові стріли із лука
і злука в'єдино вимов
пракоренів космосу — мови
вимови і пензля й різця
очима Святої Покрови
гартуй змієборчі серця!

Львів, 24 жовтня 1989

ПЛАЧ МІНИ ВІТКОЙЦ

над могилою Міни Віткойц
начебто чую плач —
схлип вітру? про що він?
Р'яна Лужіца — могилки —
сіл затоплених, бо
над не одною Вінетою —
плюскоти хвиль... про що?
— де присяде душа, вернувшись
з дальніх мандрів, коли
на овиді ані галузки,
ні єдиного деревця? —
(а які тут мелодії бджіл
бриніли у кронах лип
рідною серцю мовою!) —
я плачу з тобою, поетко:
село, у якім народивсь, —
в мене забрано теж:
його перепродав сусідам
рудовусий дракон — і не
легше мені від того,
що, може, в пеклі казан
із смолою для нього гріють
бурим вугіллям (либонь,
з твого краю, поетко);
...кожну людину тягне —
де закопана пуповина,
де вперше вчув колискову
найкращою в світі мовою —
за які ж се провини предків
у нас забирається наше?! —
несуть ластівки з Чорнобиля
чорний біль, і не знати,
чи це душі чиї, що не мають
де присісти? — стою
над могилою Міни Віткойц

6. XII. 1990, Будишин

ВІДЛУННЯ ПОГОНІ

Накреслене зверху, з небесних висот
пророче наймення: Максім Багдановіч! —
у ньому — чи чуєш? — прихований код
народу, його не знебулої мови.
Так, максимум болю, знущань і негод
він виніс, долаючи далі тернові...
спромігсь молитовно сказати народ:
Максім Багдановіч! Максім Багдановіч!
Він в душах виполює ситий осот
покору, що рабство — довіку рабові;
відбились, як зорі на обширі вод, —
столуння Погоні — і, збиті до крові,
копита б'ють іскрами в очі заброд,
лякають: народ возрождається в Слові!
Від кривд кривичів, їхніх майв і чеснот,
у ґенах знов пагін святої любові
явить одкровення з небесних висот:
— *Живе Беларусь*! — Богом дан Багдановіч.